

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
האגף לחינוך קדם יסודי

נוף ישראלי

ילרא מואקת 70

בסימן "חוקרים את העבר • מוקירים את ההווה • צופים אל העתיד"

מנהלת האגף לחינוך קדם יסודי: סימה חדד

צוות הכתיבה:

- ד"ר מירב תורג'מן, מנהלת היחידה לפיתוח והפעלה פדגוגית
- יהודית פינקיאל, מדריכה ארצית למוזיקה, האגף לחינוך קדם יסודי
- ד"ר שפרה אטישקין, מתכללת מחוז מרכז

קראו העירו והאירו (רשימה על-פי א"ב):

- אורה גולדהירש, ממונה על היחידה לטיפול בפרט ואוכלוסיות מיוחדות, האגף לחינוך קדם יסודי
- אסתר חטב, מפקחת ארצית על הגנים בחמ"ד
- ברברה אנדרס, מדריכה ארצית לחינוך סביבתי, האגף לחינוך קדם יסודי
- ד"ר דיאנה אלדרוקי פינוס, מדריכה ארצית למדע וטכנולוגיה, האגף לחינוך קדם יסודי
- חגית כתר, מדריכה ארצית באגף לחינוך קדם יסודי
- טלי איסוביץ, מדריכה ארצית לפיתוח המקצועי, האגף לחינוך קדם יסודי
- סיגל עמיר, מדריכה ארצית לאמנות, האגף לחינוך קדם יסודי
- ד"ר ענת סלע, מפקחת על המדעים, מנהל מדע וטכנולוגיה

עריכה לשונית: יעל לביא-בליוויס

תמונות: התמונות נדלו מאתר לשכת העתונות הממשלתית. שמות הצלמים לפי סדר א"ב: גדעון קובי, דוד אלדן, זך חיים, ישראלי צביקה, כהן פריץ, מילנר משה, מנדלסון הוגו, ניימן מרק, פרנק שרשל, קלוגר זולטן.

גרפיקה: סטודיו "שחר שושנה"

הוצאה לאור: גף פרסומים, משרד החינוך

תוכן עניינים

5	דברי פתיחה
7	מטרות ועקרונות התוכנית
7	מבנה התוכנית
9	1. יהד כל הדרך
15	2. הכי ישראלי
19	א. לשמוע את הכרזת העצמאות ולקרוא את מגילת העצמאות
23	ב. להכיר את מייסדי המדינה - בנימין זאב הרצל, דוד בן גוריון, וחיים וייצמן
28	ג. לשיר את ההמנון הלאומי - 'התקווה'
31	ד. להניף את דגל המדינה - דגל כחול לבן
33	ה. להציג את הסמל הלאומי - סמל מנורה וענפי זית
34	ו. לבקר בעיר הבירה - ירושלים
37	ז. לדבר בשפה הלאומית - עברית
39	ח. לשלם במטבע הלאומי - שקל
41	ט. לצפות בציפור הלאומית - דוכיפת
43	י. להתבונן בפרח הלאומי - כלנית מצויה
46	יא. לטעום מפרי העץ הלאומי - זית
49	יב. לרקוד הורה ולשיר בציבור
55	3. קום והתהלך בארץ
59	א. בשבילי ישראל - טיול בחצר הגן
63	ב. בשבילי ישראל - ברחוב או בשכונה
67	ג. בשבילי ישראל - טיול ביישוב
73	ד. בשבילי ישראל - טיול בים
78	ה. בשבילי ישראל - טיול במדבר
82	ו. בשבילי ישראל - טיול ביער או בחורשה
87	ז. בשבילי ישראל - טיול בהר
91	ח. בשבילי ישראל - טיול בשדה
95	ט. בשבילי ישראל - טיול במטע, בפרדס או בכרם
98	י. בשבילי ישראל - טיול בארץ ישראל
103	4. הגיגה למדינה
107	5. מקורות להשראה

נוף ישראלי

”הָאָדָם אֵינוֹ אֶלָּא תְּבִנִית נוֹף מוֹלְדָתוֹ” (שאל טשרניחובסקי)

”ארצנו הקטנטונת ארצנו היפה”

מתוך השיר 'עוד לא תמו כל פלאיך' מאת יורם טהרלב

ישראל קטנה כל כך אך עשירה בנופים מרהיבים, משופעת בתרבויות, מובילה בפיתוחים ובהמצאות ופורצת דרך בתחומים רבים. לכל אחד ואחת מאיתנו הנוף הישראלי שלו - השבילים, הדרכים, העצים, האנשים, הריחות, הצלילים והטעמים שעליהם גדלנו והם עיצבו את דמותנו. הנוף הישראלי שלי הוא הנוף של ישראל כולה. בדרום - להתבונן בחום המדברי, במערב - לטבול בכחול של הים, בצפון - להריח את הירוק של הפריחה, ובמזרח - ירושלים של זהב.

אני שמחה להגיש לכם את הערכה 'נוף ישראלי' לציון 70 לעצמאות ישראל. הערכה כוללת חוברת הפורסת מגוון רעיונות לבחירת הצוות החינוכי ליצירת חוויה של 'נוף ישראלי' בגן הילדים. בחוברת מוצעים טיולים ושירים לנופים ישראליים, מגוון משחקים, עבודות יצירה ופעולות בגן.

תודתנו למוזיאונים שאפשרו את השימוש בדימויים המופיעים בחלונות לאמנות ישראלית: מוזיאון בית ראובן בתל אביב; מוזיאון נחום גוטמן לאמנות בתל אביב; המוזיאונים הפתוחים והמוזיאון הפתוח תפן; מוזיאון ינקו - דאדא בעין הוד; מוזיאון בר דוד בקיבוץ בר-עם.

כולי תקווה שהחברת תסייע לכם ליהנות מהנוף הישראלי שלכם, של הילדים ושל המשפחות...

סימה חדד

מנהלת האגף לחינוך קדם יסודי

נוף ישראלי

”הָאָדָם אֵינוֹ אֶלָּא קֶרֶקֶע אָרֶץ קְטַנָּה,
הָאָדָם אֵינוֹ אֶלָּא תְּבִנִית נוֹף־מוֹלְדָתוֹ,
רַק מֵה־שְּׂפָפָה אֲנִינוּ עוֹדָה רַעֲנָנָה,
רַק מֵה־שְּׂפָפָה עֵינוּ טָרֵם שְׂבִיעָה לְרֵאוֹת,
כָּל אֲשֶׁר פָּגַע בְּמִשְׁעוֹלֵי־טָלְלִים יֵלֵד
מִתְּלַבֵּט, נִכְשָׁל עַל כָּל גּוֹשׁ וְעֵי־אֲדָמָה,
בְּעוֹד בְּסִתֵּר נִפְשׁוֹ וּלְבַאֲדֵעַ עָרוֹף
מִזְבַּח, עֲלִיו יִקְטִיר מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ

לְמִלְאכַת־הַשָּׁמַיִם, לְכוֹכֵב וּמְזֻלוֹת.
וְאֵךְ בְּרִבּוֹת הַיָּמִים וּבְמִלְחָמוֹת־יִשׁוֹת,
וּמִגְלַת־סֵפֶר חַיִּיו הוֹלְכָה מִתְּפִרְשֵׁת, -
וּבָאוּ אֶחָד אַחַד, וַיִּגְלֶה פֶּשֶׁר
כָּל אוֹת וְאוֹת וְסִמָּל וְסִמָּל כָּל הַבָּאוֹת,
שְׁחַקְקוּ עָלֶיהָ בְּרֵאשִׁית בְּרִיתָהּ, -
הָאָדָם אֵינוֹ אֶלָּא תְּבִנִית־נוֹף מוֹלְדָתוֹ...”

מתוך 'הָאָדָם אֵינוֹ אֶלָּא...' מאת שאל טשרניחובסקי

נוף ישראלי

”האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו”

לכבוד חגיגות ה-70 לעצמאות ישראל, אנו שמחים להביא בפניכן, גננות וצוותי חינוך בגני ילדים, את התוכנית 'נוף ישראלי' - האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו.

נוף הוא סך כל התכונות הצורניות שמאפיינות מרחב כלשהו, כשמכלול זה נתפס ומפורש בידי האדם החי בו או המתבונן בו. **נוף ישראלי** הוא הנוף המאפיין את המרחב הישראלי, כשלכל אחד ואחת מאיתנו הנוף הישראלי שלו: השבילים, הדרכים, העצים, האנשים, הריחות, הצלילים, הטעמים ועוד.

ההתייחסות הרווחת בימינו למושג 'נוף' חדשה יחסית. בעבר התייחס המושג נוף למשמעות של קטע קרקע שלה זהות מובחנת מבחינת האדם שחלק אותה, מקום של חיים עבורו ועבור שותפיו. במשנה מוזכר נוף במשמעות של חלקו של העץ הבולט מעל לקרקע. היום משתמשים בביטויים מושאלים מהמונח, כגון 'הנוף האנושי', 'הנוף הפוליטי', 'הנוף התקשורתי', 'הנוף התרבותי' וכדומה, וניכר, כי המושג נוף מסייע לתיאור **מכלול המותאם להקשר**. כך, כתמונה של עצמים בזמן נתון, **נוף אינו אלא ישות בתהליך מתמיד של התפתחות**.

בתוכנית 'נוף ישראלי' - **האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו** ניתן למצוא מגוון הצעות לפעילויות להעשרת הידע והחוויה בתכנים מגוונים הקשורים ל**נוף הישראלי**: הנוף האנושי (האדם ומעשה ידיו), הנוף הטבעי (החי והצומח) ועוד, מתוך הנחה, כי לנוף הזה יש **עבר** שאותו אנו רוצים לחקור, יש **הווה** - שאותו אנו מוקירים ויש **עתיד** שאליה אנו צופים ופועלים למענו. התוכנית כוללת רעיונות לפעילויות הקשורות לנוף הישראלי בהיבטים ההיסטוריים, התרבותיים, האמנותיים, המוזיקליים, הספרותיים ועוד.

במטרה לקרב את הילדים לנושא, חשוב ליצור **סדירויות** לעיסוק חווייתי ומשמעותי. אפשר לקבוע 'שעה ישראלית', 'בוקר טוב ישראל', 'שלום ישראל' - פרק זמן בתוכנית השבועית אשר יוקדש לעיסוק בהיבטים השונים של התוכנית המוצעת. סדירויות אלה תאפשרנה חוויה הדרגתית ומתמשכת מצד אחד, ומהצד האחר את שיתוף המשפחות והקהילה בהבניית הנושא.

חשוב, שהפעילויות יערכו לאורך השנה, ובסמוך ליום העצמאות אפשר יהיה לציין את יום השיא עם משפחות הילדים. העיסוק בערכים, במושגים, בפתגמים, בשיר ובסיפור יכול להתנהל כחלק משגרת הגן בהתאם למעגל החיים וללוח השנה. אפשר לצאת לטיולים המוצעים לבחירה בחוברת 'נוף ישראלי' - **האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו** בצורה מתוכננת מראש, ולהרחיב בהתאם לנושאים ולמקומות נוספים שיעניינו קבוצות ילדים בגן.

כדאי ליצור **לוח שנה מרכזי** אשר בו יצוינו התאריכים שמתקשרים בצורה אותנטית לנושא: יום הלשון העברית, שבוע העלייה, יום ירושלים, חג הסיגד, יום העצמאות, טקס הנפת הדגל השבועי, יציאה לטיולים מתוכננים ועוד.

אנו מאחלים חוויה ישראלית משמעותית לכל ילד וילדה בגן

מטרות התוכנית

- לטפח ולחזק את תחושת השייכות לישראל.
- להכיר לילדי הגן את המיוחד והמאחד בנוף הישראלי על כל גווניו וצורותיו ואת המייחד אותו.
- לחוות חוויות חיוביות תוך כדי טיול בנופים הישראליים.
- להכיר את המגוון האנושי והעושר התרבותי של ישראל.

עקרונות התוכנית

- לזמן חוויות משמעותיות בגן הילדים שיבססו את הקשר הרגשי לנוף המקומי ל"הלומים התרבותיים", הן במעגל הקרוב לילדים והן במעגל הרחב יותר - ישראל כולה.
- ההיכרות עם הנוף הישראלי והעיסוק בו יחלו במעגל הקרוב לילדים, בנוף המוכר והקרוב ביותר אליהם (חצר הגן, הרחוב השונה, היישוב) עד לנופים רחוקים - בארץ ישראל כולה (ים, מדבר, הר), במעגל הולך ומתרחב.
- להתאים את התכנים המוצעים בחוברת למקום, לקהילה, לתרבות ולנוף המקומי.
- לעסוק בסמלי המדינה, בתכנים ובערכים שאותם הם מייצגים, באופן רלוונטי, ולשזור אותם ב'טיול' בנוף הישראלי. במהלך העיסוק בהם כדאי לפתח מודעות לחשיבות ההתפעלות וההתרגשות של צוות הגן מהנופים הישראליים.
- להשתמש בטכנולוגיה עכשווית כגון אתרי אינטרנט, יוטיוב, טלפון חכם, מצגות, ברקו ועוד, במטרה 'לקרב' את הנופים הרחוקים והלא מוכרים לכל ילדי ישראל.
- לבסס את הידע הקיים אצל הילדים על ישראל, על סמליה ונופיה, ולהעשיר אותו בהתאמה לגיל.
- לתעד את העשייה בגן סביב התכנים המגוונים, ולהשתמש בתיעוד זה להעמקת הידע, להעלאת רעיונות חדשים, לביסוס שיח, לביטוי רגשות, לאזכור חוויות קודמות ולביטוי במגוון דרכי ייצוג ('מאה שפות' - מושג שנטבע על-ידי מוריס מלגוצ'י באסכולה רג'יו אמיליה שבאיטליה במשמעות - מגוון דרכי הבעה וביטוי של ילדי הגן).
- לארגן ולעצב את סביבת הגן בהקשר לפעילויות הנבחרות תוך שימוש באמצעים טכנולוגיים, כלים מייצגי ומבטאי 'נוף תרבותי': תלבושות, חפצים, אביזרים, משחקים, תמונות, כלים שונים וכד'.
- להבנות את סביבת הגן בהדרגה ובשיתוף הילדים, ולתעד את העשייה הקשורה לטיולים בנוף הישראלי ולחוויות בגן באמצעות ייצוגים רלוונטיים.
- לעורר השראה ליוזמות ולפיתוח רעיונות חדשים וייחודיים ליצירת 'נוף ישראלי'.
- לשתף הורים, סבים וסבתות, גנים שכנים או את הקהילה במהלך התוכנית.
- לחגוג את החוויות הקשורות לישראל כפעילות שאינה חווייתית - ביום העצמאות או ביום רלוונטי אחר - עם הילדים, המשפחות והקהילה.
- התוכנית היא מודולרית והפעילויות המוצעות בה נתונות לבחירה ולשיקול דעתם של הגננת וצוות הגן, בהתאם לתחומי העניין של הילדים, ההתייחסות להקשר המקומי, לתוכנית העבודה של הגן ועוד.

מבנה התוכנית

'נוף ישראלי' - האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו' היא תוכנית שנתית ומודולרית, המציעה היכרות והעמקת הקשר עם סמלי המדינה ונופיה תוך כדי טיולים ברחבי הארץ. רצוי לתכנן ולבחור את מקומות ה'טיול' כך שההתחלה תהיה במקומות הקרובים והמוכרים (חצר הגן, הרחוב או השכונה, היישוב) ומשם להרחיק למקומות שאותם הילדים מכירים פחות או שאינם מכירים כלל. כמו כן, לבחור פעילויות, שירים ותמונות שיעשירו את הנושא בהתאם למקום הנבחר לטיול.

ערכת התוכנית 'נוף ישראלי' - האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו' כוללת חוברת מידע ורעיונות מגוונים לפעילויות

חוברת התוכנית

החוברת כוללת:

1. **יחד כל הדרך:** מגוון רעיונות לפתיחת התוכנית 'נוף ישראלי - האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו' בגן הילדים.
 2. **הכי ישראלי:** המפגש עם **סמלי המדינה** הוא פתח להיכרות עם המשמעות, הרעיונות והערכים שהם נושאים עימם:
 - א. **ישראל נגלית לעין** - מידע רלוונטי לצוות הגן בנושאים הקשורים לסמלי מדינת ישראל. בכתיבת המידע קיבלנו השראה ממקורות שונים - ספרים, אתר ויקיפדיה, אתר הממשלה, אתר משרד התיירות ועוד. חשוב להעמיק ולהרחיב את הידע באמצעות מקורות נוספים ושפע האתרים הקשורים לתכנים השונים.
 - ב. **רגע של עברית** - משמעות מילים רלוונטיות בשפה העברית.
 - ג. **שלוש ארבע ו... לעבודה** - מגוון רעיונות לפעילות בגן להעמקת הידע והקשר לסמלי המדינה.
 3. **קום והתהלך בארץ:** מגוון רעיונות לפעילויות הקשורות להכרת הנופים הישראליים **בשבילי הארץ**. נופי הארץ - מהחרמון ועד אילת נבחרו בהתחשב בפוטנציאל להרחבת הידע והחוויה של הילדים. רצוי להתמקד בנופים הרלוונטיים לאזור שבו ממוקם הגן ולעניין בהם את הילדים.

עבור כל מקום הוגדרו:

 - א. **ישראל נגלית לעין** - מידע רלוונטי על המקומות שנבחרו לטיול, מידע על הנוף הטבעי, האנושי, והתרבותי. לכתובת המידע קיבלנו השראה ממקורות שונים - ספרים, אתר ויקיפדיה, אתר הממשלה, אתר משרד התיירות ועוד. חשוב להעמיק ולהרחיב את הידע באמצעות מקורות נוספים ושפע האתרים הקשורים לתכנים השונים.
 - ב. **שיר לדרך** - שיר המטפח את הקשר אל ארץ ישראל, אל נופיה ואתריה ופעילויות מוצעות לשיר.
 - ג. **חלון לאמנות ישראלית** - יצירת אמנות המעשירה את ההתבוננות בנופי ישראל והמשקפת במידה רבה את אהבת הארץ.
 - ד. **טיול יצאנו - לפני הטיול, במהלך הטיול, אחרי הטיול** - רעיונות מגוונים לפעילות שבמהלכה מתייחסים לטבע, לסביבה, לתרבות לחברה לאתרים מקומיים - 'הלומים תרבותיים' ביישוב ובאתרי מורשת ועוד.
 4. **חגיגה למדינה:** מגוון רעיונות לציון **יום העצמאות** כיום שיא, בעקבות ההתנסויות והחוויות שצברו הילדים והילדות בגן לאורך השנה. רעיונות נוספים ניתן למצוא באתר האגף לחינוך קדם יסודי באוגדן המקוון '**אוספים חוויות**' מגוון פעילויות להעשרת החוויה הישראלית.
 5. **מקורות להשראה:** רשימת מקורות להעשרה הכוללת ספרים, מדריכים, מאמרים, עלונים, אתרי אינטרנט, צילומים, שירים וסיפורים על ישראל.
- לאורך החוברת שזרנו **70 דברים שהופכים את ישראל ל'ארץ נהדרת'** - 70 סיבות טובות לאהוב את ישראל.

70

נוף ישראלי

יהוד כל הדרך

יחד

מילים: שמרית אור
לחן: קובי אשרת

עוד נדע ימים טובים מאלה,
עוד נדע ימים טובים פי אלף
שורשינו יעמיקו סלע
כמו ארזים בקר.
עוד נדע ימים טובים מאלה,
עוד נמתיק מימיו של ים המלח,
כשדה ירק אחר השלף
כאשד בלב מדבר.

יחד - כל הדרך,
יחד - לא אחרת,
יד ביד נושיט לטוב
שעוד יבוא, בא יבוא.
יחד - כל הדרך,
יחד - לא אחרת,
יחד איש אל איש יפתח
את לבבו.

רק אם נאמין בעז הרוח,
רק אם נאמין ולא ננוח
מן המצרים אל ים פתוח
כמים רבים נסער.
רק אם נאמין ודאי נצליח,
רק אם נאמין ודאי נגיע
בימים של סער בקריע
כאש התמיד נבער.

יחד - כל הדרך....

למה התכוון המשורר? 'יחד'

שמרית אור מאחלת לנו באמצעות השיר ימים טובים יותר שלהם ניתן יהיה להגיע יחד, בעשייה משותפת. איחולים אלה באים לידי ביטוי בשימוש רב של מטפורות (השאלה והעברה, שימוש בביטוי בהוראה שאולה מעניין אחד לעניין אחר) לאורך כל השיר (למעט הפזמון): "שורשינו יעמיקו סלע / כמו ארזים בהר"; "עוד נמתיק מימיו של ים המלח / כשדה ירוק אחר השלף / כאשד בלב מדבר"; "מן המצרים אל ים פתוח / כמים רבים נסער"; "בימים של סער ברקיע / כאש תמיד נבער".

השיר בנוי משני בתים ופזמון. האופי ההליכי של הבית נותן תחושה של התקדמות זעירה לקראת העתיד. הקצב המודגש במילה 'יחד' והחזרה על המילה במהלך הפזמון מחזקים את הרצון להיות יחד.

“יהד - כל הדרך”

רעיונות לפתיחת התוכנית:

‘נוף ישראלי - האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו’

ברוכים הבאים לישראל! ארץ קטנה בשטחה, אולם ‘גדולה’ במה שיש בה. אנחנו כמטיילים נוכל לראות בה נופים רבים ושונים: הרים, ימות, עמקים, יערות, מדבר, מכתשים, פרדסים ועוד. טיול בישראל דומה לטיול בעולם כולו: בצפון נקפא בגלל השלג בחרמון, בדרום נתחמם בשמש המדברית, במזרח נכיר את אחת הערים המפורסמות והאהובות בעולם - ירושלים, ובמערב נהנה משקיעת החמה המרהיבה בים התיכון.

הנוף הישראלי הטבעי הוא מגוון, שונה וייחודי, ומאפשר לכל אחד ואחת להתחבר אליו. גם הנוף התרבותי בישראל הוא יחיד ומיוחד. המרקם האנושי שנוצר כתוצאה מקיבוץ הגלויות הופך את ישראל לרבת-תרבויות ופנים. עושר תרבותי זה מעניק הזדמנות להכיר ולהוקיר תרבויות אלה. זה היופי בישראל, השילוב המדהים בין ישן לחדש, בין תרבויות מגוונות, תת-עדות שונות, בין נופי הטבע המגוונים ששזורים זה בזה - כל אלה יוצרים את הנוף הישראלי - **רק בישראל**.

ניתן לפתוח את התוכנית ‘נוף ישראלי - האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו’ במגוון צורות:

- **‘הנוף הישראלי שלי’** - מומלץ לשוחח עם הילדים על הנוף ‘הכי ישראלי’ בעיניהם. ניתן לשאול את הילדים ואת חברות הצוות מהו עבורם הנוף הכי ישראלי? מה אומרת להם המילה ‘ישראל’? ניתן לשאול את משפחות ילדי הגן על ‘הנוף הישראלי שלהם’ וליצור אלבום, סרטון ועוד.

- **‘גלריה ישראלית’** - רצוי להקים עם הילדים גלריה ישראלית בגן במהלך השנה כסביבה קבועה, רב-ממדית, בעלת אופי מתווסף, שתשמש מרחב להתבוננות, למשחק חופשי וללמידה.

ארגון מרחב הגלריה: כדאי לשאול את הילדים היכן למקם את הגלריה הישראלית, מה לדעתם צריך להיות שם ומה היו רוצים שיהיה שם. אפשר לפרוש שטיח מתאים או שטיח P.V.C (גוון חלק, שטוח ונוח למשחק), להכין אמצעים לתצוגה כגון מדף, תיבות בנייה, ווים לתלייה, מסגרות, כן ציור או מעמד מקורי אחר. **במהלך השנה** ייאספו הפריטים והמוצגים בגלריה על-ידי הילדים והצוות כחלק מתיעוד העשייה בגן, על-ידי ההורים שיוזמנו להביא בהשאלה פריטים שונים וחפצים שהיו כאן ‘פעם’ וחפצים שמשמשים בהם בימינו.

מה בגלריה? אפשר להניח מוצגים וחפצים שונים מהארץ שהיו כאן פעם, בצידם חפצים חדשים לדוגמה: שעון מחוגים בצד שעון דיגיטלי, משחקים של פעם בצד משחקים של היום, תקליט ליד דיסק-און-קי, כרזות, בולים (אפשר בולים בנושאים שחוזרים על עצמם כגון פרחים, פרפרים וכד’), אוספים של ילדים - פעם והיום, ועוד. ניתן להציג **יצירות אמנים** באופן מכבד בתוך מסגרת (רצוי להציג בין שתי יצירות לשלוש). את היצירות נחליף מפעם לפעם בשיתוף הילדים. רצוי להניח **תיבה** ובתוכה רפרודוקציות של יצירות אמנים או דימויים חזותיים אחרים כגון תצלומים שצולמו בארץ, תצלומים של חפצים שהיו כאן פעם ועוד. אפשר גם להניח תיבה ובתוכה אמצעים להתבוננות: זכוכית מגדלת, מסגרת תמונה ריקה, משקפת, מצלמת משחק, מצלמה אמיתית ועוד. וכמו כן, **נשאר מקום** שאותו נמלא ברעיונות נוספים שביזמת הילדים...

- **‘שיר ישראלי’** - המפגשים בגן הילדים כוללים את כל כיתת הגן ומונחים לרוב על-ידי הגננת. אפשר ומומלץ להעביר את הנחיית מפגש הבוקר לידי הילדים התורנים באותו יום (אם אין תורנים אפשר שילד מתנדב ויביל את הפעילות) שיבחרו שיר אחד או יותר מתוך הרפרטואר הנלמד בגן, על בסיס השירים המופיעים בסדרה ‘זמר לך לגיל הרך’ הכוללת חמש חוברות: שירים לכל עת (20 שירים), שירי חגים (49 שירים), שירי עונות (21 שירים), שירים לקטנים ולגדולים (16 שירים) ושירים לאירועים מיוחדים (17 שירים) או מן המדריך ‘בואו לגני’ הכולל פיוטים ממעגל החיים.

מפגש הבוקר או סיכום היום יפתחו בשיר או בשירים שנבחרו על-ידי הילדים, בפעילות מוזיקלית מגוונת שתכלול שירה, ריקוד, תנועה, המחזה או נגינה, על-פי החלטתם של המנחים. הפעילות של הילדים תסייע לטפח את טעמם

האישי, תחזק את הביטחון האישי ותהדק את הכישורים החברתיים והאורייניים. לצד כל אלה היא תעשיר את השפה, את ההיכרות עם יוצרים ועם תרבויות, עם נופים ועם מקומות, עם צילילים ועם טעמים ועם הרפרטואר המוזיקלי מהתרבות הישראלית בעבר ובהווה.

- **'מוזיקה ישראלית'** - הנוף המוזיקלי משקף את המארג התרבותי והחברתי שלנו. שכן, בכוחם של שירים אלה טמונה היכולת ליצור תרבות משותפת מייחדת ומאחדת אשר קושרת אותנו בחבלי הזהות והשייכות. למסורת שירית זו יש הכוח ליצור מכנה משותף בין אנשים מקהילות שונות ומתפוצות שונות, שכולם מתאחדים יחדיו לחוויה תרבותית-מוזיקלית. ניתן להאזין למוזיקה ישראלית שתעשיר את הנוף המוזיקלי ותאפשר לנו להכיר את המלחינים מהתרבות הישראלית כגון: שם טוב לוי, שלמה גרוניך, אנדרה היידו, יחזקאל בראון ועוד.
- **'בשבילי ישראל'** - ניתן לספר את סיפורן של משפחות הילדים שנאספו בעת טיול באתרים בארץ, לחלוק חוויות ומזכרות מהטיול, ולאגוד אותם בתלקיט או ליצור **לוח טיולים**, שעליו ייתלו תצלומים ומידע וחוויות מהטיולים. ניתן גם להציג **מצגת** שבה שילוב של תמונות מאתרים מוכרים, תמונות מטיולים שהתקבלו מהמשפחות, תמונות המתארות את העשייה בגן בהקשר לישראל ועוד.
- **'סיפור ישראלי'** - אפשר לקרוא סיפור ולעורר עניין, דיון, שאלות ושיח. לדוגמה: הספר **'המדינה של ילדי הגן'** מאת אמונה אלון, שבו מסופר על ילדי גן המקימים 'מדינה' מקוביות וחוגגים את ההישג - בדומה להקמת מדינת ישראל! אבל, כשהכול בנוי מבקשים להצטרף ילדים חדשים שלא היו שותפים להקמה. איך יתקבלו? הסיפור עוסק בנוף האנושי הייחודי של ישראל, בשייכות ובמקום שיש לכל אחד ואחת, קטנים כגדולים, במרקם החברתי המיוחד של החברה והמדינה בישראל. בעקבות הסיפור אפשר לשיר את השיר 'ארץ ישראל שלי' יפה וגם פורחת' המדגיש את 'כולנו ביחד' ואת תהליך בנייתה של ישראל כתהליך מתמשך שלא נפסק.
- אפשר גם להתבונן באירורים ולמצוא רמזים לדמויות ולאירועים בהיסטוריה של מדינת ישראל: הדובי חובש כובע גרב מתקופת הפלמ"ח! הרצל, חוזה המדינה, בן גוריון המכריז על הקמת המדינה וריקודי השמחה ברחובות לאחר מכן, ועוד. אפשר לזמן ארגז תחפושות ובו פריטי לבוש וחפצים אחרים הקשורים לישראל, ולהזמין את הילדים לשלב את הפריטים במשחק החופשי במרכז הבנייה ועוד.
- **'צפייה טובה!'** - ניתן לצפות בסרטונים על ישראל כגון סרטוני פרסום של משרד ההסברה. אפשר לבחור בסרטון של **סיוור וירטואלי באחד מאתרי האינטרנט שמציגים אתרים ומקומות נבחרים בארץ ולהציגו בברקו**. אפשר גם **לצפות בתוכניות טלוויזיה לילדים על ישראל כמו לדוגמה: קישקשתא - יום העצמאות, פרפר נחמד - פרחים לחג העצמאות, ארץ ישראל שלי, יום העצמאות, שיר ליום העצמאות**.
- **'בוקר טוב ישראל'** - ניתן לפתוח את הבוקר במפגש 'בוקר טוב ישראל' שבו נקרא ידיעה או 'סיבה טובה להיות ישראלית'. את הידיעות והסיבות הטובות כדאי לאגוד ולתת כשי בסוף השנה (ניתן להיעזר ב'70 סיבות שישראל היא ארץ נהדרת').

70 דברים

מס' 1

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

עם הספר

בישראל מתפרסמים ספרים רבים יותר יחסית למספר האנשים הגרים בה מאשר בכל העולם. ישראל תופסת את המקום השני בעולם במספר הספרים החדשים לנפש היוצאים בה לאור.

- **'בול 70'** - אפשר להזמין את הילדים, המשפחות והקהילה לעצב בולים או כרזות לכבוד שנת ה-70 לישראל. כדאי להסתכל על בולים או על כרזות מהעבר, ולחקור מה בחרו לייצג בכרזות ובבולים.
- **'ישראל מעוררת השראה'** - לזמן היכרות עם הנוף הישראלי ביצירות אומנות, לדוגמה: נחום גוטמן, ראובן רובין, אנה טיכו ועוד.
- **'ישר מהמקורות'** - לעיין ולקרוא בקול קטעים מהמקורות בנושא ישראל, כמו 'תפילה לשלום ישראל'.

70
נוף ישראלי

הכי ישראלי

הכי ישראלי

לכל מדינה סמלים משלה. סמלים אלה מספרים את סיפורה, על הערכים המובילים אותה ועל שאיפותיה לעתיד. הציונות חרטתה על דגלה את היעדים - הקמת בית לאומי לעם ישראל בארץ ישראל, וקיבוץ יהודי התפוצות במדינת ישראל. רעיונות יסוד ותקוות אלה באים לידי ביטוי במגילת העצמאות, בסמל המדינה, בדגלה, בהמנונה במטבע הישראלי ובעצם החייאת השפה העברית. כל אלה יש בהם כדי לאחד את החברה בישראל סביב ערכי תרבות ומורשת לקראת אתגרים בהווה ובעתיד.

בפרק 'אני ישראלי' יוצגו סמלי המדינה:

- א. לשמוע את הכרזת העצמאות ולקרוא את מגילת העצמאות.
- ב. להכיר את מייסדי המדינה - בנימין זאב הרצל, דוד בן גוריון, וחיים ויצמן.
- ג. לשיר את ההמנון הלאומי - 'התקווה'.
- ד. להניף את דגל המדינה - דגל כחול לבן.
- ה. להציג את הסמל הלאומי - סמל מנורה וענפי זית.
- ו. לבקר בעיר הבירה - ירושלים.
- ז. לדבר בשפה הלאומית - עברית.
- ח. לשלם במטבע הלאומי - שקל.
- ט. לצפות בציפור הלאומית - דוכיפת.
- י. להתבונן בפרח הלאומי - כלנית מצויה.
- יא. לטעום מפרי העץ הלאומי - זית.
- יב. לרקוד הורה ולשיר בציבור.

חשוב להימנע מתלייה סתמית של סמלי המדינה על לוח הגן. אפשר להקים 'גלריה ישראלית' ולשתף את ילדי הגן ומשפחותיהם ואת צוות הגן בתכנון ובביצוע העיצוב שלה. בגלריה יהיה מקום וינתן ביטוי לנוף הישראלי בעבר, בהווה ובעתיד, על-פי התפיסה שילדים צעירים לומדים דרך הגוף והחושים שלהם. הם מקבלים את המידע מהסביבה דרך כל החושים - המגע, השמיעה, הטעם, הריח והראייה.

רצוי שהעיסוק בסמלי המדינה יהיה שזור לאורך כל השנה במהלך ה'טיוולים' המוצגים בפרק 'קום והתהלך בארץ', בצורה רלוונטית ומשמעותית למקום הנבחר לטיול. לדוגמה, בעת הטיול בחצר הגן - כדאי לבחור מקום להקמת תורן להנפת דגל הגן, היישוב והמדינה, ולקבוע סדירות לטיקס הנפת הדגל.

רגע של עברית - 'ישראל'

השם 'ישראל' הוא קדום מאוד ומופיע, מלבד במקרא, גם באֶסְטֵלָה מצרית שמתארת את ניצחונותיו של פרעה מרנפתח ('מצבת ישראל') משנת 1230 לפנה"ס (על פי התאריך המקובל). באסטלה זו מצוינים שמות של אזורים ושל יישובים קדומים בארץ ישראל, אולם השם 'ישראל' מופיע בה כשמו של עם ולא כשם של ארץ או של אזור גיאוגרפי.

שמה של ארץ ישראל בתורה הוא 'ארץ כנען', כינויים נוספים בה הם 'ארץ זבת חלב ודבש', 'ארץ העברים', ולעיתים מכונה היא 'הארץ'. בספר שמואל ובספר מלכים מופיע הצירוף 'ארץ ישראל'. לאחר כיבוש ארץ כנען בידי בני ישראל בהנהגת יהושע בן נון, נקרא חלק מן הארץ שהיה בשליטת בני ישראל 'ארץ בני ישראל'. בספר שמואל נקראת הארץ בראשונה 'ארץ ישראל'.

משכן הכנסת

צילום: משה מילנר, לשכת העיתונות הממשלתית

הכי ישראלי: לשמוע את הכרזת העצמאות

ישראל נגלית לעין

ביום שישי, ה' באייר תש"ח, 14 במאי 1948, שעות מעטות לפני כניסת השבת, הוכרז על הקמתה של מדינת ישראל. ביום שבו עמד לפקוע בחצות הלילה תוקפו של המנדט הבריטי על ארץ ישראל, התכנסו במוזיאון תל אביב נציגי היישוב היהודי בארץ ישראל ונציגי התנועה הציונית, ואישרו את ההכרזה על הקמת מדינת ישראל. את ההכרזה קרא דוד בן גוריון, שהנהיג את המדינה בשנותיה הראשונות. ההכרזה ידועה בציבור כ'**מגילת העצמאות**', שהייתה באותו יום היסטורי למסמך יסוד בתולדות מדינת ישראל.

דוד בן גוריון מכריז במועצת המדינה הזמנית על הקמת מדינת ישראל בה' באייר תש"ח
צילם: זולטן קלוגר, לשכת העיתונות הממשלתית

רגע של עברית - 'עצמאות'

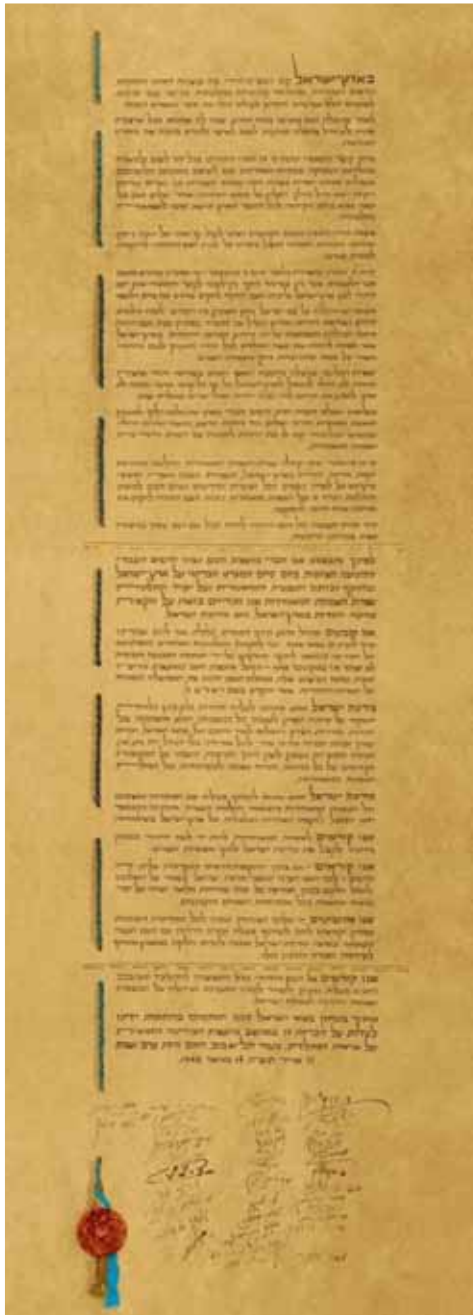
עצמאות היא מצב שבו לאדם, לארגון או למדינה יש יכולת וגם רשות לעשות מה שהם חושבים שהוא הדבר הנכון, ולא לקבל פקודות או להיות נשלטים על-ידי אף אחד אחר. את המילה הזו חידש איתמר בן אבי"י, בנו של אליעזר בן יהודה. המילה 'עצמאות' מזכירה לנו חלק מגוף האדם, מן הגוף שלנו, העצמות. העצמות הן החלק החזק והקשה בגוף. מן המילה הזו ומן השורש עצ"מ נוצרו מילים רבות הקשורות לכוח, כמו עוצמה וגם המילה שלנו, עצמאות.

מתוך 'מילים מספרות', מאת רוביק רוזנטל

הכי ישראלי: לקרוא את מגילת העצמאות

ישראל נגלית לעין

מגילת העצמאות חוברת במטרה לנמק ולבסס את הקמתה של מדינה יהודית בארץ ישראל על יסודות קיבוץ הגלויות, שוויון, חירות ושאיפה לשלום. המגילה כוללת חלק היסטורי, הכרזה והיסודות שעליהם מושתתת המדינה. באמצעות מגילת העצמאות הכריזו על הערכים החשובים שלאורם אמורה המדינה להתקיים.

1. הזכות ההיסטורית: השייכות למדינה, הקשר של העם אל ארצו, אל תרבותו ואל מורשת אבותיו, אהבת ארץ ישראל - "בארץ ישראל קם העם היהודי, בו עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נכסי תרבות לאומיים [...] ובתוקף זכותו הטבעית וההיסטורית..."
2. הכמיהה של העם בגולה אל ישראל - "לאחר שהוגלה העם מארצו בכוח הזרוע, שמר לה אמונים בכל ארצות פזורים, ולא חדל מתפילה ותקווה לשוב לארצו".
3. השאיפה לשלום ולשכנות טובה - "אנו מושיטים יד לשלום ולשכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להן לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם היהודי".
4. קיבוץ גלויות וקליטת עלייה - "אנו קוראים [...] להתלכד סביב היישוב בעלייה ובבנין [...] מדינת ישראל תהיה פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות".
5. שוויון זכויות וסובלנות - "תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין".

תצלום מגילת הקלף של הכרזת העצמאות
וחתימות חברי מועצת העם

70 דברים

מס' 5

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

מבצע עזרא ונחמיה

מבצע להעלאת יהודי עיראק לישראל, כחלק מתוכנית רחבה של מדינת ישראל להעלאת אוכלוסיות יהודיות ממקומות שבהם נשקפה סכנה לחייהם. המבצע קרוי על שם עזרא ונחמיה, מנהיגים יהודים בבבל ובארץ ישראל בתחילת תקופת בית-המקדש השני.

70 דברים

מס' 2

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

קליטת עלייה

יחסית לגודלה, ישראל היא המדינה קולטת עלייה הגדולה בעולם.

70 דברים

מס' 6

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

העלאת יהודי אתיופיה

'מבצע גור אריה יהודה' או 'מבצע משה' היה מבצע אווירי במסגרת 'מבצע אחים' להאצת פינויים של יהודי אתיופיה 'ביתא ישראל'. השם 'מבצע גור אריה יהודה' מקורו בתואר של קיסרי האימפריה האתיופית, והשם 'מבצע משה' ניתן על-ידי המגבית היהודית המאוחדת על שמו של משה רבנו אשר הוביל את בני ישראל לארץ כנען. 'מבצע שלמה' - היה רכבת אווירית לפינוי המלא של יהודי 'ביתא ישראל' שהתרכזו בעיר אדיס אבבה. המבצע נקרא על שם שלמה המלך, אשר על-פי המסופר בתנ"ך, פגש את מלכת שבא (מלכים א': י').

70 דברים

מס' 3

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

העלייה ההמונית

העלייה ההמונית החלה מיד לאחר קום מדינת ישראל. הייתה זו עליית פליטים ברובה - ניצולי שואה מאירופה ופליטים יהודים ממדינות ערב. עלייה זו הביאה לגידול עצום באוכלוסיית המדינה. במהלך 18 חודשים בלבד הוכפלה האוכלוסייה מ-650,000 ל-1,300,000 תושבים. זהו שיעור גידול חסר תקדים בהשוואה לארצות קולטות הגירה.

70 דברים

מס' 4

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

על כנפי נשרים

מבצע 'על כנפי נשרים' הוא כינוי למבצע העלאתם של יהודי תימן ויהודי עדן לארץ ישראל כחלק מחיסול הגלויות בשנים 1949 ו-1950. שם המבצע מקורו בספר שמות (י"ט: ד') "ואשא אתכם על כנפי נשרים, ואביא אתכם אלי". המבצע כונה גם 'מבצע מרבד הקסמים' וכן 'מבצע ביאת המשיח'.

פה בארץ חמדת אבות

מילים: ישראל דושמן
לחן: הרמן צבי ארליך

פה בארץ חמדת אבות
תתגשמןה כל התקות,
פה נחיה ופה נצור,
חיי זהר חיי דרור,
פה תהא השכינה שורה,
פה תפרח גם שפת התורה.

נירו ניר, ניר, ניר,
שירו שיר, שיר, שיר,
גילו גיל, גיל, גיל,
כבר הנצו נצנים.

נירו ניר, ניר, ניר,
שירו שיר, שיר, שיר,
גילו גיל, גיל, גיל,
עוד יבואו זרעונים.

למה התכוון המשורר? 'פה בארץ חמדת אבות'

שיר תחייה אופטימי ומפיה תקווה שנכתב בשנת 1912 כשתלמידי הגימנסיה בתל אביב עמדו לצאת לטיול אביב בגליל העליון.

לקראת היציאה החליטו המורה לזמרה חנינא קרצ'בסקי והמחנך ישראל דושמן להכין שיר לכת מעודד שיהיה מעין המנון לטיול.

השיר נעשה אהוד מאוד ביישוב העברי בארץ ישראל, ובהמשך נודע גם בארצות הגולה, שם הוחלפה המילה 'פה' למילה 'שם'.

ברבות הזמן הפך השיר לסמל ציוני מובהק, והוא מושר בכינוסים ציוניים שונים, ובכללם מדי שנה בטקס הדלקת המשואות בהר הרצל בערב יום העצמאות.

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- אפשר להתבונן בתמונות מהכרזת העצמאות ולהתרשם מהדמויות, מהאווירה ומהשמחה.
- אפשר ללמוד ריקודי עם, בדומה לריקודי ההורה שרקדו לאחר הכרזת העצמאות, ולרקוד אותם בחצר הגן בהזדמנויות שונות.
- ניתן לספר לילדים, שבמגילת העצמאות נכתב, כי מדינת ישראל תהיה מדינה שבה יתייחסו באופן שווה ומכבד לכל אדם, ישאפו לשלום, וכבדו את החופש של כל האזרחים וידאגו לתושבים. אפשר לבחור קטע מתאים לילדים ולקרוא מתוך המגילה.
- אפשר להאזין להקלטת הכרזת העצמאות מאתר היוטיוב, ולהביע את ההתרשמות מהקולות.
- אפשר ללמוד על מהות של מגילה, אילו מגילות נוספות מכירים הילדים ועל גבי מה נכתבו. אפשר לקשר בין המגילה לספר התורה בבית-הכנסת הנכתב על קלף ונגלל.
- כדאי לשוחח על המושג 'עצמאות' - מתי אנחנו חשים עצמאיים או עצמאיות? מה אני יכול/ה לעשות בעצמי? מתי אני יכול/ה לבקש עזרה?
- אפשר להכין מגילת עצמאות של ילדי הגן - שבה יכריזו הילדים על דברים שיעשו בעצמם.
- ניתן להזמין את הילדים להציע הצעות למדינה - מה כדאי להוסיף למגילת העצמאות?
- מומלץ לקרוא את השיר 'פה בארץ חמדת אבות' ולשוחח על תוכנו, על הסיבות שהביאו לכתיבתו ועל האירועים

שבהם נהוג לשיר אותו. במקביל, רצוי לברר את משמעות המילים: ארץ חמדת אבות, הארץ שאבותינו אהבו, תתגשמה, דרור, השכינה, נירו ניר, גילו גיל, תשמחו ועוד.

• כדאי להאזין לשיר 'פה בארץ חמדת אבות', להצטרף בשירה בפזמון החוזר, וללוות את הבתים בכלי הקשה המתאימים לאופיו (שיר לכת).

הכי ישראלי:

להכיר את מייסדי המדינה

ישראל נגלית לעין

בנימין זאב הרצל - חוזה המדינה (1860-1904)

הרצל מכונה 'חוזה המדינה היהודית' משום שהיה הראשון שהחליט שחשוב שליהודים תהיה מדינה משלהם. הוא זיהה את האנטישמיות נגד היהודים כתופעה חמורה שתרדוף את יהודי אירופה, ובאופן מסוים השואה שהתחוללה כמה עשרות שנים אחר כך הייתה התממשות חששותיו. המשפט "אם תרצו אין זו אגדה" היה המוטו של ספרו 'אלטנוילנד' (ארץ ישנה-חדשה). מוטו זה הפך לסיסמת הציונות משום שהפיח תקווה בעם.

הרצל היה דוקטור למשפטים, מחזאי, סופר ועיתונאי, אבל קודם כול - מנהיג ויוזם הציונות - האיש ששאף שהיהודים יחזרו הביתה, לארץ ישראל, כדי להקים מדינה יהודית חדשה וחופשית.

הרצל נפטר בשנת 1904 ונקבר בווינה. לאחר הקמת מדינת ישראל, בקיץ 1949, הועלו עצמותיו ונטמנו בהר בירושלים שנקרא על שמו - **הר הרצל**. הרצל ופועלו החשוב לעם היהודי זכו להנצחה - כמעט בכל עיר בישראל נקרא רחוב או מוסד חינוכי על שמו. גם העיר הרצלייה נקראת על שמו.

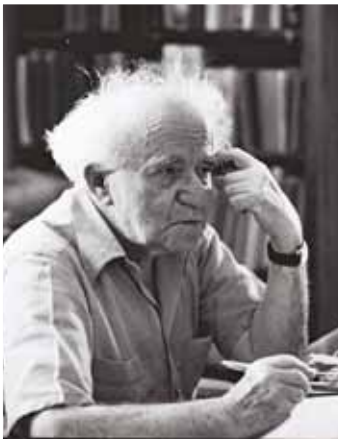

ציור פורטרט של חוזה מדינת היהודים, תאודור זאב הרצל לשכת העיתונות הממשלתית

דוד בן גוריון - ראש הממשלה הראשון (1886-1973)

ראש ממשלה הראשון של המדינה שהכריז על הקמתה בשנת 1948, וכוון את הממשלה אשר בה כיהן כראש ממשלה ושר הביטחון.

בגיל 20 עלה מפולין ועסק בעבודה חקלאית במושבות בשרון ובגליל. אחר כך פנה לפעילות למען הציבור -היה פעיל בתנועה הציונית, ועמד בראש מפלגה גדולה שהקים. אחרי נישואיו עם פולה גר בבית בתל אביב שבו קיבל את אורחיו, כתב מכתבים והתייעץ עם אנשים. אפשר לראות שם את הספרייה העצומה שהייתה לו (כ-20,000 ספרים) ולהבין עד כמה אהב לקרוא והתעניין בתחומים שונים.

ראש הממשלה דוד בן גוריון במשרדו, בשדה בוקר צלם: כהן פריץ, לשכת העיתונות הממשלתית

ב-14 במאי 1948 (ה' באייר תש"ח) זכה בן גוריון להיות המנהיג שהכריז לאחר אלפיים שנות גלות על הקמת מדינת ישראל - הגשמת חזון דורות של העם היהודי חסר המולדת. הוא קרא את 'מגילת העצמאות', שאותה עיצב בנוסחה הסופי, בטקס ההכרזה על הקמת מדינת ישראל שנערך בתל אביב, והיה ראשון החותמים עליה. בן גוריון התמנה לראש הממשלה ולשר הביטחון בממשלה הזמנית של המדינה החדשה, ולאחר הבחירות לכנסת הראשונה ב-25 בינואר 1949, המשיך לכהן בתפקידים אלה.

לאחר הקמת מדינת ישראל פלשו חמישה צבאות ערב לישראל. ב-26 במאי 1948 נתן בן גוריון את הפקודה להקים את צה"ל. בן גוריון ראה בהקמת צה"ל את המפעל החשוב ביותר בראשית קיומה של המדינה. הוא ייעד לו תפקידים חברתיים ואף אזרחיים בימי מצוקה. הוא החשיב מאוד את היותו כור היתוך לדור הצעיר, והטיל עליו משימות דוגמת תגבור מערכת החינוך ויישוב אזורי הספר ואזורים דלילים באוכלוסייה יהודית.

בן גוריון פעל רבות ליישוב הנגב. הוא ראה בתיעוש הנגב מכשיר חשוב להשגת יעדים שמדינת ישראל שואפת אליהם. כאשר בן גוריון פרש מהחיים הציבוריים הוא עבר לגור בנגב, בקיבוץ שדה בוקר. הוא האמין, שעל אנשים רבים להתיישב בנגב ולהפוך את המדבר לגן פורח. הוא חי ועבד שם עד מותו בגיל 87. בן גוריון נקבר בנגב, באזור שאהב כל כך.

חיים וייצמן - הנשיא הראשון (1874-1952)

נשיא המדינה פרופ' חיים וייצמן נושא דברים בישיבת מועצת המדינה הראשונה במוזיאון תל אביב
צילום: אלדן דויד, לשכת העיתונות הממשלתית

ד"ר חיים וייצמן, מדען ומנהיג התנועה הציונית. יומיים לאחר הכרזת העצמאות, ב-16 במאי 1948, נבחר וייצמן לנשיא מועצת המדינה הזמנית. בשנת 1949 נבחר לכהן כנשיאה הראשון של מדינת ישראל, והושבע לתפקיד ב-17 בפברואר 1949.

בהיותו בן 30 היגר וייצמן לאנגליה. הוא חקר והרצה והפך לאיש מדע נודע. ככימאי, הוא המציא פטנטים רבים. החשוב שבהם היה השיטה הזולה שגילה להפקת אצטון המשמש בין השאר להפקת חומרי נפץ. וייצמן ניצל את קשריו עם מדינאים בריטים, והודות לתרומתו למאמץ המלחמתי של בריטניה במלחמת העולם הראשונה השיג תמיכה בציונות "למעני איני רוצה דבר, רוצה אני ארץ מולדת בשביל עמי".

ביום ההכרזה על הקמת מדינת ישראל שהה וייצמן בארצות הברית במסע שכנועים לתמיכה בהקמת

המדינה. ביום ההוא הוא שכב חולה בחדרו שבמלון ומחשבות שונות חלפו בראשו. ימים ולילות חלם ועבד לשם כך, והנה בעת שהתגשם חלומו ובארץ ישראל הכריזו על הקמתה של מדינת ישראל, הוא נמצא הרחק הרחק. לפתע, נכנס לחדר שליח והגיש לו מברק:

ה' באייר תש"ח 14.5.1948
חיים וייצמן
ארצות הברית

במעמד הקמת המדינה היהודית אנו שולחים את ברכותינו לך, אשר עשית יותר מכל אדם אחר החי עימנו לשם יצירתה. עמידתך ועזרתך חיזקו את כולנו. אנו מצפים ליום שבו נראה אותך בראש המדינה אשר תיכון בשלום.
דויד בן גוריון, גולדה מאירסון, דויד רמז
אליעזר קפלן, משה שרתוק

וייצמן חזר לארץ בעיצומה של מלחמת העצמאות. כשנתבשר לו שנבחר לכהן כנשיא המועצה הזמנית של המדינה, היה נרגש מאוד ובקול חנוק מדמעות בירך: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

חיים וייצמן התגורר באחוזה בעיר רחובות ושם הקים את המכון המדעי על שם זיו. כאשר מלאו לו 70 שנה הורחב המכון ונקרא על שמו. המדע בעיניו היה בעל חשיבות מכרעת בתהליך התפתחותו של הבית הלאומי.

בשנת 1952 נפטר וייצמן ונקבר בגן ביתו שברחובות, בתוככי המכון למדע. הוא הוריש את אחוזתו לעמו. ביתו משמש כיום כמוזיאון.

70 דברים

מס' 9

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

טקס הדלקת המשואות בהר הרצל

טקס הדלקת המשואות הוא הטקס הרשמי הפותח את חגיגות יום העצמאות. הטקס המרגש נערך ברחבת הר הרצל, בה נמצא קברו של חוזה המדינה, בנימין זאב הרצל, בהר הרצל בירושלים. במרכז הטקס עומדת הדלקת 12 משואות, המסמלות את 12 שבטי ישראל. בכל שנה עוסק הטקס בנושא מרכזי אחר, מדליקי המשואות מייצגים בפועלם ובהצטיינותם את הנושא השנתי של הטקס.

70 דברים

מס' 7

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

ילודה

שיעור הילודה בישראל הוא הגבוה ביותר בעולם המערבי.

70 דברים

מס' 8

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

בן גוריון

על שמו של בן-גוריון נקראו קריית הממשלה בירושלים, נתב"ג - נמל התעופה בן-גוריון, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, מדרשת בן-גוריון, רחובות בערים רבות בישראל, בהם שדרות בן-גוריון בתל אביב, שכונת בערים כגון חולון, עכו, לוד ושדרות ובתי ספר. במרכז העיר ברלין רחוב על שמו.

70 דברים

מס' 10

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

מכון ויצמן למדע

מכון וייצמן למדע נחשב אחד ממכוני המדע החשובים בעולם. לומדים ועובדים בו מדענים רבים ונעשות בו עבודות מדעיות חשובות. שלושה זוכי פרס נובל ושלושה זוכי פרס טורינג יצאו מבין כתליו של מכון ויצמן.

שאו ציונה נס ודגל

מילים: נח רוזנבלום
 לחן: נח זאלודקובסקי (עממי חסידי)

שאו ציונה נס ודגל
 דגל מחנה יהודה.
 מי ברכב מי ברגל
 נעש נא לאגדה.

יחד נלכה נא נשובה
 ארצה אבותינו,
 אל ארצנו האהובה
 ערש ילדותנו.

שובו, שובו ממרחקים,
 ארצה ארץ אבות!
 נוסו נוסו ממעמקים
 בעזרת שוכן ערבות.

אז עם נהיה כמו היינו,
 מנו יתד פנה.
 אז אה שחוק? מלא פינו,
 ולשוננו רנה!

רוח יואב תלבישנו,
 רוח גבורת צדקה,
 בעד עמנו, בעד ארצנו
 חזקו ונתחזקה!

אל נא יבוא מלך בנו
 מפני חרב יונה -
 נקח לנו מה שלנו,
 נשא נס ציונה!

למה התכוון המשורר?

'שאו ציונה נס ודגל'

משירי ציון המוקדמים הקורא להתאחד סביב הרעיון ודגל השיבה לציון, ולבחור בכל דרך אפשרית כדי להגשים את הרעיון. הוא נכתב בעקבות הקונגרס היהודי הראשון, בקצב של שיר לכת המבטא את תוכנו ואופיו.

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- **'תפקחו את העיניים...'** - אפשר לחפש במפת היישוב או בסביבה הקרובה לגן ולגלות מפעלי הנצחה שהוקמו לזכר דמותם של מייסדי המדינה. חשוב להתייחס למפעלי הנצחה הרלוונטיים לילדים ולסביבה הקרובה לגן. אפשר לבדוק אם נקראו רחובות על שמם ביישוב שבו אנו מתגוררים, אם קיימים מבנים ומוסדות הקרויים על שמם כגון: בתי-ספר, ספריות ביישוב ועוד.
- כדאי לתכנן ביקור במוזיאונים או באתרי הנצחה על שמם של מייסדי המדינה, להתבונן בתמונות או בסרטונים על אתרי הנצחה האלה, להכירם וללמוד על אודותם:
אתר בית הנשיא וייצמן ברחובות
אתר צריף בן גוריון בשדה בוקר
מרכז הרצל בהר הרצל בירושלים
- כדאי לציין את **יום הרצל**, החל ב-' באייר הוא יום הולדתו. יום זה נקבע על-ידי הכנסת ב'חוק בנימין זאב הרצל' (ציון זכרו ופועלו). מטרת החוק "להנחיל לדורות את חזונו, מורשתו ופועלו של בנימין זאב הרצל, לציין את זכרו ולהביא לחינוך הדורות הבאים ולעיצוב מדינת ישראל, מוסדותיה, יעדיה ודמותה בהתאם לחזונו הציוני". אפשר גם לציין את **יום בן גוריון**, החל ב-' בכסלו הוא יום פטירתו, שגם הוא נקבע בחוק כיום זיכרון ממלכתי. רצוי לשאול את הילדים כיצד הם מציעים לציין ימים אלו ולממש את הרעיונות שלהם.
- **מחלום למציאות** - אפשר לשוחח עם הילדים על חזונום ופועלם של מייסדי המדינה ועל אמירתו המפורסמת של הרצל "אם תרצו אין זו אגדה".
- אפשר להעשיר את אזור המשחק בתחפושות, בבגדים ובאביזרים אשר מייצגים את הדמויות ואת רוח התקופה ולאפשר להם להתבטא ולשחק באופן חופשי.
- אפשר לקיים דיון עם הילדים במסגרת 'מועצת החכמים' בנושאים הקשורים לחלומותיהם הנוגעים לחיי הגן: מה רוצים לשנות? איזה מרכז רוצים להקים? ועוד
- רצוי לקרוא את המילים של השיר **'שאו ציונה נס ודגל'** ולבדוק עם הילדים את הכינויים לישראל המבטאים את כל מה שהיא עבור יהודים: ארצה אבותינו, "אל ארצנו האהובה" וכן "ערש ילדותנו", "ארץ האבות". אפשר גם לברר את המילים המתארות את נטישת מקום מושבם בגולה והעלייה לציון "נוסו, נוסו ממעמקים" (כסמל לחיים בגלות, חיים בשפל המדרגה), "נא נשובה", "שובו שובו" ואת תיאור האופטימיות עם הגעתם לציון "אז אך שחוק ימלא פינו ולשונו רינה".
- מומלץ להאזין לשיר **'שאו ציונה נס ודגל'** ולהתרשם מאופיו. אפשר לחלק דגלים ולנסות להניף אותם במקום ותוך כדי התקדמות במרחב. רצוי לשלב את ההתנסויות עם הדגל במהלך השיר, כשבחלק א' נצעד במקום ובחלק ב' נתקדם במרחב.

הכי ישראלי:

לשיר את ההמנון הלאומי - 'התקווה'

ישראל נגלית לעין

השיר 'התקווה' כתוב בעברית מליצית בהשראת המקורות. המסר הוא חד וברור: אנו רוצים להיות עם חופשי בארצנו, ארצנו היא ארץ ציון וירושלים ולא ארץ אחרת, התקווה קיימת כל עוד קיים יהודי אחד בעולם.

שיר זה הוכר בחוק כהמנון לאומי רק ב-10 בנובמבר 2004, כשהכנסת שינתה את 'חוק הדגל והסמל' לחוק הדגל, הסמל וההמנון, והחליטה שכל שינוי במילותיו יתקבל אך ורק בחקיקה.

מקורותיו של הלחן רבים ושונים ומתפרשים על פני כל אירופה - מספרד ועד אוקראינה. בסופו של דבר 'עלה' הלחן ארצה בעלייה הראשונה, וכך אומץ ל'התקווה'. מנגינת התקווה מזמינה שירה משותפת כמקובל בהמנונים. אופייה דרמטי בעל קצב אחיד ומלכד.

ראש הממשלה דוד בן גוריון עומד דום לצלילי 'התקווה' ביום ישיבת הכנסת הראשונה בירושלים
צילום: הוגו מנדלסון, לשכת העיתונות הממשלתית

רגע של עברית - המנון

המילה 'המנון' מופיעה במדרש. רבי יהודה אמר "ראה כבוד שחלק הקב"ה למשה שהניח את העליונים ובא אצל משה, והיו מלאכי השרת באין לומר המנון לפניו" (שמות רבה, מ"ה). 'המנון' במדרש הזה משמעו שיר תהילה שהמלאכים שרים למשה. בשיר 'הבו לבנים' שכתב המשורר אלכסנדר פן עוד לפני שקמה מדינת ישראל, הוא הזכיר "כולנו נשיר/ המנון בניין ארצנו / במקום אתמול / יש לנו מחר / ובעד כל קיר / בהרף בניינו / עתיד עמנו לנו שכר".

המילה 'המנון' מקורה ביוונית 'Hymnos', ומשמעותה שיר תהילה שהושר לאלים ולגיבורים. ההמנון היה שיר חתונות וכנראה קשור לשמה של אלת החתונות במיתולוגיה היוונית 'הימן'.

מתוך 'מילים מספרות' מאת רוביק רוזנטל

הַתְּקוּוּהָ

מילים: נפתלי הרץ אמבר
לחן: עממי

כָּל עוֹד בְּלִבְּךָ פְּנִימָה
נֶפֶשׁ יְהוּדֵי הוֹמִיָּה.
וּלְפָאֲתֵי מִזְרַח קְדִימָה
עֵין לְצִיּוֹן צוֹפִיָּה.

עוד לא אָבְדָה תְּקוּוֹתֵנוּ,
הַתְּקוּוּהָ בַת שָׁנוֹת אֲלֵפִים,
לְהִיּוֹת עִם חֶפְשֵׁי בְּאֶרְצֵנוּ,
אֶרֶץ צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם.

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- מומלץ לשוחח על מסר ההמנון - התקווה הלאומית של היהודים לבנות בית בארץ ישראל.
- כדאי להכיר את מחבר ההמנון הלאומי, את מקורו של ההמנון וגלגולו.
- כדאי לשוחח עם הילדים על המושג 'תקווה' - למה מקווים? מתי מקווים? באילו מילים משתמשים? (הלוואי ש... הייתי רוצה ש..., לו יהי, אילו יכולתי ועוד).
- אפשר להציע לילדים להביע את משאלותיהם, ציפיותיהם ותקוותיהם, תוך שימוש בביטוי "אני מקווה ש..." ולתעד את דבריהם בסרטון או בכל דרך אחרת.
- כוחו של ההמנון במשמעותו ובתפקידו בכל אירוע בחיינו במדינת ישראל ומחוצה לה. על כן רצוי לשלב את ההמנון במועדים מתאימים במהלך השנה כגון טקסים או אירועים מיוחדים בחיי הגן, ולעמוד דום, להאזין או להצטרף בשירה.
- אפשר לצפות בסרטונים שבהם שרים את שירת התקווה (בטקסי עצמאות, במשחקי כדורגל וכדורסל, בחלוקת מדליות בתחרויות ספורט שונות ועוד) ולהתרשם מהאווירה, מההתרגשות ומתחושת היחד.

70 דברים

מס' 14
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

משלחות הצלה וסיוע

ישראל שולחת משלחות הצלה וסיוע למקומות שנפגעו מאסונות טבע. ישראל שלחה 120 רופאים לאזורים מוכי הצונאמי באסיה בשנים האחרונות, כמו גם 82 טון של ציוד רפואי וסיוע הומניטרי. היא הייתה אחת המדינות הראשונות שנרתמו לעזרה לאחר האסון.

70 דברים

מס' 11
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

כנביים של קרמבו

'כנביים של קרמבו' היא תנועת נוער ישראלית מובילת שינוי חברתי, עבור ילדים עם וללא צרכים מיוחדים. התנועה מפעילה למעלה מ-55 סניפים ברחבי הארץ ועוד מספר רב של סניפים בתהליך הקמה. חזון התנועה הוא: "יוצרים יחד מקום ומשמעות לכל אדם". התנועה פועלת מתוך אמונה, כי כל ילד ללא קשר למצבו הגופני ולצרכיו המיוחדים, יכול וזכאי להיות חלק מפעילות חברתית וליהנות ממנה, וניתן לאפשר זאת באמצעות הנגשה, התאמה ויצירתיות.

70 דברים

מס' 15
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

אקדמאים בישראל

בישראל מספר בוגרי האוניברסיטה הוא הגבוה בעולם יחסית לגודלה של האוכלוסייה. 24% מכוח העבודה הישראלי מחזיקים בתואר כלשהו, ומציבים את ישראל במקום השלישי בעולם מבחינה זו.

70 דברים

מס' 12
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

מחקר רפואי

ישראל מובילה בכל הנוגע למחקר בתחום הרפואה. ישראל מובילה בעולם בהמצאת תרופות למחלות שונות כגון טרשת נפוצה, הורדת כולסטרול, פיתוחים בתחום התרופות לאלצהיימר, חיסונים לדיזנטריה ועוד.

70 דברים

מס' 13
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

פרס ישראל

פרס ישראל הוא פרס יוקרתי שמעניקה המדינה לאזרחים המצטיינים במגוון רחב של תחומים. הפרס מוענק מדי שנה במוצאי יום העצמאות בטקס ממלכתי. מתן פרסי ישראל ביום העצמאות מדגיש את הקשר בין העצמאות המדינית לבין העצמאות הרוחנית.

הכי ישראלי:

להניף את דגל המדינה - דגל כחול לבן

ישראל נגלית לעין

דגלים מונפים ברחבת הכנסת
צילום: קובי גדעון, לשכת העיתונות הממשלתית

הדגל הוא הסמל הרשמי הבולט של המדינה ומייצג את ריבונותה, מוסדותיה ואזרחיה. הוא מונף מעל בניינים ממשלתיים ומוסדות שונים בארץ, נציגויות המדינה בחו"ל, כלי שיט ותעופה החוצים את הגבולות, ברחובות הערים לכבוד אירועים וחגיגות, בטקסים רשמיים ועוד. הדגל מונף על ראש התורן בכל ימות השנה, למעט ימי זיכרון ואבל שבהם מורידים אותו לחצי התורן.

דגל ישראל הוא דגל כחול לבן עם סמל מגן דויד באמצעו. יש הסבורים, שעל הדגל מוצג סמל יציאת מצרים - את עם ישראל מייצג מגן דויד, שפוסע בין שני צידי הים החצוי, המיוצגים על-ידי שני הפסים הכחולים. אך סברה זו כנראה משוללת בסיס. צבעי הכחול הלבן של הדגל נקבעו בהשראת הטלית, והמגן דויד שבמרכז, הקסגרמה, כוכב בעל שישה קודקודים, שהוא סוג של משושה משוכלל, הוא סמל יהודי עתיק.

הרצל קיבל את המגן דויד כסמל התנועה הציונית והציע להוסיף שבעה כוכבי זהב סביבו, לציון שבע שעות העבודה היקרות מפז. דוד וולפסון הציע לשלב את המגן דויד עם הטלית וצבעיה כסמל למסורת היהודית - "והנה הבהיק רעיון במוחי: הרי יש לנו דגל, לבן כחול. הטלית אשר בה נתעטף בתפילתנו - טלית זו היא סמלנו. נוציא נא את הטלית מנרתיקה ונגולל אותה לעיני ישראל ולעיני כל העמים. הזמנתי אז דגל כחול לבן ומגן דויד מצויר עליו. וכך בא לעולם דגלנו הלאומי".

הדגל שהציע וולפסון נקבע כדגלה של התנועה הציונית בקונגרס הציוני הראשון בבאזל בשנת 1897. דגל התנועה הציונית נבחר באופן רשמי לשמש כדגלה של מדינת ישראל ב-28 באוקטובר 1948, והועדף על פני רעיונות אחרים, בעיקר בשל האהדה הרבה שלה זכה בקרב הציבור היהודי.

70 דברים 16 מס

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

הוצים גבולות

בשנת 1991 שברה חברת 'אל על' את שיא מספר הנוסעים בטיסה מסחרית. במטוס היו 1,087 עולים מאתיופיה לישראל כחלק מימבצע שלמה'.

פחל ולבן

מילים ולחן: ישראל רשל

פחל ולבן
זה צבע שלי
פחל ולבן
צבעי אדמתי

פחל ולבן
פחל ולבן,
זה צבע שלי
כל ימי לעולם.

פחל ולבן
כמו שיר, כמו חלום
פחל ולבן
תקנה לשלום.

פחל ולבן...

פחל ולבן
חרמון וכנרת.
פחל ולבן
לבי מזמר את.

פחל ולבן...

פחל ולבן
שמים ושלג.
פחל ולבן
זה פלא ופלא.

פחל ולבן...

פחל ולבן
אין צבע אחר.
פחל ולבן
אני רק חוזר.

פחל ולבן...

למה התכוון המשורר?

'כחול ולבן'

השיר מבטא רגשות ודימויים הקשורים לצבעיה הלאומיים של מדינת ישראל. המנגינה הזורמת מחזקת את הכבוד לדגל ומשרה אווירה תרבותית.

השיר נכתב בראשית שנות השבעים כדי לבטא את זיקתו של הכותב לישראל, והפך לשיר מחאה ולאחד מסמלי מאבקם הממושך של יהודי ברית המועצות על זכותם לעלות לישראל.

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- אפשר לתלות את דגל ישראל במקום בולט בגן ולהזמין את הילדים להתעניין בו ולבדוק מה הם יודעים על דגל ישראל, ומה היו רוצים לדעת עליו. מומלץ לתעד את שאלות הילדים ולחפש תשובות במקורות מגוונים. כדאי לפרסם את שאלות הילדים בקרב הורי הגן ולהזמין לסייע במציאת התשובות.
- כדאי להכיר לילדים את הדגל - ולהזמין להעלות השערות הנוגעות לצבעים ולצורות (פסים ומגן דוד).
- 'בניפה הדגל' - חשוב לאתר מקום בגן שבו נקים תורן, נתלה עליו את דגל ישראל ונערוך 'טקס הנפת דגל' במועדים קבועים ובימים מיוחדים.
- 'יום כחול לבן' - אפשר להכריז על 'יום כחול לבן' שבו נזמין את הילדים ללבוש, לטעום, ליצור הכול בכחול לבן...
- כדאי להעשיר את אזורי המשחק הסוציודרמטי בדגלונים (במרכז הבנייה, בשולחן החול ובארגז החול) על מנת להעשיר את המשחק.
- כדאי להכיר דגלים של מדינות שונות בהתאם לעניין של הילדים ולציין את המאפיינים שלהם, ואת הדמיון והשוני ביניהם.
- 'חפש את הדגל' - אפשר לצאת לסיור ברחבי היישוב ולחפש דגל ישראל שמונף. כדאי לברר מהו המבנה שעליו מונף הדגל, לצלם אותו ואת הדגל, ולתלות את התמונה בגלריה הישראלית שבגן.
- מומלץ ללמוד לשיר את השיר 'כחול ולבן'. משילמדו הילדים את השיר, ניתן להמציא תנועות מתאימות ולהשתמש בשני סרטים בצבעים כחול ולבן (לבדם או בזוגות). נשיר את השיר ונפעל עם הסרטים בהתאם לתנועות שיצרנו.

הכי ישראלי:

להציג את הסמל הלאומי - סמל מנורה וענפי זית

ישראל נגלית לעין

עם הקמת המדינה התעורר הצורך בסמלים לאומיים. מועצת המדינה הזמנית החליטה על הקמת ועדת סמלים, וזו פנתה אל תושבי המדינה וביקשה לקבל הצעות ורעיונות לסמל רשמי למדינת ישראל. 450 הצעות הוגשו לוועדה, ובתהליך ארוך נבחרו שלוש מהן שהובאו בפני מועצת המדינה הזמנית, שהחליטה לבחור בהצעה שהגישו המעצבים (האחים) גבריאל ומקסים שמיר. הצעתם המקורית הייתה מנורה מודרנית שמעליה שבעה כוכבים ומשני צידיה ענפי זית. אידלסון ורמז שהיו בוועדה המייעצת הציעו להוריד את הכוכבים ולהחליף את המנורה המודרנית במנורה דוגמת זו שהייתה בבית-המקדש.

המנורה היא אחד הסמלים היהודיים הקדומים ביותר, ומסמלת את אור החיים, התקווה, ההשכלה, אור שבעת ימים מבראשית. המנורה מקשרת אותנו עם העבר ומזכירה את המשכן, את בית-המקדש, וגם את נפילת יהודה המפולגת בידי טיטוס. ועם זאת מסמלת המנורה את תקומת יהודה, ותבניתה ניצבת היום מול כנסת ישראל. ענפי הזית מסמלים שורשיות, רעננות, שלום ושלווה. מפרי הזית מפיקים שמן, הלא הוא חומר הבערה הדרוש למנורה.

למה התכוון המשורר? 'מנורה וענפי זית'

השיר נכתב עם קום המדינה, כאשר טרם נחוג חג העצמאות, ויצא לאור בחוברת 'מנורה וענפי זית'.

השיר מתאר את הסמל הרשמי של מדינת ישראל והוא בעל אופי שקט, רגוע ומשרה אווירה של כבוד.

מנורה וענפי זית

מילים: רפאל ספורטה
לחן: עמנואל עמירן (פוגצ'וב)

מְנוֹרָה וְעֵנְפֵי זֵית,
שָׁמֶן טוֹב וְאוֹר יְהִל -
אוֹר בְּאֶרֶץ, אוֹר בְּבֵית
וְשָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- אפשר לתלות את סמל המדינה במקום בולט בגן ולהזמין את הילדים להתעניין ולבדוק מה הם יודעים על הסמל ומה היו רוצים לדעת עליו. מומלץ לתעד את שאלות הילדים ולחפש תשובות במקורות מגוונים. כדאי לפרסם את שאלות הילדים בקרב הורי הגן ולהזמין לסייע במציאת תשובות.
- כדאי להזמין את הילדים לחקור כמה מורכב סמל המדינה ומהי משמעות מרכיביו: מנורה, ענפי זית, והשם 'ישראל'. רצוי לקשר את המנורה המופיעה בסמל המדינה לסיפור המנורה בבית-המקדש בחג החנוכה, ואת ענפי הזית לשמן שבו השתמשו להדלקת המנורה.

- אפשר להביא חפצים שונים או תמונות שעליהם מופיע סמל המדינה: מבנים שבהם מופיע סמל המדינה, עיתונים, שטרות, מסמכים (תעודות זהות, דרכונים, רישיון נהיגה) בולים, מטבעות ועוד. כדאי להתבונן בהטבעת הסמל על החפצים השונים, על מיקומו, על תפקידו, על גודלו וכד'. את החפצים והתמונות ניתן להציג 'בגלריה הישראלית'.
- מומלץ ללמוד את השיר 'מנורה וענפי זית' ולהבחין בשני חלקיו (מנורה...יהל, אור בארץ...ישראל). אפשר להזמין את הילדים לבחור שני סוגי כלי הקשה, וללוות את החלק הראשון בכלי אחד ואת החלק השני בכלי אחר.

הכי ישראלי:

לבקר בעיר הבירה - ירושלים

ישראל נגלית לעין

ירושלָיִם (בערבית القدس, או أُورُشَلِيم, באנגלית Jerusalem) היא עיר הבירה של מדינת ישראל והעיר הגדולה ביותר שבה כ-830,000 תושבים. בירושלים שוכנים מוסדות הממשל של ישראל: הכנסת, בית-המשפט העליון, משכן הנשיא ובית ראש הממשלה. ירושלים שוכנת בהרי יהודה, על קו פרשת המים הארצי של ארץ ישראל המערבית, בין הים התיכון לים המלח, ברום של 570 עד 857 מטר מעל פני הים.

בכל ביקור נוכל להתרשם מהנופים הירושלמיים המיוחדים, מהאור המשתנה בזוויות ראייה חדשות ומהפסיפס האנושי המרכיב את העיר. ירושלים היא בירתה התרבותית והרוחנית של ישראל ומספקת לקהל המבקרים בה אין-סוף אפשרויות.

ירושלים היא עיר מתחדשת, אשר משלבת בתוכה מסורת לצד פיתוח, קודש לצד חול. בכל ביקור וסיור בעיר ניתן לגלות צדדים נוספים של ירושלים. ירושלים הפכה לעיר תוססת וחיה, שאותה יכול כל אדם בכל גיל לחוות כלבבו.

עיר הקודש לכל הדתות

ירושלים היא מרכז רוחני של מגוון דתות ותרבויות, ובשל כך היא מקור השראה לאנשי דת, לאמנים ולאנשי מחקר מכל העולם. ירושלים קדושה לשלוש הדתות המונותאיסטיות - ליהודים, לנוצרים ולמוסלמים. לשלוש הדתות אתרים קדושים ובתי-תפילה חשובים. חלק מן המקומות הקדושים לדתות השונות נמצאים באותם מקומות, ואליהם עולים לרגל: הר הבית, הכותל, הר הזיתים, העיר העתיקה ומגדל דוד.

מבט על העיר העתיקה
צילם: חיים זך, לשכת העיתונות הממשלתית

70 דברים

מס' 19

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

מוזיאון ישראל

במוזיאון ישראל אוספים קלאסיים חשובים, אוסף ארכיאולוגי עולמי, תערוכות מתחלפות ואמנות ישראלית עכשווית. כולם, יחד עם אגף ילדים ונוער מקסים, היכל הספר המיוחד ודגם מרהיב של ירושלים בימי בית שני - הופכים אותו למוזיאון שכיף להביא אליו תיירים נלהבים ומקום שתענוג לשהות בו במשך כמה שעות פנויות. המוזיאון מחובר לגוגל ארט (google art) - המקבילה העוסקת באמנות של גוגל ארת' (google earth), אפליקציה שבאמצעותה אפשר לשוטט בכל חדר וחדר באופן וירטואלי.

70 דברים

מס' 17

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

ירושלים

בירת ישראל והעיר הגדולה ביותר בה - טבורו של עולם. העיר מקודשת לשלוש הדתות - היהדות, הנצרות והאסלאם. בשנת 1981 הוכרזה העיר העתיקה של ירושלים כאתר מורשת עולמית על-ידי ארגון אונסק"ו של האומות המאוחדות. בירושלים שוכנים מוסדות הממשל של ישראל: הכנסת, בית-המשפט העליון, משכן הנשיא, בית ראש הממשלה ורוב משרדי הממשלה.

70 דברים

מס' 20

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

כנסת ישראל

הכנסת היא בית המחוקקים והנבחרים של מדינת ישראל. שמה של הכנסת ומספר חבריה (120) מקורו בכנסת הגדולה - אסיפת חכמי וזקני ישראל מימי עזרא ונחמיה. מסורות הכנסת הושפעו מכנסת ישראל, מהקונגרס הציוני ומאסיפת הנבחרים, שהחזיקו בסמכויות דומות לסמכויותיה החל מסוף המאה ה-19 ועד לקום המדינה. בפתח המשכן משתרעת רחבה שבה נערכים טקסים ממלכתיים שונים ובה ניצבת מנורת הכנסת, מנורת הזהב, שהיא חלק מסמל המדינה.

70 דברים

מס' 18

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

הכותל המערבי

אחד מארבעת קירות התמך המקיפים את הר הבית זה כאלפיים שנה, משלהי תקופת בית שני ועד ימינו. במסורת היהודית מיוחסת לכותל המערבי קדושה יתרה, וכנראה כבר במאה ה-14 נקבע מקום תפילה בסמוך אליו המשמש לכך עד היום. מיליוני מבקרים מגיעים לכותל המערבי, יהודים ושאינם יהודים - בני מצווה חוגגים שם עם משפחתם, חיילים נשבעים אמונים ברחבתו העליונה ואישים מרחבי העולם מבקרים בו.

70 דברים

מס' 21

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

בית-המשפט העליון

בית-המשפט העליון הוא הגוף העומד בראש ההיררכיה של הרשות השופטת, והמוסד השיפוטי הגבוה ביותר של מדינת ישראל. תפקידו העיקריים של בית-המשפט העליון הם דיון בערעורים על פסיקות שניתנו בבית-המשפט המחוזי ודיון כבית-משפט גבוה לצדק. להרכבו של בית-המשפט העליון נודעת לא רק משמעות משפטית אלא גם משמעות ציבורית וחברתית.

מי בָּרַכְבּ

מילים: רפאל ספורטה
לחן: עמנואל עמירן (פוגצ'וב)

מי בָּרַכְבּ, מי בָּרַגְל,
מי יִצְעַד בְּסָף?
מי בָּרַאשׁ יִשְׂא הַדָּגָל,
וּבַתֵּף מִי נָה?
הֵךְ בַּתֵּף, בְּמִצְלֵתִים,
בְּשָׁלִישׁ, בְּצִלְצֵל!
נַעֲלָה נָא לִירוּשָׁלַיִם,
שָׁם נָהֲלָה כָּל הַלַּיִל.

למה התכוון המשורר? 'מי ברכב'

השיר 'מי ברכב' נכתב עם קום המדינה, כאשר טרם נחוג חג העצמאות. הוא התפרסם עם תשעה שירים נוספים בחוברת 'מנורה וענפי זית'.

השיר מתאר את הציווי המוזכר בספר שמות לעלות לרגל לבית-המקדש בירושלים, ולהביא תרומה מן התבואה ומהפירות של עם ישראל בשלושת הרגלים "שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים, בְּשָׁנָה יֵרָאָה כָּל-זְכוּרָךְ אֶל-פְּנֵי הָאֲדָן יְהוָה" (שמות, כ"ג: ט"ז).

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

לכבוד חגיגות ה-50 לאיחודה של ירושלים הופקה ערכה 'ירושלים שלי - חוויה ירושלמית בגן ילדים' ובה מגוון פעילויות ושירים ליצירת חוויה ירושלמית בגן הילדים.

- 'שמות הרבה לירושלים' - ציון כמות השמות במקורות שניתנו לירושלים מבריאת העולם שונה. האמירה הנפוצה ביותר היא שלעיר כ-70 שמות, כשהבולטים ביניהם הם **ציון, עיר דוד, שלום, יראה, יבוס ויפה נוף**. אחרים מייחסים לה כ-105 שמות מהמקורות, ויש כאלו שכוללים שמות נוספים שניתנו לה על-ידי עמים ודתות אחרים ומגיעים ל-290 שמות.
- 'ירושלים שלי' - ניתן לשאול את הילדים ואת חברות הצוות מהי בשבילם 'ירושלים', ומה אומרת להם המילה 'ירושלים'. ניתן לשאול את משפחות ילדי הגן על 'ירושלים שלי' - שלהם, וליצור אלבום, סרטון ועוד. ניתן לספר סיפורים שלוקטו של משפחות הילדים על ביקור בירושלים, על חוויה מירושלים, 'ירושלים בשבילי היא...' ועוד.
- 'קשרים ירושלמיים' - כדאי להזמין לגן דמות מן הקהילה שלה קשר ייחודי עם ירושלים, שתספר על ייחודיותה של העיר בעיניה ועל הקשר שלה לירושלים.
- מומלץ ללמוד את השיר 'מי ברכב' להאזין לו ולהבחין בכלים הנזכרים בו. כדאי לתת לילדים לבחור את הכלי שאותו הם מבקשים לייצג בפנטומימה, ולהציג בהתאם לשיר בנקודות המנוחה (בחלק השני של השיר "נעלה... כל הליל", נציג כולנו יחד בהפסקות בלבד!). עם הכרת השיר, נבחר כלי נגינה ונגן בתורנו כפי שפעלנו בפנטומימה. נוכל להזמין מנצח שינצח עלינו.

הכי ישראלי:

לדבר בשפה הלאומית - עברית

ישראל נגלית לעין

אליעזר בן יהודה
לשכת העיתונות הממשלתית

שפה היא מהמאפיינים העיקריים של עם ריבוני במדינתו. בתקופות שבהן חי העם היהודי בארצו בשלטון עצמי הייתה העברית שפה מדוברת. מאז שגלה נשתמרה העברית כלשון קודש בקריאת התורה והגמרא, בתפילות, בברכות, בשירים ובספרות הרבנית. לא הייתה זו שפת הדיבור לצורכי יום-יום. השפות המדוברות בפי היהודים היו שפות העמים שבתוכם הם ישבו, או ניבים של שפות המקום מתובלים במילים עבריות, כמו יידיש בארצות אשכנז ולדינו בארצות ספרד.

אליעזר בן יהודה ידוע כמחיה השפה העברית, אולם אנשים נוספים ומוסדות תרמו ותורמים עד היום לשימור ולהתחדשות השפה. השפה העברית ממשיכה להתחדש ולהתעדכן גם על-ידי דובריה שהם חוקרים, אמנים, יוצרים, אנשי חינוך ועוד. תהליכים חברתיים, אופנות וסגנונות, מפגש עם תרבויות ושפות זרות מטביעים את חותמם על העברית, תהליך המתרחש בכל שפה חיה, טבעית ומתפתחת.

70 דברים

מס' 23
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

האקדמיה ללשון עברית

האקדמיה ללשון העברית היא על-פי חוק 'המוסד העליון למדע הלשון העברית'. היא ממשיכת דרכו של ועד הלשון העברית, ופועלת לכוון את התפתחות השפה העברית, כפי שמלמדות מטרותיה המפורטות בתקנונה:

1. לעשות לכינוס ולחקירתו של אוצר הלשון העברית לכל תקופותיה ושכבותיה.
2. לעשות לחקירת מבנה הלשון העברית, תולדותיו וגלגוליו.
3. לכוון את דרכי התפתחותה של הלשון העברית לפי טבעה, לפי צרכיה ואפשרויותיה בכל תחומי העיון והמעשה, באוצר המילים, בדקדוק, בכתב, בכתיב ובתעתיק.

70 דברים

מס' 22
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

חידון התנ"ך העולמי

חידון התנ"ך הבין-לאומי הוא אירוע המסב את תשומת הלב והמודעות של הקהל היהודי הרחב לחשיבות התנ"ך בזהות היהודית ובמורשת. מדי שנה מתקבצים עשרות נערות ונערים מכל רחבי העולם בישראל במשך שבועיים וחצי לימחנה תנ"ך, ומתחרים ביניהם באירוע השיא - החידון הבין-לאומי המשודר בטלוויזיה הישראלית ביום העצמאות. חידון התנ"ך הבין-לאומי מגדיל את מספר תלמידי התנ"ך בקרב הנוער הישראלי ובתפוצות, מחזק את אהבתם לאנשים ולישראל, מוסיף ממד רוחני ליום העצמאות ומעודד אינטראקציה חינוכית בין נוער בישראל לבין נוער מהתפוצות.

70 דברים

מס' 24
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

ההיאת השפה העברית

ישראל היא המדינה היחידה בעולם שבה הצליחו להחיות שפה מתה, להפוך אותה לשפת חולין ולהשתמש בה כשפה הלאומית.

עברית של סבא

מילים: שלומית כהן-אסיף

כָּלוּ קָרַח.
הַפִּיגָאֵלֶךְ הֵם כְּעֵכִים
בְּשִׁמְשׁוֹם אוֹ מֶלַח.
וְצָרִיךְ לְסַפֵּר:
אֶצֶל סָבָא שְׁלִי
הַסְנֵדוּי'ץ' - כְּרִיף.
וְיֵשׁ לוֹ הַמְצָאָה אַחֲרַת:
לְפִיגָמָה קוֹרָא נְמֻנֶמֶת
לְנִדְנֵדָה קוֹרָא סַחְרֶחֶרֶת.
כָּל יוֹם נוֹלָדֶת
מְלָה אַחֲרַת.

סָבָא שְׁלִי מְדַבֵּר עֵבְרִית מְשֻׁנָּה
אוֹלֵי חֲדָשָׁה, אוֹלֵי יְשָׁנָה.
עֵבְרִית לֹא חֵבְרִית
עֵבְרִית מוֹזָרָה.
אֲשֶׁתוֹ שֶׁל הַחֲמוֹר אֵינָה חֲמוֹרָה,
אֲשֶׁתוֹ שֶׁל הַחֲמוֹר הִיא אֲתוֹן,
אֵינָה יוֹדַעַת לְכַעֵס
רַק לְרַטֵּן.
סָבָא שְׁלִי
קוֹרָא כְּרֶכֶר לְכָל סְבִיבוֹן.
אֶצֶלוֹ הָאֲרִטִיק - שְׁלֶגוֹן

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- כדאי לציין את 'יום הלשון העברית' החל ביום כ"א בטבת, הוא יום הולדתו של אליעזר בן יהודה. למגוון פעילויות אפשר להיעזר בחוברת 'יום הלשון העברית' באתר האגף לחינוך קדם יסודי.
- כדאי להכיר את דמותו של **אליעזר בן יהודה** כמחיה השפה העברית: לחפש במקורות מידע מגוונים את דיוקנו המצולם או המצויר, ולהזמין את הילדים להתבונן בו על מנת להכיר את מראהו ולשאול שאלות - מה היו רוצים לדעת עליו. אפשר גם לערוך היכרות עם חידושי המילים של אליעזר בן יהודה, כגון 'אופניים', 'גלידה', 'נקניק', 'מקלחת', 'רכבת'. אפשר לכתוב את המילים, להוסיף איורים או תמונות, וכן לספר לילדים, כי בן יהודה פרסם את המילים החדשות בעיתון כדי שגם אחרים ילמדו אותן, ישתמשו בהן וישרישו אותן בשפה העברית. ניתן לשיר שירים על דמותו של אליעזר בן יהודה, ומהם ללמוד על דמותו, כמו השיר 'בן יהודה' מאת ירון לונדון. ניתן לקרוא סיפורים על דמותו ופועלו כמו 'בן ציון והסביבון הראשון' מאת דבורה עומר, 'הסיפור על אליעזר בן יהודה, שבעבר כעסו עליו (בשפות רבות) והיום מודים לו (בעברית)' מאת תמי שם-טוב.
- כדאי להכיר את **האקדמיה ללשון עברית** כמוסד הממשיך לחדש את השפה העברית. אפשר לשוחח עם הילדים על חידושים והמצאות של מילים - מי מחדש מילים בימינו? רצוי להסביר לילדים שקיים גוף שבו שותפים אנשים רבים האחראים לחידושים ולהמצאות בשפה העברית - האקדמיה ללשון העברית. ניתן להכיר את חידושי הלשון של האקדמיה שהתקבלו בציבור, וכן את אלה שלא נתקבלו (אפשר למצוא באתר האקדמיה ללשון העברית) לשאול את הילדים אם הם מכירים את המילים, את הפירוש שלהן, ומדוע לדעתם לא התקבלו החידושים הללו, לערוך חידון מילים ועוד.

הכי ישראלי:

לשלם במטבע הלאומי - בשקל

ישראל נגלית לעין

שקל חדש הוא המטבע הרשמי של מדינת ישראל. שקל היא מידת משקל עתיקה או מטבע קדום. בתנ"ך מופיעה המילה שקל במשמעות מדד כובדו של משהו "שֶׁקֶל אֶת שְׁעַר רֵאשׁוֹ מֵאֲתִימִם שְׁקִלִים בְּאֶבֶן הַמִּלֶּךָ" (שמואל ב', י"ד:כ"ו).

ב-4 ביוני 1969 קיבלה הכנסת חוק שהציע שניאור זלמן אברמוב הקובע כי שמו של המטבע הישראלי יהיה 'שקל'. אולם מכיוון שבאותה עת יצאה סדרה חדשה של שטרות שעליהם התנוסס השם 'לירה', קבע החוק ששר האוצר יישם את החוק על-פי שיקול דעתו כשיחליט שבשלו התנאים לכך. המטבע שהיה נהוג אז בישראל נקרא 'לירה ישראלית', והוא הוסיף לשמש עד ליישום החוק החדש ב-24 בפברואר 1980. הלירה הישראלית הומרה בשקל לפי שער המרה של 10 לירות לשקל אחד.

שטרות ומטבעות של השקל החדש הוכנסו בראשונה למחזור ב-4 בספטמבר 1985, במסגרת תוכנית הייצוב הכלכלית של 1985. אולם המעבר הסופי, שכלל נקיבת מחירים בשקל חדש, נקבע ל-1 בינואר 1986. השקל החדש החליף את המטבע הקודם, השקל, לפי שער המרה של 1,000 שקלים = שקל חדש אחד. השקל החדש מחולק ל-100 אגורות. השקל החדש נכתב בקיצור ש"ח, ומסומן באמצעות הסימן ₪, שבא אחרי המספר. הסימן ₪ (שקל חדש) עוצב בשנת 1985 על-ידי משה פרג.

ציור שושן הלקוח ממטבע מן התקופה הפרסית בארץ ישראל, המילה 'הד' (יהודה) בכתב עברי עתיק מאותו מטבע, וסמל המדינה.

העתק מטבע של מתתיהו אנטיגונוס השני המתאר מנורה, עם שבעה קנים, סמל המדינה, המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית.

בקדמת השטר תמונתו של שאול טשרניחובסקי על רקע עץ הדר ופירותיו. בכתב זעיר מופיע השיר 'הוי ארצי מולדת'. בגב השטר כותרת עמוד בסגנון קורנתי כהוקרה לפועלו בתרגום ספרות יוון העתיקה וציטוט מתוך השיר 'אני מאמין': "כי עוד אאמין גם באדם, גם ברוח, רוח עז".

בקדמת השטר תמונתו של נתן אלתרמן על רקע עלי שלכת. בכתב זעיר מופיע השיר 'פגישה לאין קץ'. בגב השטר צמחייה בליל ירח בהשראת 'פגישה לאין קץ' וציטוט מתוך השיר 'שיר בוקר': "אנו אוהבים אותך מולדת, בשמחה, בשיר ובעמל".

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- אפשר להתבונן בשטרות ולחקור את הייצוגים המופיעים עליהם: דמויות, סמלים, מספרים, מילים ועוד.
- כדאי לחלק את הילדים לקבוצות קטנות. כל קבוצה תבחר שטר, תבדוק מי האישיות המוצגת בו, מהי תרומתה לישראל ומה מופיע בגב השטר.
- אפשר להתבונן במטבעות כסף ישראלי - שקל חדש. נבחין בסימן של ש ובסימנים נוספים המופיעים בהם. ואיזה סיפור הם מספרים? הכוונה למטבע בן 10 אגורות - העתק מטבע של מתתיהו אנטיגונוס השני המתאר מנורה עם שבעה קנים, סמל המדינה, המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית. כדאי לקשר את הסמלים המופיעים במטבעות ובשטרות לעיסוק בסמלי המדינה השונים.
- מטבעות אז והיום - אפשר להתבונן במטבעות ישנים או בצילומים שלהם (ואף במטבעות עתיקים שנמצאו בחפירות ארכיאולוגיות) ולהשוות ביניהם: כיתוב, חומר, סימנים ועוד.
- אפשר להכין משחק 'מונופול ישראלי' - מסלול ישראלי שבו ערים ואתרים בישראל וגם... כסף ישראלי!
- אפשר להקים מרכזי משחק כמו: מכולת, דוכן מכירות, שוק ועוד, ולשלב בהם כסף ישראלי שהוכן על-ידי ילדי הגן.

70 דברים

מס' 25

☆☆☆

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

ארכיאולוגיה ישראלית

שמונה אתרים מהחשובים בישראל הוכרזו כאתרי מורשת עולמית ביניהם: העיר הלבנה בתל אביב, מצדה והעיר העתיקה של עכו.

הכי ישראלי:

לצפות בציפור הלאומית - דוכיפת

ישראל נגלית לעין

דוכיפת
צילום: ישראלי צביקה, לשכת העיתונות
הממשלתית

דוכיפת היא הציפור הלאומית של ישראל, וייחודה בציצית הנוצות הכתומה לראשה. הדוכיפת משמיעה קולות קריאה רמים, מעין "הופופ" או "הודהוד", ולכן שמה בערבית הוא "הודהוד". בישראל היא יציבה ומקייצת, מצויה בעיקר במישור החוף אך תפוצתה מתפשטת ומתרחבת בעקבות ריבוי השדות המעובדים והמדשאות במדינה. היא ניזונה מחרקים, מזחלים ומתולעים. מכיוון שלשונה מנוונת היא אוכלת את טרפה על-ידי זריקתו לאוויר ובליעתו בעת שהוא נופל אל תוך פיה. אורכה כ-26 - 30 סנטימטר, מוטת כנפיה 42 - 46 סנטימטר.

לדוכיפת צורה וצבעים בולטים: צבע גופה חום-צהבהב. כנפיה וזנבה מפוספסים בצבעי שחור לבן, ועל ראשה מתנשאת ציצית של נוצות ארוכות המזדקרות בזמן מעופה. רגליה קצרות וכנפיה גדולות ומקורה ארוך, דק ומחודד. היא ממעטת מאוד לעמוד על עצים או על שיחים וכך, גם את קינה בונה הדוכיפת במקומות נמוכים, חורים ושקעים בגובה פני הקרקע. להגנת הקן מטורפים מפרישה הנקבה נוזל מסריח מבלוטות הסמוכות לבסיס הזנב.

הדוכיפת

מילים: ע' הלל

- ביום השבת פגשתי דוכיפת ושאלתי:
- מה שלומך, מה שלומך, דוכיפת?
- לא אכפת, לא אכפת - אמרה הדוכיפת.
- ומה השעיה אולי את יודעת?
- לא אכפת - אמרה הדוכיפת.
- ולאן פניך ומאין באת?
- לא אכפת, לא אכפת - אמרה הדוכיפת.
- ומה נשמע בבית, כלם ביחד וכל אחד לבד?
- לא אכפת - אמרה הדוכיפת.
- ומדוע אינך חובשת מגבעת?
- לא אכפת, לא אכפת - אמרה הדוכיפת.
- ומה תעשי ואיך תבלי במוצאי שבת?
- לא אכפת - אמרה הדוכיפת.
- ומה את יותר אוהבת, סלט או שוקולד?
- לא אכפת, לא אכפת - אמרה הדוכיפת.
- ואיפה הונלולו, בסין או בצרפת?
- לא אכפת - אמרה הדוכיפת.
- ואם השמש תזרח בלילה, מתי התרנגול יצעק?
- לא אכפת, לא אכפת - אמרה הדוכיפת.
- ואם העולם יתהפך, שמים יפלו למטה והארץ על הגג?
- לא אכפת - אמרה הדוכיפת.
- אז מה בסופו של דבר אכפת לך ואכפת?
- אני לעצמי,
- אני הדוכיפת
- מאד מאד אכפת!
- אמרה הדוכיפת.
- וכמו שאמרה פרחיה בבת אחת.
- ולמה?
- כי חתול רעב מאד הציץ בה מן הצד.

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- כדאי לשאול את הילדים אם הם מכירים את הדוכיפת, אם ראו דוכיפת, ומה היו רוצים לדעת על הדוכיפת. את שאלות הילדים נתעד ונעודד אותם לחפש מידע במקורות מגוונים. את המידע שיביאו הילדים נציג ונאגוד בקלסר מידע.
- רצוי לצאת לסיור בסביבת הגן לערוך תצפיות ולגלות דוכיפת. נתבונן בה, נלמד על התנהגותה, על הליכתה, נצלם אותה. נתבונן בספרים ובסרטונים על הדוכיפת ונגלה מהם הדברים החדשים שלמדנו עליה.
- נצא לסביבת הגן עם מגדיר ציפורים ונגלה ציפורים נוספות בסביבת הגן. אפשר להכין 'מגדיר ציפורי הגן'. במגדיר נתעד פרטים מעניינים על הציפורים שבהן צפינו: צבע, מזון, אופן הליכה ועוד.
- אפשר להקים בתי גידול לציפורים ולתלות אותם בסביבה הקרובה לגן.
- אפשר להקים 'מסעדת ציפורה' בחצר הגן ובסביבה הקרובה - מתקנים להאכלת ציפורים ולשתייה עבורם. נערוך תצפיות כדי לגלות אם הציפורים מגיעות לאכול.
- אפשר לקרוא את השיר 'דוכיפת' מאת ע' הלל ולהבחין בהומור שבשיר. בעקבות השיר אפשר לעודד את הילדים לחקור את סביבת החיים של הדוכיפת - מי מאיים עליה? כיצד היא מגנה על עצמה?
- **בחירת 'ציפור הגן':** לקראת יום עצמאות עורכים בחירות בנושאים שקשורים לטבע הארץ וביניהם ציפור הגן. מסדרים מרחב עם קלפי ומכינים פתקים עם תמונות ציפורים. ילדי הגן יבחרו את הציפור האהובה וישלשו את תמונתה לקלפי. ממיינים וסופרים את הפתקים ומכריזים על-פי התוצאות מיהי הציפור הנבחרת, שתשמש כסמל בתצוגות של יום עצמאות בגן.

70 דברים

ח'ס'
26

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

אגמון החולה

פארק הטבע והצפרות אגמון החולה נמצא בליבו של עמק החולה. העמק, המוקף ברכסי הרים - רמת הגולן ממזרח ורכס נפתלי ממערב, הוא אחד מצירי נדידת הציפורים החשובים ביותר בעולם. בכל עונת נדידה (סתיו ואביב) חולפות מעלינו למעלה מחצי מיליארד ציפורים נודדות. אלפים מהן נשארות באגמון בתקופת החורף, ואחרות בוחרות לקנן בעונות האביב והקיץ. באזור האגמון התפתח מערך אקולוגי ייחודי בעל חשיבות אזורית ובין-לאומית. הפארק הוא אתר דגל בנושא תיירות אקולוגית בארץ ובעולם, ומשמש מודל לשיתוף פעולה בין טבע, תיירות וחקלאות.

הכי ישראלי:

להתבונן בפרה הלאומי - כלנית מצויה

ישראל נגלית לעין

כלנית מצויה
צילם: מרק ניימן, לשכת העיתונות
הממשלתית

הכלנית הפופולרית היא מין צמח ממשפחת הנוריתיים, אחד מכ-120 מינים של הסוג כלנית, והיחיד הצומח בר בארץ ישראל. הכלנית היא צמח מוגן וקטיפתו אסורה.

לפי סקר שערכה החברה להגנת הטבע, הכלנית היא הפרח המוכר והאהוב ביותר בקרב הישראלים. בשנת 2013 נבחרה הכלנית לפרח הלאומי של מדינת ישראל.

הכלנית נפוצה בעולם בעיקר באזורים בעלי אקלים מתון או קריר בחצי הכדור הצפוני, ומשגשגת במיוחד בארצות הים התיכון. בארץ ישראל הכלנית נפוצה מצפון הארץ עד הר הנגב, ופורחת בדרך כלל בחודשים ינואר עד אפריל. לעיתים מקדימים פרטים אחדים ופורחים כבר בדצמבר.

פרחי הכלנית מופיעים בכמה צבעים: אדום (הנפוץ ביותר), לבן או גוני סגול, הנעים מסגול-כחול לסגול-ורוד. צבע הכלנית מושפע מריכוז הפיגמנטים האדומים - ככל שהאדומים מעטים יותר, כן בולטים צבעים אחרים. סוג הקרקע שעליה צומחת הכלנית עשוי להשפיע על ריכוז הפיגמנט, ולכן נראים לעיתים שדות כלניות שבהם כל הפרחים באותו הצבע.

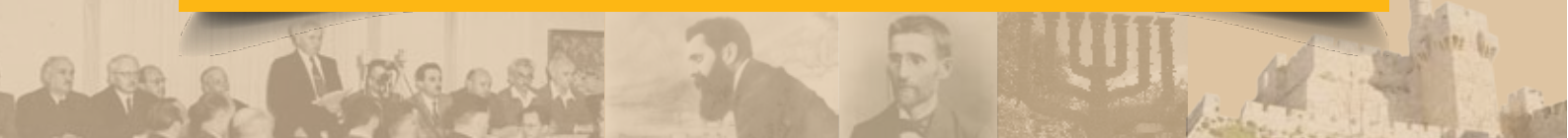
70 דברים

מס' 27
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

פסטיבל דרום אדום

פסטיבל 'דרום אדום' הוא אירוע החל מדי שנה במהלך חודשי פריחת הכלניות בצפון הנגב. הוא מתקיים מאמצע ינואר ועד סוף פברואר, ובמסגרתו מבקרים אלפי אנשים במרבדי הכלניות המרהיבים בנגב. המשתתפים בפסטיבל יכולים לטייל באזור, לראות הופעות ולהשתתף בפעילויות לכל המשפחה.

פְּלָנִית

מילים: פניה ברגשטיין

פְּלָנִית, פְּלָנִית,
נְחַמְדָּה וּבִלְשָׁנִית!
פְּלָנִית, פְּלָנִית
נְחַמְדָּה וּבִלְשָׁנִית!

מְנִי אֵשׁ אֲדַמּוּ פְּנִיָּה,
מְנִי אֲדָם - עֲלֵעֲלִיָּה.
פְּלָנִית, פְּלָנִית
קִטְנָטָנָה וּבִלְשָׁנִית!

פְּלָנִית, אֵל תִּתְבַּלְשִׁי,
אֲקַשֵּׁט בְּךָ אֶת רֵאשִׁי,
אֵין כְּמוֹךָ בְּכֹל הָזֶר
לְתַפְאֶרֶת וְלִפְאָר!

פְּלָנִית, פְּלָנִית
אֲדַמְדָּמֶת בִּלְשָׁנִית!
פְּלָנִית, פְּלָנִית
אֲדַמְדָּמֶת בִּלְשָׁנִית!

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- כדאי לשאול את הילדים אם הם מכירים את הכלנית, אם ראו כלנית, ומה היו רוצים לדעת על הכלנית. את שאלות הילדים נתעד ונעודד אותם לחפש מידע במקורות מגוונים. את המידע שיביאו הילדים נציג ונאגוד בקלסר מידע.
- **בחירת 'פרח הגן':** לקראת יום העצמאות אפשר לערוך בחירות בנושאים שקשורים לטבע הארץ כמו פרח הגן. כדאי להזמין את הילדים להציע פרחים שהם אוהבים, לספר על הפרח, להכין 'כרטיס ביקור' שלו ועוד. ביום הבחירות מסדרים מרחב עם קלפי ומכינים פתקים עם תמונות הפרחים. ילדי הגן יבחרו את תמונת הפרח האהוב עליהם וישלשו אותה לקלפי. ממיינים וסופרים את הפתקים ומכריזים על **הפרח הנבחר, שישמש כסמל בתצוגות של יום העצמאות בגן.**
- ישראל מאופיינת במגוון גדול של פרחי בר שלאורך השנים הופצו כצמחי תרבות בכל אירופה (צבעוני, אירוס, שושנה ועוד). פרחי הבר הארץ ישראליים מופיעים בסמלים כמו האירוס, שהוא הסמל של החברה להגנת הטבע, ובדגלים מקומיים ועוד. **אפשר לחפש פרחי בר ישראליים** בבולים, במטבעות, בשירי ארץ ישראל, באגדות, ועוד.
- **איסוף זרעים של פרחי בר:** ניתן לאסוף זרעים בחלקת בור, לרכוש בחנות פרחים שקית של פרחי בר או לרכוש זרעים בגנים הבוטניים. ישנן דרכים מגוונות לאיסוף ולהפצה של פרחי בר. לאיסוף זרעים ניתן להכין גרב בצורת

כלבלב או חיה אחרת ולצאת איתו לטיול בשדה הבור. הזרעים יידבקו לגרב וכך ניתן לאסוף אותם, למיין ולשים בקופסאות אחסון מתאימות. את הזרעים רצוי לפזר בחלקה שתיועד לכך, **ערוגת פרחי הבר** - להזמין את הילדים לצייר ולבחור את צורת הערוגה ולהקימה בהתאם לתכנון. מומלץ בנוסף ליצור גבעה ולטמון בה בצלי פרחים.

- **משחקים של פרחי בר:** במהלך השנה יכירו הילדים את פרחי הבר הארץ ישראליים שבחצר הגן ויתעדו את הפרחים. להיכרות מעמיקה כדאי להזמין ילדים להכין משחקים: לוטו, רביעיות, משחק מסלול ועוד. את המשחקים כדאי להניח במקום זמין ולאפשר לילדים להוסיף, לשנות ולהעשיר את המשחקים בהתאם לעניין שלהם.
- **מצלמים ומציירים את פרחי הבר:** כדאי להזמין את ילדי הגן לצלם או לצייר את הפרחים ולהכין משחקים על פרחי ארץ ישראל בשילוב תצלומים או ציורים.
- **תערוכת פרחי בר:** אפשר להקים תערוכה מתצלומים ומציורים של פרחי הבר בגן.
- **שירי פרחים:** אפשר להכיר שירים בנושא פרחים כגון: הטיול הקטן / נעמי שמר, הרקפת / לוי קיפניס, פזמון ליקינתון / רבקה גוילי, כלניות / נתן אלתרמן ועוד. מהשירים אפשר ללמוד על הפרחים, לאגד אותם בקלסר שירים ועוד.
- **טיולי פרחים:** בתקופת האביב ניתן לצאת לטיולי פרחים בסביבת הגן ולעודד משפחות לצאת לטיולי פרחים. כדאי גם לעודד את המשפחות לתעד את הטיולים ולהביא את התיעוד לגן - לספר על הטיול, על הפרחים שראו ועוד.
- **סיפורי אגדה:** אפשר לקרוא סיפורי אגדות על פרחים - על התכונות ועל הצבעים שלהם.

70 דברים

חמ' 28

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

חוק הגנת פרח הבר

מבצעי ההסברה הרחבים הניבו פרי, וכיום אזרחי המדינה כמעט שלא קוטפים פרחי בר ואזורי הפריחה בארצנו הפכו לאזורי עלייה לרגל ומוקדי משיכה לאוהבי הטבע והיופי. באפריל עולים להר מירון - לאדמוניות החורש, במרס לאירוס הגלבוש שבגלבוש, במאי לשושן הצחור בכרמל ובמצוקי נחל כזיב. בחודשים נובמבר עד מרס ניתקל במבשרי החורף - הכלניות, הצבעונים, הרקפות, הנוריות, הפרגים והתורמוסים - בגליל, ברמת מנשה, בכרמל, במישור החוף ובהרי יהודה. בסתיו נפגוש את החלמוניות בגולן, בהר תבור, בהר מירון, בגלבוש, בהרי חברון ובנגב. את הדבורניות נראה בחורשת טל, נרקיסים - בגולן, בהרים ובעמק, לוע הארי - בנחל עיין ועוד ועוד.

הכי ישראלי: לטעום מפרי העץ הלאומי - זית

ישראל נגלית לעין

הזית הוא אחד משבעת המינים, וכבר בימים קדומים היה לו תפקיד משמעותי בכלכלה ובתרבות של ארץ ישראל. הזית מוזכר פעמים רבות בתנ"ך, כך לדוגמה, הזית הוא הצמח הראשון שאליו פנו במשל יותם, דבר המעיד על חשיבותו הרבה. בסיפור על תיבת נוח מחזיקה היונה במקורה עלה של עץ זית ומבשרת את סוף המבול. סמל זה בשינוי קל (יונה עם ענף זית במקום עלה) הפך לסמל השלום. הזית מופיע בסמלים נוספים בארץ ובעולם (סמלה של מדינת ישראל, סמל האומות המאוחדות ועוד).

עצי זית גדלים באגן הים התיכון ובארץ ישראל זה אלפי שנים ומתאימים באופן מושלם לתנאי האקלים בכל האזורים בארץ: מיעוט במים, חום גבוה, קרינה ישירה, קרקעות גידול קשות ומסולעות וטמפרטורה של מתחת לאפס בלילות של עונת החורף. זה דורות רבים מגדלים אותם הן למאכל והן לנוי. באחרונה אף נפוצה אופנה חדשה של שתילת עצי זית עתיקים בני מאות שנים בחצרות בתים פרטיים ברחבי הארץ.

מטע עצי זית בגליל העליון
צילם: מרק ניימן, לשכת העיתונות הממשלתית

70 דברים

מס' 29
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

פריחת האירוסים

אירוס הוא צמח בר הצומח בעיקר באזורים ממוזגים-קרירים עד ממוזגים-יבשים בחצי הכדור הצפוני. בישראל פורחים 16 מינים של אירוסים בעונות החורף והאביב באזורים שונים הידועים בתפוחתם המרהיבה.

רוץ בין עצי הזית

מילים ולחן: אהרון רזאל

רוץ בין עצי הזית, הישר פניך למרחקים
 רוץ בין עצי הזית, בקרני השמש שטף פנים.
 רוץ בין עצי הזית, התעלם מן השבילים המסודרים.
 רוץ בין עצי הזית, אל תשבר בדרך ענפים.

השמש זרחה
 צפור רק ציצה
 התרנגול קרא אמר ללילה שנגמר
 תבא מחר, עכשו, היום, רוצה לנשם
 ומאורו נקח כחות, וכך נשפים מחר בבקר.

רוץ בין עצי הזית, אל תקשיב לאנשים
 רוץ בין עצי הזית, לאלה שאומרים "תשאר בפנים"
 רוץ בין עצי הזית, הישר פניך למרחקים,
 רוץ בין עצי הזית, בקרני השמש שטף פנים,

השמש...

הבט בעצי הזית, כמה זמן שהם חיים,
 הקשב לעצי הזית, איך כל הזמן הזה והם שותקים,
 למד מעצי הזית, את ענפיהם הם מושיטים,
 תבין את עצי הזית, האור שלהם מאיר את המחשכים,
 זכור את עצי הזית, כשאתה עם אנשים,
 מרים הם עלי הזית, אך השמן עוד ימתיק הפאבים.

למה התכוון המשורר?

'רוץ בין עצי הזית'

השיר בעל אופי עליז וזורם ומשקף את מטע הזיתים הפתוח, החופשי והשקט. הפתיחה הכלית משרה עלינו אווירה ייחודית. החלק הראשון בקולו הנעים והרך של הזמר נותן תחושה של מרחב שבו ניתן לרוץ ולהתבונן במראות הטבע (שמש, ענפים, שבילים). החלק השני לעומתו עצור יותר, ומאפשר להאזין לקולות הטבע (הציפור והתרנגול) ביום ובלילה.

הקשר ההדוק בין המנגינה לטקסט מקביל לחיבור של עם ישראל לאדמה, ומחזק את המעלות התזונתיות והרפואיות של השמן המופק מן הזית שבו משתמשים למאור, לייצור תרופות ותכשירים קוסמטיים רבים, וכן למאכל לצד השימוש העממי בשמן זית ופיתה (תופעה כל כך ישראלית!).

שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- כדאי לשאול את הילדים אם הם מכירים את עץ הזית, אם ראו עץ כזה ומה היו רוצים לדעת עליו. את שאלות הילדים כדאי לתעד ולעודד אותם לחפש מידע במקורות מגוונים. את המידע שיביאו הילדים נציג ונאגוד בקלסר מידע.
- אפשר לשאול את הילדים מדוע לדעתם נבחר עץ הזית כעץ הלאומי של מדינת ישראל. אפשר לקשר אותו לסמל השלום - יונה עם עלה של זית ולסמלה של מדינת ישראל, לצבע המדים של חיילי צהל ועוד.
- רצוי לצאת לסיור בסביבת הגן ולגלות אם נטוע שם עץ זית. נצלם אותו ונתעד את מראהו בעונות השונות של השנה.
- אפשר לבקר במטע זיתים - בכרם ובבית בד, וללמוד על תהליך הפקת השמן ועל שימושו השונים של הזית. בגן אפשר לכבוש זיתים, להכין מאכלים ולתבלם בשמן זית ועוד.
- אפשר להכין כרטיס מידע 'תעודת זהות' לעץ. פעילות כזאת מצריכה התבוננות מדוקדקת בו. בפעילות זו יבחנו הילדים היטב את העץ, יכירו את חלקיו ואת מאפייניו, ואף יוכלו לערוך השוואה בינו לבין עצים אחרים בסביבתם.
- כדאי להכיר את השיר 'לרוץ בין עצי הזית'. מומלץ לפזר במרחב כיסאות לפי הסיפור של עצי הזית במטע זיתים וללכת ביניהם מבלי להזיז אותם. כדאי לחזור על הפעילות באותה דרך כשברקע החלק הראשון שלו. בחלק השני של השיר נעצור בנקודות מנוחה ונדמיין את המראות והצלילים המתוארים בו.

70 דברים

מס' 31

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

עץ זית עתיק

עץ זית אירופי בבית ג'מאל, הרי יהודה, גילו מעל 800 שנה. פעם הוא נחשב סוד כמוס של הנזירים בבית ג'מאל, אבל מאז שגילו אותו קיבל העץ העתיק שממערב למנזר את הכבוד הראוי לו כאחד מעצי הזית המרשימים שצומחים בישראל. גזע העץ הוא רחב מאוד, כתשעה מטרים, והוא חרוץ בקפלים ובצלקות שמעניקים לו מראה מיוחד.

70 דברים

מס' 30

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

תמר עתיק

בשנת 1963 נמצאו במצדה זרעי תמר בני 2,000 שנה. בשנת 2005 נטעו אותם בישראל והחזירו אותם לחיים.

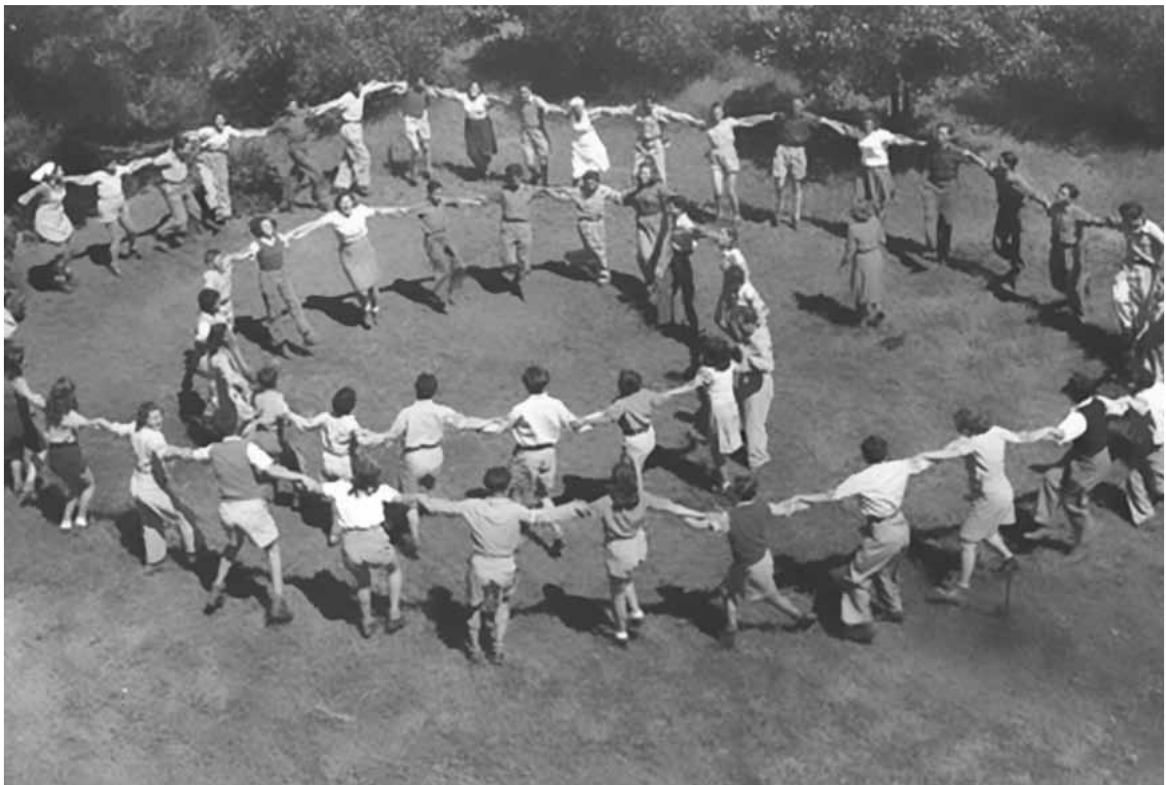
הכי ישראלי: לרקוד הורה ולשיר בציבור

ישראל נגלית לעין

מקור ההורה במחול עם ולאכי ובמחולות עם בלקניים, והוא הגיע לארץ ישראל עם העליות ממזרח אירופה. ההורה מאפיינת את תולדות היישוב בארץ ישראל, והפכה מזוהה עם הציונות ועם ישראל.

מקור המילה הורה ביוונית מחול במעגל. מספר הרוקדים יכול לנוע מארבעה ועד למאות. ישנם סוגים שונים של הורה - מחולות מעגל או שרשרת הנושאים שם זה (הורה או 'הורו') בכל ארצות הבלקן. יש המעידים על כ-1600 סגנונות שונים של הורה.

מאז כינונה של מדינת ישראל ואפילו לפני כן, נתפש מחול ההורה כמסמל את ישראל ואת ההווה הישראלית. למבנים הכוריאוגרפים העיקריים של ההורה - מעגל, שורות, זוגות, הוענקה משמעות חברתית - המעגל יוצר שוויון שהוא ערך חשוב בתורה ובעיני אנשי העליות הראשונות הסוציאליסטיות. ראשיתה של מסורת ההורה בארץ בשתי מסגרות שונות שייחסו לה חשיבות רבה, כל קבוצה מסיבותיה שלה - קבוצת החסידות ואנשי העלייה הראשונה.

עולים מרומניה רוקדים הורה בחוות 'משק הפועלות' בפתח תקווה
צילם: קלוגר זולטן, לשכת העיתונות הממשלתית

עוד לא אהבתי די

מילים ולחן: נעמי שמר

בְּאַלֶּה הַיָּדִים עוֹד לֹא בְּנִיתִי כָּפֶר
 עוֹד לֹא מְצֵאתִי מִים בְּאֲמֻצֵּי הַמַּדְבָּר
 עוֹד לֹא צִירְתִּי פָּרַח, עוֹד לֹא גְלִיתִי אֶיךָ
 תּוֹבִיל אוֹתִי הַדֶּרֶךְ וּלְאֵן אֲנִי הוֹלֵךְ.

אֵי - עוֹד לֹא אָהַבְתִּי דֵי
 הָרוּחַ וְהַשֶּׁמֶשׁ עַל פָּנַי,
 אֵי - עוֹד לֹא אֲמַרְתִּי דֵי
 וְאִם לֹא, אִם לֹא עֲכָשׁוּ אִימְתִי.

עוֹד לֹא שֶׁתְּלַתִּי דְשָׂא, עוֹד לֹא הִקְמַתִי עִיר,
 עוֹד לֹא נָטַעְתִּי כָּרֶם עַל כָּל גְּבְעוֹת הַגִּיר,
 עוֹד לֹא הִכַל עָשִׂיתִי מִמֶּשׁ בְּמוֹ יָדֵי,
 עוֹד לֹא הִכַל נִסִּיתִי, עוֹד לֹא אָהַבְתִּי דֵי.

אֵי - עוֹד לֹא אָהַבְתִּי דֵי...

עוֹד לֹא הִקְמַתִי שֶׁבֶט, עוֹד לֹא חִבְרַתִּי שִׁיר,
 עוֹד לֹא יָרַד לִי שֶׁלֶג בְּאֲמֻצֵּי הַקְּצִיר,
 אֲנִי עוֹד לֹא כְּתַבְתִּי אֶת זְכָרוֹנוֹתֵי,
 עוֹד לֹא בְּנִיתִי לִי אֶת בֵּית הַלּוּמוֹתֵי,

אֵי - עוֹד לֹא אָהַבְתִּי דֵי...

וְאֶיךָ עַל פִּי שֶׁאֵת פֹּה, וְאֵת כָּל כֶּף יָפֶה,
 מִמֶּךָ אֲנִי בּוֹרֵחַ כְּמוֹ מִמְּגִפָּה,
 עוֹד יֵשׁ הַרְבֵּה דְבָרִים שֶׁרְצִיתִי לַעֲשׂוֹת,
 אֵת בֶּטַח תְּסַלְּחֵי לִי גַם בְּשָׁנָה הַזֹּאת.

תְּבִינִי, אֵי - עוֹד לֹא אָהַבְתִּי דֵי...

למה התכוון המשורר? 'עוד לא אהבתי די'

השיר הידוע נכתב בשנת 1977 עבור תוכנית טלוויזיה שהוקדשה לשיריה של נעמי שמר. יהורם גאון ביצע את השיר בתוכנית, ומאוחר יותר הקליט אותו לאלבומו 'עוד לא אהבתי די'. השיר הוצג ב'פינה לשיפוטכם' במצעדי רשת ג' באותה שנה, זכה להצלחה רבה והגיע לפסגת המצעד בשנת 1978.

נעמי שמר סיפרה, כי השיר נכתב לפני ניתוח שעברה. כשהחלימה אמרה, שהוא נכתב כי היא הרגישה שלא אהבה די, וישנם דברים רבים שטרם הספיקה לעשות. ואלה מסבירים את השורות האחרונות של השיר "עוד יש הרבה דברים...את בטח תסלחי לי גם בשנה הזאת" (הכוונה למחלה). הפזמון נע בין רוח מלנכולית (אֵי...) לרוח אופטימית (הרוח...על פני).

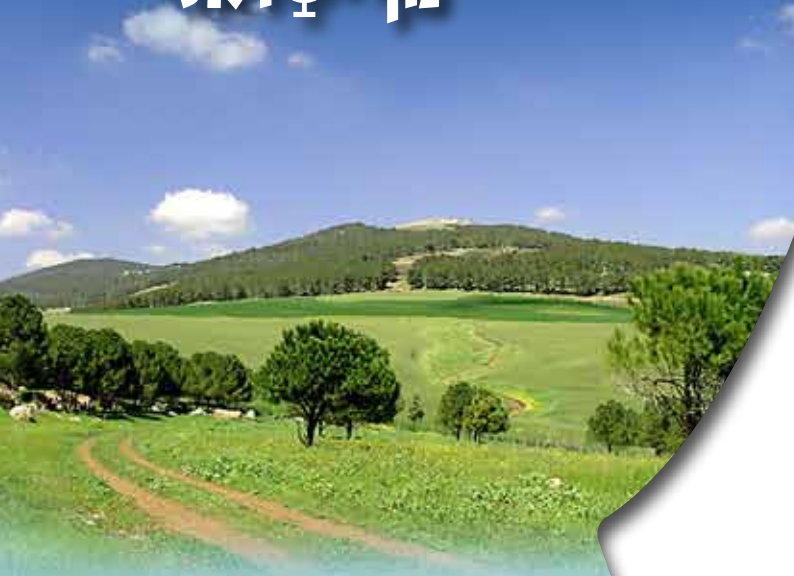
שלוש ארבע ו... לעבודה הצעות מגוונות לפעילות בגן

- אפשר לצפות בסרטונים שונים ובהם ריקודי הורה, ולשוחח על מאפייני הריקוד: הלבוש, התנועות, שיתוף הפעולה, הקבוצתיות (ה'יחד') והשירים המופיעים ועוד.
- כדאי ללמוד כמה ריקודים ולשלבם בתכנים ובפעילות השוטפת בגן: בטקס הנפת הדגל, בקבלת שבת, בזמן חצר ועוד.
- אפשר להזמין לגן מרקיד הפועל ביישוב שיספר על עבודתו וילמד ריקוד חדש.
- אפשר להזמין הורים או בני משפחה שרוקדים ריקודי עם, לספר על התחביב וללמד את הילדים ואת צוות הגן ריקוד כלשהו.
- כדאי לאגוד את שירי 'ההורה' ולהניחם במקום שאליו יוכלו הילדים לגשת באופן חופשי ועצמאי.
- אפשר להנהיג הרקדה שבועית, חודשית וכד', שאותה יתכננו הילדים, יבחרו את השירים ואת סדר הופעתם, ישמשו כמרקידים ועוד. אל ההרקדה יוזמנו בני משפחה, גנים שכנים וחברים מהקהילה.
- מומלץ ללמד את ריקוד העם המתאים לשיר 'לא אהבתי די'.

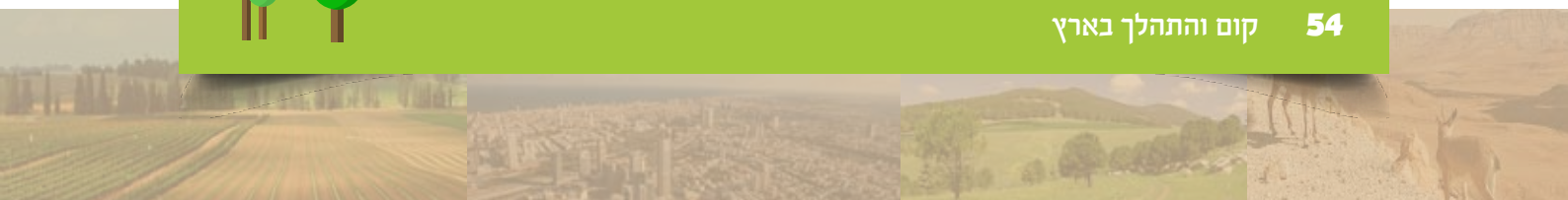
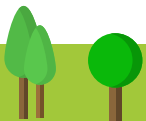

70
נוף ישראלי

קום והתהלך בארץ

קום והתהלך בארץ

מילים: יורם טהרלב
לחן: יאיר קלינגר

השיר נכתב ללהקת פיקוד הצפון בשנות ה-80, בעת חידוש פעילותן של הלהקות הצבאיות. הוא מנסה לעודד את הישראלי להכיר את הארץ בהליכה ברגל. היה זה לפני עידן רכבי השטח המגיעים היום לכל מקום שפעם חשבנו שאפשר להגיע אליו רק ברגל.

ההליכה הפיזית מרחיבה את הדעת בכל הקשור לנופיה הטבעיים של הארץ ומעצימה את החוויה הרגשית הסובייקטיבית, בניגוד לנסיעה ברכב או לצפייה בסרט טבע.

הלחן השירתי, המהירות המתונה, והמבנה הסטרופי (בית - פזמון) הופכים אותו נוח לשירה. השיר בנוי משני חלקים הכוללים פזמון חוזר ובית. הוא מושר בקצב מתון, בעל מנגינה נעימה, עם נקודות מנוחה החוזרות על עצמן בכל סוף משפט. אפיונים אלה דומים לטיול בטבע שבו לעיתים קרובות יש נטייה לעצור ולהתבונן בתופעה מיוחדת או לנוח.

קום והתהלך בארץ
בתרמיל ובמקל,
ונדאי תפגש בדרך
שוב את ארץ-ישראל.
יחבקו אותך דרכיה
של הארץ הטובה,
היא תקרא אותך אליה
כמו אל ערש אהבה.

זאת אכן אותה הארץ,
זו אותה האדמה
ואותה פסת הסלע,
הנצרכת בחמה.
ומתחת לאספלט
לבניי הראוה
מסתתרת המולדת
בישנית ועננה.

קום והתהלך בארץ...

וכרמי עצי הזית
ומסתור המעין
עוד שומרים על חלומה
וחלומנו הישן.
וגגות אודמים על הר,
וילדים על השבילים
במקום שבו הלכנו
עם חגור ותרמילים.

קום והתהלך בארץ...

'קום והתהלך בארץ'

היציאה לטיולים מעודדת ציפייה וסקרנות ביחס למה שנראה, למי שנפגוש, למה שנאכל, למה שנשמע, לנופים ולמראות. בשיר 'קום והתהלך בארץ' מזמין יורם טהרלב את כולנו להכיר את ארץ ישראל ברגל כדי לחזק את הקשר עם נופיה.

השורה הפותחת, "קום והתהלך בארץ" מקורה בספר בראשית (י"ג: י"ז) בדברים שנאמרו לאברהם אבינו, "קום התהלך בארץ לאורכה ולרוחבה". שורה זאת ממחישה את התפיסה, שטיול בארץ מעמיק את השורשים של כל אדם במולדתו. ההליכה הפיזית מרחיבה את הדעת בכל הקשור לנופיה הטבעיים של הארץ ומעצימה את החוויה הרגשית האישית. בהשראת השיר, נצא לטיולים אמיתיים וביכאילו' בשבילי ישראל:

"בתרמיל" - נתכנן במה להצטייד - מה ניקח איתנו בתרמיל?

"ובמקל" - למה משמש המקל? במה ניגע?

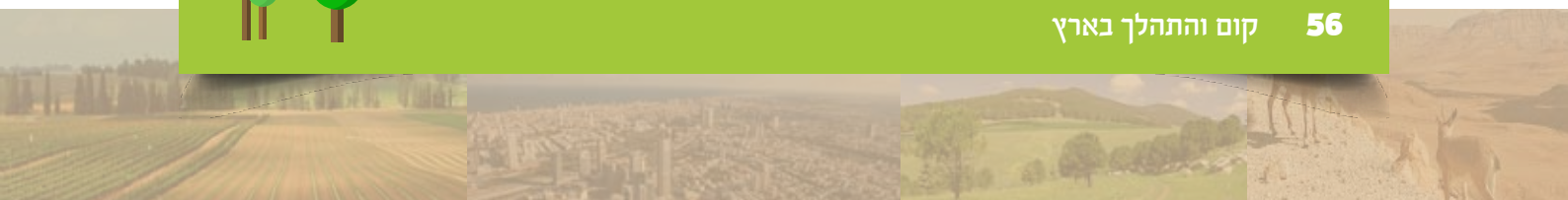
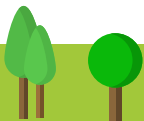
"ודאי תפגוש בדרך" - מה נראה בטיול?

"יחבקו אותך דרכיה" - באיזו דרך נבחר?

"היא תקרא אותך אליה" - מה נשמע בדרך?

נצא לטיול בארץ, נתחיל אותו בסביבה הקרובה והמוכרת לנו ונמשיך בנופים האופייניים לארץ כולה:

- בחצר הגן
- ברחוב או בשכונה
- ביישוב
- בים
- במדבר
- בחורשה או ביער
- בהר
- בשדה
- בפרדס, במטע ובכרם
- בארץ ישראל

הלון לנוף האמנותי

אברהם נסטי, נוף ישראלי, 1947
אקווראל על נייר
באדיבות מוזיאון בר-דוד

70 דברים

מס' 35

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

'מלאכי השביל'

בשנים האחרונות עם עליית הפופולריות של שביל ישראל מתגבשות סביבו פעילויות רבות של קבוצות מטיילים ושל גופים ציבוריים המעוניינים לתרום לשדרוג ולחזק את מעמדו כטרק הלאומי של ישראל. יש גם כאלה שדואגים לשלומם של הצועדים בשביל ומסייעים להם. הם זכו לכינוי 'מלאכי השביל', תופעה שכנראה ייחודית ומיוחדת לשביל ישראל. מלאכי השביל פועלים בהתנדבות. הם מסייעים בחילוץ, בהטמנת מים באזורים בעייתיים, מארחים עם כוס קפה, מסייעים בהעברת ציוד ואף מציעים מיטה חמה ומקלחת או פיסת דשא להקמת אוהל.

70 דברים

מס' 32

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

שביל ישראל

שביל ישראל (הטרק הלאומי) הוא שביל טיולים לאורך מדינת ישראל המשתרע על פני 940 ק"מ. השביל מתחיל בקיבוץ דן שבצפון ומסתיים במעבר הגבול בטאבה ליד אילת. השביל נחנך רשמית בשנת 1995, וכולל אתרים היסטוריים ותופעות טבע מיוחדות.

70 דברים

מס' 33

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

שביל ישראל בין הטרקים הטובים בעולם

לפני כשנתיים פרסם המגזין 'נשיונל ג'יאוגרפיק' את רשימת 20 הטרקים הטובים בעולם ובתוכם שביל ישראל. שביל ישראל הוא מיוחד במינו, כך יעיד מי שצעד בו. הוא חוצה את מדינת ישראל מהחרמון בצפון ועד לאילת בדרום דרך הגליל, מישור החוף, הרי ירושלים, מדבר יהודה והנגב. הצעידה בו נמשכת על פני שלושה חודשים קשוחים, והיא מגלה אין-ספור סוגי נוף. מעבר ליופי שבו הוא ניחן, הוא גם נחשב לאחד הקשים ביותר בעולם.

70 דברים

מס' 36

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

כביש חוצה ישראל

כביש חוצה ישראל (כביש 6) או דרך יצחק רבין הוא הכביש המהיר הארוך בישראל. בשנת 2016 היה אורכו 167 קילומטרים. בתכנון שולבו מרכיבי ההנדסה והבטיחות, האדריכלות והנוף, וכמו כן ניתנה הדעת על שמירה מיטבית של המערכות האקולוגיות.

70 דברים

מס' 34

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

WAZE

אפליקציית הניווט waze שניתנת להורדה חינם היא המצאה ישראלית שנמכרה בשנת 2013 לחברת גוגל, וזכתה בשנה זו בפרס בתחרות היישום הטוב ביותר.

בשבילי ישראל: טיול קטן בהצר הגן

ישראל נגלית לעין

לא צריך ללכת רחוק כדי לטייל, אפשר לצאת לטיול קטן בחצר הגן שלנו וליהנות ממה שהיא מזמנת: להתבונן, להקשיב, לגעת, להריח.

אילו בעלי חיים מבקרים? אילו צמחים צמחו? האם צמחו צמחי בר?

שיר לדרך

בַּגְנָה

מילים ולחן: נעמי שמר

הבִּקְר שְׂרֵתִי מְנַגֵּינָה
נִבֵּט לִי בַּגְנָה
מְרַגֵּב חוּם מְרַגֵּב לֶחַ
הַצִּיץ עָלָה יְרוּק וְרֹךְ:
צְנוּנִית בְּצֶל גַּם פּוֹל!

הַשֶּׁמֶשׁ מִמְרוֹם תִּתֵּן
קֶרְנֵי אוֹרָה וְחֵן,
וְגֶשֶׁם טוֹב, מְטַר שׁוֹטֵף
עַל רֹאשׁ הַנֶּבֶט יִטְפֹּטֵף:
עַלָּה וְצִמַּח וְגַמְל!

בגינה מה נעשה? אפשר...

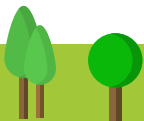
- לשיר את השיר, לשוחח על משמעות המילים: נבט, רגב, מרום, חן, מטר גמול ולתכנן טיול בעקבות הזריעה והשתילה בגינה.
- להאזין לשיר ולספר כיצד צומחים ירקות ופירות בגינה.
- לשאול את הילדים כיצד הם מרגישים כשהם עמלים ומצליחים בעמלם?
להרחבה ניתן להיעזר בחוברת 'זמר לך לגיל הרך - שירים לכל עת'.

הלון לנוף האמנותי

נחום גוטמן, הגן הראשון של תל אביב
 שנות ה-60, דיו, צבע מים ונייר על נייר
 צילום: רן ארדה, באדיבות מוזיאון נחום גוטמן לאמנות

לטיול יצאנו

לפני הטיול

הוקרים את העבר

- מומלץ לברר מה היה לפני? האם הגן נבנה על פרדס? שדה בור?
- כדאי לבדוק האם אני מכיר מישהו שהיה תלמיד בגן?
- אפשר להזמין ילדים שלמדו בגן ולארח אותם בקבלת שבת - להזמין אותם לספר על חוויות 'מפעם'.

- כדאי ליצור כרטיס ביקור של הגן המתייחס לשמו ולמשמעותו, ליישוב, לרחוב, לצוות הגן, לילדים ועוד. כדאי להציע לילדים ליצור דגל ואף לחבר המנון על-פי מאפייני הגן.
- אפשר ליצור סמל לגן - בדומה לתהליך שבו עוצב סמל המדינה. להזמין את משפחות ילדי הגן להציע הצעות ורעיונות לסמל. מה מסמל את הגן שלנו? בחירת מוטיב משמעותי לקהילת הגן והובלת תהליך העבודה השיתופית הכוללת יצירה ושכלול של היצירה. כדאי להשתמש בסמל לפעילויות שונות: טיולים, פרסומים, אירועים ועוד...

- אפשר לתכנן מפה המתארת את פנים הגן והחצר, לבחור אזור בחצר שבו מבקשים לטייל ואת מסלול הטיול. מומלץ לצייד את הילדים במגדירים, במפות, בזכוכית מגדלת, בכלי גינה, בציוד פיקניק, בכלי ציור ועוד.
- 'בובות הגן יוצאות להרפתקה בחצר הגן' - ניתן לבחור או להכין בובה/ות שיצטרפו לטיול שתוכנן. כדאי להכין את הבובה לטיול, להלביש אותה בהתאם למזג האוויר, להכין עבורה תיק טיול, עגלת טיול, ספר קריאה ועוד.
- מומלץ להתעדכן במזג האוויר ולבדוק במה כדאי להצטייד - מה ניקח איתנו בתרמיל? מים, כובע להגנה מפני השמש, אוכל, מצלמה, זכוכית מגדלת, נייר וכלי כתיבה לרישום, מגדירים שונים.

במהלך הטיול

- נטייל בחצר הגן לפי המסלול שקבענו במפה.
- כדאי לאפשר לילדים להתבונן בסביבה הטבעית, ליהנות מהטבע ולהקשיב לצלילים הסובבים אותנו.
- אפשר להתיישב באזור הגינה, להמציא תנועות מתאימות לשיר 'בגינה', ולהצטרף בשירה ובתנועות שהמצאנו. כדאי לצלם או לתעד את הגינה. תמונה זו יכולה לשמש אמצעי לזיהוי השיר באוגדן השירים שבמאגר הממוחשב או בקלסר המיועד לכך.
- רצוי לעודד את הילדים לגלות צמחים, חרקים, ציפורים בעזרת הציוד שלקחנו ולנסות להגדירם באמצעות המגדירים.
- אפשר לחפש עקבות בעלי חיים בחצר הגן ולגלות מי ביקר בחצר.
- אפשר לשחק משחקי חברה: תופסת, מחבואים, משחקי כדור ועוד.
- מומלץ לבחור מקום ולערוך פיקניק.

בעקבות הטיול

- אפשר להזמין את הילדים להתחלק לקבוצות עניין על-פי בחירתם, ולהכין מגדיר פרחים, חרקים, עצים וכו' שגילינו בחצר הגן.
- אפשר להציע לילדים להכין מלון חרקים - כדאי לתכנן עם הילדים: מיקום, חומרים לבנייה, סוג חרקים ובניית המלון.
- כדאי לתעד את הטיולים בספר הטיולים של הגן.
- רצוי לבחור מקום שבו נמקם תורן שעליו נניף את דגל המדינה, דגל היישוב, ודגל הגן שאותו יצרנו.
- מומלץ להציב את סמל הגן במקום בולט.
- כדאי לקבוע סדירויות שבהן נערוך את 'טקס הנפת הדגל' ונשיר את המנון המדינה, היישוב, הגן. מומלץ לשתף את הילדים בתכנון הטקס ובהנחייתו.

צופים אל העתיד

מומלץ לתכנן ולהקים מרחבים עם הילדים לדוגמה:

גבעת טיפוס, ערוגת פרחי בר, שביל שירים, בוסתן, פארק, גינת פרפרים, תל חפירה ארכיאולוגי, בית תה, תחנת רכבת, ספרייה, בית מלאכה, מרחב לפיקניק וקמפינג שבו מקימים גם אוהלים, במת הופעות, גן פסלים, ועוד.

70 דברים

מס' 37

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

גני סיפור

גני סיפור הם סדרה של 45 גנים ופארקים ציבוריים שהוקמו בעיר חולון בין השנים 2000-2012, כמיזם של עיריית חולון להקמת גנים ציבוריים הממחישים באמצעות פסלים סיפורי ילדים פופולריים בישראל כגון: איה פלוטו, אליעזר והגזר, איתמר פוגש ארנב ועוד.

בשבילי ישראל: מטיילים בשכונה וברחוב

ישראל נגלית לעין

"רחובות הם כמו קמטים וחריצים בפני איש המספרים את חייו. שמות רחובות אינם רק ציוני דרך במפת העיר, הם גם כרטיס הביקור שלה, מכריזים על ימיה הראשונים, על אישיה ועל אגדותיה" ('עיר קמה' מאת שלמה שבא).

רוב הרחובות נקראים על שם אישים, מלחמות או אירועים חשובים. לא משנה איזה שם יישא הרחוב, הוא אמור להעניק לנו הרגשה שיש לצעוד בו בגאווה על עצם הדריכה על הקרקע הזו, שאנחנו יכולים לנוע בה בחופשיות ולדעת, שהרחוב הבא אמור לספר לנו סיפור גדול, מעניין - בין אם הוא קשור למעשה שהיה, מבצע שקרה, עץ שפרח או שם של אדם שגדל שם.

אפשר לחוש בהליכה ברחוב את שביל הדרך הישנה שעליה הוא נסלל, את התלאות שחוו בו אנשים ואת הסיפורים שהוא מספר הנוגעים לאירועים שאירעו בו מאז שנסלל. אפשר לצאת לטיול קרוב לבית ברחוב ובשכונה שלנו. אפילו הדרך מהבית אל הגן יכולה להפוך חוויה מרגשת.

שיר לדרך

מציאה

מילים: לאה גולדברג

חֲתִיכָה שֶׁל שָׁמַי תִּכְלַת
עֵמֶקָה וְצִלּוּלָה
כָּה, פְּשׁוּטָה, הִיא מְטֹלָת
בְּשָׁלוּלִית הַגְּדוּלָה,
וְגַם קֶרֶן שׁוֹבֶכֶת
שֶׁבְרִירִים-שֶׁבְרִירִים
בְּשָׁלוּלִית מְהֻבְּהֶת
לְרַגְלֵי הָעוֹבְרִים,
וְאוֹרוֹת הָעֵינַיִם
וְמָה טוֹב לִי, מָה טוֹב,
חֲתִיכָה שֶׁל שָׁמַיִם
מְצֹאתִי בְּרָחוֹב!

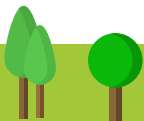
חֲבֵרִי, מִי יוֹדֵעַ
מָה מְצֹאתִי בְּרָחוֹב?
לֹא פְּרוּטָה, וְלֹא מְטֹבֵעַ
מְצֹאתִי בְּרָחוֹב.
לֹא עֵלָה וְלֹא פְּרָח,
לֹא כִפְתוֹר מְנַצְנֵץ,
מְצֹאתִי בְּדֶרֶךְ
מִתְנַחֵת לְעֵץ.
חֲתִיכָה שֶׁל שָׁמַיִם
מְצֹאתִי בְּרָחוֹב,
בְּשָׁלוּלִית הַמַּיִם
מוֹל הָעֵץ שֶׁבְּרָחוֹב.

הלון לנוף האמנותי

ראובן רובין, רחוב בלפור, 1924
שמן על בד
באדיבות מוזיאון בית ראובן.

לטיול יצאנו

לפני הטיול

- אפשר למצוא את הרחוב במפת היישוב ולאתר את הגן שלנו, את בתי הילדים, אתרים ומבני ציבור הקרובים לגן.
- רצוי להיעזר במפה לתכנון מסלול הטיול: נסמן את נקודת המוצא (הגן שלנו) נחליט על מקומות עצירה, נקבע את יעד הטיול.
- כדאי לבחור 'שיר לדרך' - שירים שאותם נשיר בדרכנו בהתאם למזג האוויר, למועד, למקום.
- מומלץ לבחור מקום קרוב לגן ולערוך בו פיקניק.
- מומלץ להתעדכן במזג האוויר ולבדוק במה כדאי להצטייד - מה ניקח איתנו בתרמיל? מים, כובע להגנה מפני השמש, אוכל, מצלמה, זכוכית מגדלת, נייר וכלי כתיבה לרישום, מגדירים שונים.

במהלך הטיול

- כדאי לעודד את הילדים להאזין, להתבונן ולגלות דברים חדשים במסלולים המוכרים: בעלי חיים, צמחים, בתים מיוחדים ברחוב או בשכונה, בגינה. אפשר להיעזר במגדיר על מנת לזהות פרחים, עצים וחרקים.
- אפשר להזמין את הילדים לצלם את מאפייני הרחוב או השכונה: גרפיטי, ארכיטקטורה ייחודית, צמחייה טיפוסית, אנשים, פיסול סביבתי, שלטי חוצות, תמרורים ועוד. את התמונות כדאי לשמור בתיקייה במחשב או לתלות בגלריה.
- כדאי להכיר בעלי מקצוע, בעלי מלאכה, חנויות, או בתי עסק שונים ברחוב.
- אפשר ליצור 'משימות קטנות' בנקודות עצירה בדרך: ליד עץ ייחודי, פרח עונתי, פסל ישיבה, פסל סביבתי, לוח מודעות ועוד. את הרעיונות והמשימות נאסוף ונתעד.

בטעם של פעם... הוקרים את העבר

- כדאי להכיר את שם הרחוב או השכונה שלנו - על שם מי או על שם מה קרוי ומהי משמעותו?
- הרחובות מספרים סיפור - מומלץ לבקש מוותיקי הרחוב או השכונה לספר את סיפורם.

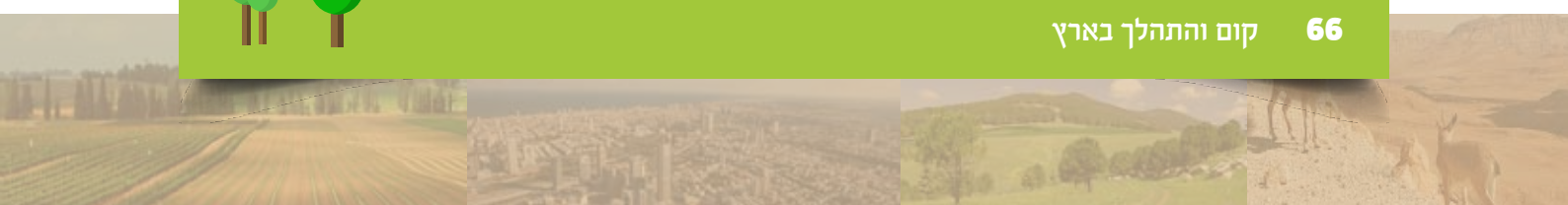
צופים אל העתיד אפשר להקים 'גינה קהילתית' בשכונה

- גינה קהילתית היא פרויקט שבו מאמצים אזור מסוים בשכונה והופכים אותו לגינה ירוקה ומטופחת העומדת לרשות התושבים. הגינה קהילתית נותנת מענה למגוון צרכים: יצירת מקום מפגש קהילתי, חיזוק הקשרים הבין-אישיים של חברי הקהילה, יצירת זיקה של התושבים לסביבתם, סיפוק אישי מפעולות הגינון ואינטראקציה עם הטבע ועם האדמה ועוד.
- כדאי לפרסם מודעה ברחוב (בלוח מודעות), לבקש הקצאה של שטח, לתכנן מה נשתול שם, למה היא תשמש ומי יטפל בה.
 - אפשר להקצות מקום לערוגות אישיות או משותפות של ירקות, פרחים ותבלינים, בוסתן עצי פרי או נוי עם שבילים וספסלים, או שטח בר שהתושבים נושאים באחריות לטיפוחו.
 - כדאי להזמין דיירים ברחוב או גנים שכנים להיות שותפים בתהליך.

בעקבות הטיול

- **צועדים לגן:** כדאי לעודד הורים להגיע בתדירות קבועה עם ילדיהם לגן בהליכה ברגל (ניתן לקבוע ימים מיוחדים פעם בחודש או פעם בשבוע). אפשר לחלק למשפחות דף או ספרון עם רעיונות למסלול הליכה מעניין לגן מתוך ה'משימות הקטנות'. את החוויות שצברנו מהמשימות הקטנות נרכז יחד עם ילדי הגן.
- **'השכונה שלי':** ניתן להכין עם ילדי הגן דגם של השכונה או של הרחוב, להוסיף דמויות קטנות, בעלי חיים, כלי תחבורה, ולאפשר לילדים לשחק בהם.
- **סימני דרך:** אפשר להזמין את הילדים לתעד את מסלול ההליכה שלהם מהבית לגן במגוון דרכים ולשחק בסימני דרך. ניתן לשוחח עם הילדים על הסימנים השונים אשר משמשים לייצוג ההתקדמות במסלול. הילדים יתנסו בהכנת מסלול משלהם שבו הם יתכננו וישתמשו בסימנים. כדאי להתחיל להתנסות במסלולים שונים בתוך הגן ובחצר הגן. בשלב מתקדם יכולים הילדים להציע מסלולים שונים תוך התייחסות לאתרים ביישוב. ניתן להציע לילדים להכין מסלולים ביישוב על-פי נושאים שונים כמו: מסלול בין אתרי היישוב, מסלול המסתיים באתר היסטורי ביישוב.

בשבילי ישראל: מטיילים ביישוב

ישראל נגלית לעין

היישוב הוא יחידה אחת בעלת מאפיינים מוגדרים. המאפיין הבולט בו ביותר הוא ההפרדה האזורית בינו לבין השטח הלא מיושב שסביבו או לבין יישובים סמוכים. מאפיין אחר של היישוב הוא השלטון, כלומר - מידת האוטונומיה שלו.

בישראל קיימות צורות התיישבות מגוונות שחלקן ייחודיות לה:

- **עיר** - מאופיינת בצפיפות גבוהה ובריכוז גבוה של אוכלוסייה ביחס ליחידת שטח, ובהשוואה לצורות התיישבות אחרות.
- **עיירה** - סוג של יישוב אשר מרבית תושביו אינם מתפרנסים מחקלאות ומספר התושבים בו נחשב לקטן ביחס למספר התושבים בעיר. מספר זה נע בדרך כלל בין כמה מאות לכמה עשרות אלפים.
- **כפר** - דפוס התיישבות המאופיין בהיותו מבוסס על חקלאות, על גודלו ביחס לעיר, או על מיקומו באזור ספר. הכפר יהיה לרוב (אך לא תמיד) קטן מעיירה. עד למהפכה התעשייתית ועידן העיור שבא בעקבותיה היה הכפר צורת ההתיישבות של מרבית האוכלוסייה האנושית.
- **מושבה** - צורת התיישבות כפרית בישראל, המתבססת על בעלות פרטית על הקרקע, על הבית ועל המשק.
- **מושב עובדים** - צורת התיישבות כפרית ייחודית למדינת ישראל, אשר מאגדת קבוצה של תושבים (לרוב חקלאים) במסגרת כלכלית שיתופית.
- **מושב שיתופי** - צורת התיישבות שהיא מעין דרך ביניים בין קיבוץ לבין מושב עובדים.
- **קבוצה** - היא צורת התיישבות שיתופית שנוסדה בעלייה השנייה והתפתחה בעלייה השלישית. עקרונותיה מבוססים על קבוצה שיתופית, קומונלית, קטנה ואינטימית.
- **קיבוץ** - הוא צורת התיישבות שיתופית ייחודית לציונות, ליישוב ולמדינת ישראל, המבוססת על שאיפת הציונות להתיישבות מחודשת בארץ ישראל ועל ערכים סוציאליסטיים - שוויון בין בני האדם ושיתוף כלכלי ורעיוני.
- **יישוב קהילתי** - יישוב המבוסס על שיתוף חברתי ועל כן מורשים חבריו למיין את מי שמבקש להתגורר בו, אולם אין בו הכוונה תעסוקתית המחייבת את התושבים לעיסוק מסוים או לשיתוף כלכלי כמו במושב ובקיבוץ.

שיר לדרך

מי יבנה בית

מילים: לוי קיפניס
לחן: נחום נרדי

מי יבנה יבנה בית בתל אביב?
מי יבנה יבנה בית בתל אביב?
אנחנו החלוצים
נבנה את תל אביב
הבו חומר ולבנים
ונבנה את תל אביב!

מי יטע יטע כרם בראשון?
מי יטע יטע כרם בראשון?
אנחנו החלוצים
נטע את ראשון,
הבו לנו גפנים
ונטע את ראשון!

מי יזרע יזרע שדה בתל חי?
מי יזרע יזרע שדה בתל חי?
אנחנו החלוצים
נזרע את תל חי
הבו לנו זרעונים
ונזרע את תל חי!

מי ישתל ישתל פרדס ברחובות?
מי ישתל ישתל פרדס ברחובות?
אנחנו החלוצים
נשתל את רחובות
הבו לנו שתילים
ונשתל את רחובות!

'מי יבנה בית' מה נעשה? אפשר...

- לקרוא את השיר ולבדוק האם היישוב שלנו מצוין בו, או אם יש יישוב קרוב אלינו או שביקרנו בו, שיש לנו קרובים או חברים המתגוררים בו מצוין בו?
- ללמוד את החלק השני של השיר המשמש כפזמון חוזר ("אנחנו החלוצים...") ולהצטרף בשירה.
- להתחלק ל-4 קבוצות כמספר הבתים בשיר, ולהמחזז את המתואר בו (בניית היישוב). בהמשך, נציע לילדים לחבר בית נוסף לשיר המתאר את היישוב שלנו.

הלון לנוף האמנותי

ראובן רובין, תל אביב, 1923
שמן על בד
באדיבות מוזיאון בית ראובן

לטיול יצאנו

לפני הטיול

- כדאי ליצור כרטיס ביקור של היישוב המתייחס לשמו ולמשמעותו, לסמל, לדגל ואף להמנון (במידה שאין המנון אפשר להציע לילדים לחבר על-פי מאפייני המקום).
- כדאי להכיר את סמל היישוב - ממה הוא מורכב? מה מסמל כל חלק? אפשר לבדוק אם מרכיבי הסמל מתאימים למאפייני היישוב גם היום. ניתן להציע לילדים להוסיף מרכיבים לסמל בהתאם למה שהיו רוצים שיהיה ביישוב. אפשר להתבונן במפת ישראל ולאתר את היישוב - מיהם היישובים השכנים? מה מקיף אותנו? (ים? מדבר? הר?)
- כדאי להכיר את מפת היישוב ולתכנן מסלול לסיוור: נכיר שמות של רחובות, של אתרים, של מבני ציבור, של מבנים היסטוריים ועוד. מומלץ לתכנן את מה שניקח לטיול. אפשר לבדוק אם ביישוב שלנו יש רחוב או אתר אשר קרוי על שמו של אחד ממייסדי המדינה.
- אפשר לבדוק באיזו צורת יישוב אנחנו גרים. האם צורה זו ייחודית לישראל או שיש מקומות נוספים בעולם שבהם קיימת צורת יישוב כזו? היכן ממוקמים יישובים כמו שלנו בארץ, ומה מייחד את היישוב שלנו?
- תוצרת מקומית - כדאי לחקור אילו בעלי מלאכה פועלים ביישוב שלנו. להזמין את הילדים להתעניין בתוצרת שלהם ולהזמין אותם לספר לילדים על עבודתם.
- מומלץ להתעדכן במזג האוויר ולבדוק במה כדאי להצטייד - מה ניקח איתנו בתרמיל? מים, כובע להגנה מפני השמש, אוכל, מצלמה, זכוכית מגדלת, נייר וכלי כתיבה לרישום, מגדירים שונים.

הוקרים את העבר אפשר...

"אנשים אוהבים את עירם לא רק משום שהם גרים בה ומכירים אותה כפי שהיא היום - כי אם מתוך שהם יודעים אותה ורואים אותה איך היא הייתה בראשיתה".

(החופש הגדול או תעלומת הארגזים מאת נחום גוטמן)

- אפשר לערוך תחקיר על ראשית היישוב והקמתו.
- כדאי להכיר אישים משמעותיים שעל שמם נקראים היישוב, הרחובות, האתרים, ולהזמין את הילדים ללקט מידע מספריות, מאתרים, ממוזיאונים ועוד.
- כדאי לאסוף את המידע במאגר ממוחשב או בקלסר לשימוש חופשי של הילדים.

במהלך הטיול

- אפשר לחפש את סמל היישוב ברחבי היישוב (מבנים, שלטים).
- אפשר לחפש את דגל ישראל המתנופף על מבנים או על אתרים שונים ביישוב. כדאי לצלם ולאסוף לאלבום ישראלי.
- כדאי לבקר את ראש הרשות או מנהיגים אחרים ביישוב ולהכיר את מוסדות הציבור. רצוי להכין שאלות מראש ולתעד בווידיאו את הביקור.
- מומלץ להיפגש עם אמנים מהיישוב, להכיר את עבודתם ואולי ליצור מיזם משותף או יצירה בעקבות האומן.
- אפשר לבקר תושבים ותיקים ביישוב או להזמין לגן ולשמוע את סיפוריהם. כדאי להכין להם תעודת הוקרה.

- תוצרת מקומית - כדאי לבקר עם ילדי הגן בבתי מלאכה (מאפייה, נגרייה, קונדיטוריה, סטודיו ועוד), ולהתרשם מהעבודה ומהתוצרת המקומית.
- מומלץ לבחור 'שיר לדרך' כמו השיר 'מי יבנה בית' שכתב לוי קיפניס והלחין נחום נרדי. נציע לילדים להמציא פעילות לתנועה במרחב יחד עם חברים. רצוי להצטרף בשירה בפזמון החוזר.

בעקבות הטיוול

צופים אל העתיד ופועלים למענו

אמץ אתר:

אפשר לאמץ אתרים מתאימים לילדי הגן ולבקר בהם באופן קבוע (יום בשבוע / בחודש): פארק, גינה קהילתית, פרדס, חורשה ועוד. ילדי הגן יכירו את האתר באופן חווייתי בדרכים מגוונות, למשל באמצעות משחקים להיכרות עם האתר. הם יתחילו מעורבים בפעילות למען שמירת האתר באמצעות איסופה של פסולת ומניעת הצטברותה, ועוד.

- ניתן לבקש מהילדים ומבני המשפחה לבחור אתר ביישוב (מבנה, עץ, רחוב), לתעד אותו ולספר עליו בציור, בצילום, במצגת, בפוסטר, בתמונות ישנות ועוד. רצוי לאגד את התוצרים שהביאו הילדים בקלסר, בתערוכה, במצגת ועוד. אפשר לארגן תערוכה של התוצרים ולהזמין את המשפחות ואנשים מהיישוב המקומי לבקר בתערוכה. הילדים יכולים להדריך בתערוכה.
- אפשר לשחק במשחקים להכרת היישוב כמו 'מחפשים את המטמון' עם המשפחות.
- אפשר להכין 'מדריך תיירים' של אתרים מרכזיים ביישוב.
- תוצרת מקומית - בעקבות ההיכרות עם בעלי המלאכה אפשר להזמין את הילדים לתהליך ייצור מוצר ייחודי לגן: בחירת המוצר, תכנון הייצור שלו, התנסות בתהליך הייצור, המיתוג וההפצה שלו, הכנת אריזה, בחירת שם ומיתוג. את המשחק אפשר להעניק זיכרון, לוטו וכד'), בחירת המשחק, תכנון ההכנה שלו, הכנת אריזה, בחירת שם ומיתוג. את המשחק אפשר להעניק במתנה לילדים שחוגגים יום הולדת, לגנים שכנים באשכול, למוסדות ועוד.

הייצור שלו, התנסות בתהליך הייצור, המיתוג וההפצה שלו, לדוגמה: משחק גן (משחק מסלול, רביעיות, משחק זיכרון, לוטו וכד'), בחירת המשחק, תכנון ההכנה שלו, הכנת אריזה, בחירת שם ומיתוג. את המשחק אפשר להעניק במתנה לילדים שחוגגים יום הולדת, לגנים שכנים באשכול, למוסדות ועוד.

70 דברים

מס' 40

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

תל אביב העיר העברית הראשונה

העיר העברית הראשונה דורגה במקום הראשון במגזין 'נשינול ג'יאוגרפיק' כעיר בעלת החופים הטובים ביותר. 'העיר הלבנה' הוא כינוי רווח לכמה מאזוריה הישנים של תל אביב, שבהם שוכנים למעלה מ-4,000 מבנים המשויכים לסגנון הבין-לאומי באדריכלות - הריכוז הגדול בעולם של מבנים מסוג זה - ובולט בהם גם תכנונה של העיר כעיר גנים שלה שדרות ורחובות ירוקים.

70 דברים

מס' 38

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

טיילת לואי בחיפה

מן הפנורמה בחיפה (טיילת לואי) אפשר להשקיף על הנוף הנפלא של מפרץ חיפה, הקריות, עכו, נהרייה והחרמון. נוף הלילה על אורותיו המנצצים יפה לא פחות.

70 דברים

מס' 41

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

נמל יפו העתיק

יפו נחשבת לעיר הנמל העתיקה ביותר בעולם. אחת העדויות הראשונות לקיומה של העיר צוינה במסעות פרעה תחותמס שכבש אותה בתחבולת 'סוס טרויאני' (רק שבמקום הסוס, הוא החביא את החיילים שלו בכדי חרס ענקיים) לפני 3,500 שנה. על עדות קדומה נוספת אפשר ללמוד בספר יונה שמתחיל בה את מסעו לנינווה. היום אפשר לבקר באתר הארכיאולוגי של יפו שבו ממצאים מהתקופה המצרית ומהתקופה הישראלית וגם משנים מאוחרות יותר.

70 דברים

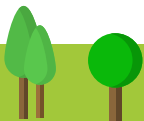
מס' 39

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

היי דרומה לאילת

אילת היא העיר הדרומית ביותר בישראל והיחידה לחופי הים האדום, והיא עיר נמל ותיירות מרכזית. אילת נחשבת כבירת הנופש של ישראל ומושכת אליה כ-2.8 מיליון תיירים בשנה. בשל האקלים הנוח נערכות בה תחרויות ספורט בהשתתפות ספורטאים מרחבי העולם. מוקדי המשיכה המרכזיים בעיר הם חופי הרחצה של ים סוף, שונית האלמוגים והמצפה התת-ימי, ריף הדולפינים ופארק תמנע הסמוך לאילת.

בשבילי ישראל: מטיילים בים

ישראל נגלית לעין

ישראל שוכנת לאורך חוף ים המזרחי מצפון ועד דרום. מלבד חוף הים התיכון נמנים עם החופים גם חוף סובב כנרת, החוף המערבי של ים המלח וחופי מפרץ אילת. מרבית שטחי החופים בישראל הם בבעלות ציבורית. חופי ישראל מצטיינים ברב-גוניות ביוטית ובמערכות טבעיות ייחודיות, בנופים תת-ימיים מרשימים בעלי ערכים אקולוגיים ואסתטיים.

הים התיכון - רצועת החוף של ישראל משתרעת לאורך כ-195 ק"מ לאורך הים התיכון, ממצוקי ראש הנקרה בצפון ועד רצועת עזה בדרום. כ-32 איים זעירים, חלקם בלתי נראים לעין, הפרוסים לאורך החוף, משמשים מקום מפלט לעופות מים, לציפורים ולמגוון בעלי חיים. רצועת החוף משופעת בנופים מגוונים, באתרים היסטוריים, במגוון ביולוגי עשיר ובחול ים. חופי מפרץ אילת גם הם משאב טבע נדיר וייחודי ומשתרעים לאורך כ-14 ק"מ.

כנרת - ימה, אגם המים המתוקים הגדול בארץ ישראל, והימה המתוקה הנמוכה ביותר בעולם. הכנרת היא אחד ממקורות מי השתייה וההשקיה העיקריים של ישראל ומספקת כ-25% מצריכת המים.

ים המלח - מכונה גם ים המוות, אגם מלח חסר מוצא לים, הנמצא בתחום הבקע הסורי-אפריקני, ובמרכזו עובר הגבול בין ישראל לירדן. ריכוז המלחים בים המלח גבוה פי עשרה מריכוז המלחים בים התיכון. ריכוז גבוה זה נובע מכך שהאגם הוא טרמינלי (למי האגם אין מוצא לשום מקום), והוא נמצא באזור בעל אקלים מדברי, חם ויבש המתאפיין בשיעורי התאיידות גבוהים. האגם הוא גוף המים הרביעי במליחותו בעולם.

הים האדום - ים בין-יבשתי שהוא שלוחה של האוקיינוס ההודי. הוא מחובר באופן מלאכותי לים התיכון באמצעות תעלת סואץ. לעיתים מכונה הים האדום גם ים סוף על שם הים בסיפור המקראי על יציאת מצרים שאותו חצו בני ישראל, אך זיהוי זה כלל לא ודאי. הים האדום הוא אחד מארבעה ימים הנקראים בעברית על שמות צבעים נפוצים - כשהאחרים הם הים השחור, הים הלבן, והים הצהוב.

שיר לדרך

שיר הים

מילים: לאה גולדברג

נִצָּא, נִרְקָד בְּמַעְגָּל,
נְשִׁיר כָּל שִׁיר, נִרְדֹּף כָּל גֵּל,
אֶת הַכְּדוּר נִזְרֵק אֶל עַל,
אֶל הַשָּׁמַיִם, הַשָּׁמַיִם.
הָרוּחַ קָל, הָרוּחַ חָם,
וּמְצַלְצֵל הַשָּׁחוֹק הָרֵם,
יָפָה הַשָּׁחוֹק עַל שֹׁפֵת הַיָּם
שְׂבָעִתִּים, שְׂבָעִתִּים.

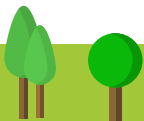
רוחות הים מְזַמְזָמִים
וְהַגְּלִים שָׁרִים, הוֹמִים,
הַיָּם זֹרֵק פֶּה יְהַלּוּמִים
אֶל הַשָּׁמַיִם, הַשָּׁמַיִם.
בְּמַרְחָקִים תּוֹעָה סְפִינָה,
מִפְּרֵשׁ לָבֵן כְּעֵנָה.
הַיּוֹם יָפָה כָּל מִנְגִּינָה
שְׂבָעִתִּים, שְׂבָעִתִּים.

הלון לנוף האמנותי

ראובן רובין, נוף כינרת, 1926-1928
שמן על בד
באדיבות מוזיאון בית ראובן

לטיול יצאנו

לפני הטיול

- אפשר להתבונן במפת ארץ ישראל ולאתר את הימים: באיזה צבע הם מסומנים במפה? האם הגדלים זהים? האם הצורה דומה? מהם שמותיהם? האם יש ים הקרוב ליישוב שלנו?
- מומלץ לקרוא בקול את 'שיר הים' מאת לאה גולדברג כדי להיכנס לאווירה ולקבל השראה.
- כדאי להזמין את הילדים לשתף בחוויות שלהם מביקור בים (או בכל מקור מים טבעי אחר), באמצעות תמונות, סרטונים, ספרים ועוד.
- מומלץ להתעדכן במזג האוויר ולבדוק **במה כדאי להצטייד - מה ניקח איתנו בתרמיל?** כלי עבודה למשחק בחול, מים, כובע להגנה מפני השמש, קרם הגנה.
- רצוי להכיר את **כללי הבטיחות בים**: חכ"ם בשמ"ש, הוראות המציל, צבעי הדגלים שבראש סוכת המציל ולהישמע לכללי הרחצה.

בטעם של פעם... הוקרים את העבר

- אפשר להתבונן ביצירות אמנות של אמנים ישראליים (לדוגמה, נחום גוטמן) בנושא הים, להתרשם מהנופים המצויירים וללמוד על מקום הים כשער כניסה לארץ ישראל בעבר: לכאן הגיעו העולים ומכאן יצאו התפוזים שבהם השתבחה הארץ.
 - אפשר להציג לילדים תמונות של חופי ים מהעבר ולהוסיף תמונות של בילוי משפחתי שלהם. להתבונן בתמונות ולעמוד על המשותף והשונה: לבוש, מאכלים, משחקים ועוד.
- את התמונות והיצירות כדאי להציג בגלריה הישראלית.

במהלך הטיול

- כדאי לרדת לחוף, להרגיש את החול, לצייר עליו, ליצור מסלולים של עקבות (רגליים וידיים) לחרוץ ולצייר עם האצבעות, להרטיב את החול, לבנות מבנים, להטמין צדפים או אבנים.
- רצוי להקשיב לרחש הגלים, לטבול בים, לקפוץ בין הגלים ולהקליט את הצלילים.
- אפשר להתבונן בגולשים, באוניות שטות ובאנשים שוחים ולצלם אותם.
- מומלץ להעשיר את החוויה עם שירים המתאימים לים (ראו חוברת 'זמר לך לגיל הרך - שירי עונות', פרק קיץ).
- אפשר להצמיד את הקונכיות לאוזן ולנסות לשמוע את רחש הגלים.
- ניתן לשחק 'משחק עקבות' - להתבונן בעקבות שהשאירו בעלי החיים ולנסות לגלות מי היה בחוף.
- כדאי לבנות ארמונות חול ולשלב בהם חומרים טבעיים מחוף הים.
- אפשר להציע לילדים לצייר בחול - לשלב קונכיות, צדפים ועוד חומרים טבעיים. כדאי לצלם את היצירות הטבעיות.

בעקבות הטיוול

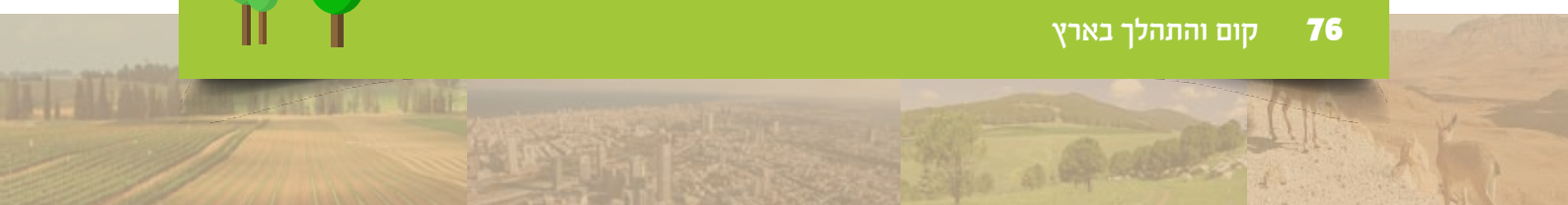

צופים אל העתיד ופועלים למענו

אפשר להצטרף לתוכנית 'חוף נקי' - שמירה על חופים נקיים. התוכנית נועדה לשפר את הניקיון בחופים ולשמור על כך לאורך זמן, וליצור שינוי בתודעת הציבור והרשויות הממונות על החופים. למידע נוסף - המשרד להגנת הסביבה.

- מומלץ ליצור תערוכת תמונות אישיות מבילוי משפחתי בים או הַדְבֵּק (קולאז') משותף עם התמונות שהילדים הביאו.
- מומלץ ליצור 'מפה גרפית' (סימנים גרפיים המתעדים וממחישים את הדברים שפגשנו בים) כגון: נקודות = חול, משולשים = מפרשיות, קו מפותל = גלים וכד'. אפשר לבטא בצליל באמצעות כלי נגינה את המפה שיצרנו, להקליט את הביצוע ולהמציא שם ליצירה.
- ניתן להכין 'מחברת מטיילת' בשיתוף ההורים כדי שכל ילד יוכל להציג את רשמיו מן הים בפני חבריו בגן.
- כדאי ליצור משחק לוטו או זיכרון עם תמונות שצילמו הילדים או עם גלויות הקשורות לים כדי לשמר את החוויה.
- מומלץ לקרוא שירים הומוריסטיים כגון 'מעשה באבטיח' מאת יורם טהר-לב, 'שרגא ופיני על שפת הים' מאת יורם טהר-לב, 'רגלים שמחות' מאת נורית יובל.
- רצוי להעשיר את החוויה עם תמונת מן האמנות הישראלית כגון 'על שפת הים' מאת נחום גוטמן.
- אפשר ליצור דגם של חוף ים בחצר הגן, כדאי להוסיף אביזרים מגוונים (מעשה ידם של הילדים) להעשרת המשחק ולקבלת תחושה של ים: כיסאות נוח, כדורי ים, בועות סבון, עפיפונים ועוד.

70 דברים

מס' 45
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

מוביל המים הארצי

אורכו של המוביל 130 ק"מ והוא מאפשר שימוש יעיל במקורות המים והעברתם מהצפון אל המרכז והדרום. התוכניות הראשונות למוביל הוכנו עוד לפני הקמת המדינה, אבל התכנון הסופי התאפשר רק לאחר שנת 1948 והביצוע הסתיים בשנת 1964. נקודת המוצא של המוביל הארצי היא הכנרת, משם הוא עובר דרך מנהרות, גבעות שומרון ורמת מנשה ומגיע עד ראש העין.

70 דברים

מס' 42
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

התפלת מי ים

ישראל נחשבת לאחת המדינות המתקדמות בעולם בתחום התפלת מי ים.

70 דברים

מס' 43
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

כנרת

הכנרת הוא אגם ציורי הממוקם ממזרח לגליל התחתון וממערב לרמת הגולן. הכנרת הוא האגם הגדול ביותר בישראל אשר מכיל מים מתוקים ומקור המים המתוקים הנמוך בעולם. הכנרת משמשת אתר בילוי פופולרי במיוחד בקרב ישראלים, ומסביב לה עשרות חופי רחצה מוסדרים.

70 דברים

מס' 46
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

שקיעה באכזיב

חוף אכזיב עשיר במפרצונים קטנים ויפים וים בגוונים של כחול-אדום. ברצועת החוף אפשר לפגוש דייגים שניצבים במים, סרטנים זעירים, מלפפוני ים ואולי גם תמנון קטן. בזמן שקיעת השמש נצבעים השמיים בכתום באופק המשתקף בבריכות הקטנות.

70 דברים

מס' 44
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

ים המלח

ים המלח, המכונה גם ים המוות, הוא אגם מלח חסר מוצא לים הנמצא בתחום הבקע הסורי-אפריקני, ובמרכזו עובר הגבול בין ישראל לירדן. ים המלח הוא גוף המים הרביעי במליחותו בעולם וחופיו הם המקום היבשתי הנמוך ביותר בעולם.

70 דברים

מס' 47
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

קרם הגנה נגד מדוזות

קרם ההגנה נגד כוויות מדוזות הוא המצאה ישראלית.

בשבילי ישראל: מטיילים במדבר

ישראל נגלית לעין

המדבר הוא אזור צחיח והתנאים בו מאפשרים מחיה לאוכלוסייה מצומצמת מאוד של צמחים ושל בעלי חיים, אם בכלל, המתאימים לו באופן ייחודי. במרבית המדבריות יורדים משקעים מעטים. ניתן להגדיר אזור כמדברי אם יורדים בו פחות מ-200 מילימטר משקעים בשנה.

הנגב - חבל ארץ רחב ידיים שרובו מדברי, הנמצא בדרום ארץ ישראל, והוא חלק מרצועת המדבריות העולמיים. שטחו כ-13,000 קילומטרים רבועים, שהם רוב שטחה של ארץ ישראל, אך מתגוררים בו רק כ-350,000 איש, שהם כ-7% מתושביה. העיר המרכזית בנגב היא באר שבע השוכנת בצפון, משמשת שער לנגב כולו ומכונה 'בירת הנגב'.

מדבר יהודה - אזור גיאוגרפי במזרח ארץ ישראל, בין הרי יהודה לים המלח. אורכו של המדבר הוא כ-85 קילומטר ורוחבו כ-25 קילומטר.

שורש השם מדבר הוא דב"ר. משורש זה גם נגזר מקום הַדְבָרַת (= רְעִיית) הַצֵּאן.

שיר לדרך

אורחה במדבר

מילים: יעקב פיכמן
לחן: דוד זהבי

יִמִּין וּשְׂמָאל רַק חוֹל וְחוֹל
יִצְהַיֵּב מְדַבֵּר לְלֹא מְשַׁעוֹל.

אוֹרְחָה עוֹבְרָה, דוֹמֵם נָעָה
כְּדָמוֹת חֶלוֹם שֶׁם מְפֹלְאָה.

וְצִלִּיל עוֹלָה יוֹרֵד קְצוֹב,
גְּמָלִים פּוֹסְעִים בְּנוֹף עָצוֹב.

לִין-לֵן, לִין-לֵן, לֵן-לֵן, לֵן-לֵן
שֶׁתַּק וְשֶׁתַּק - שֶׁתַּק וְשֶׁתַּק.

'אורחה במדבר' מה נעשה? אפשר...

- לקרוא את השיר בקול ולשוחח על תוכנו ועל המילים המתקשרות לצלילי המדבר: פוסעים, צליל עולה, יורד קצוב ועוד.
- ללמוד על מאפייני המדבר: מראה, צבעוניות, ממדים, מזג אוויר והחיים בו.
- להאזין לשיר וללוות אותו בתיפוף על דרבוקה (או תיפוף על הגוף) כדי להמשיך את המפעם האיטי של ההתקדמות במדבר. רצוי להוסיף נגינה בפעמונים בצלילים לין-לֵן, לִין-לֵן וכך ליצור אווירה ייחודית.
- ליצור שיירה של גמלים ולהתקדם במרחב לפי השיר.

הלון לנוף האמנותי

עמוס קינן (אין שם, דקל וגמל)
יציקת ברונזה
באדיבות המוזיאון הפתוח

לטיול יצאנו

לפני הטיול

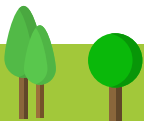
**בטעם של פעם...
הוקרים את העבר**

- אפשר להיזכר בסיפור המקראי על יציאת מצריים ועל הליכתם של בני ישראל במדבר.
- ניתן לספר לילדים על חזונו של דוד בן גוריון ליישוב הנגב ולהפרכת השממה.

- אפשר להתבונן במפת ארץ ישראל ולאחר את המדבריות: באיזה צבע הם מצוינים במפה? האם הגדלים שלהם זהים? האם הצורה דומה? מהם שמותיהם? האם יש מדבר הקרוב ליישוב שלנו?
- כדאי לשאול את הילדים מה הם רוצים לדעת על המדבר, לתעד את השאלות שלהם ולעודד אותם לחפש תשובות במקורות מגוונים.
- כדאי להזמין את הילדים לשתף בחוויות שלהם מטיול במדבר באמצעות תמונות, סרטונים, ספרים.
- רצוי להכיר את הנוף הייחודי למדבר: מצוקים, נישאים, ואדיות עמוקים, שטחים צחיחים וביניהם נחלים רחבים ונאות מדבר, מעיינות וגבים שופעי מים, אתרים ארכיאולוגיים, מכתשים, חולות צבעוניים ועוד.
- חשוב להכיר את תנאי מזג האוויר הייחודיים למדבר המשפיעים על החי והצומח כמו גמל, חרדון, יעל וציפורי שיר.
- רצוי להכיר את כללי הבטיחות בטיול במדבר: חכ"ם בשמ"ש, שמירה על בעלי החיים, שמירה על ניקיון, עונות ושעות מומלצות לטיול במדבר, תכנון המסלול וההתקדמות בו (רכב אולי גמל?), ביגוד מתאים בגלל הבדלי הטמפרטורות הקיצוניים בין היום ולילה ותשומת לב לשילוט.
- מומלץ להתעדכן במזג האוויר ולבדוק במה כדאי להצטייד - מה ניקח איתנו בתרמיל? כובע, מים ואוכל, מפה, משקפת, מגדיר חרקים, משקפי שמש וקרם הגנה, כלים לאיסוף חול צבעוני.

במהלך הטיול

- כדאי להתרשם מהנוף המדברי הייחודי: המרחב הגדול, הטמפרטורה, הצמחייה (דקל, שיטה, רותם וצמח ששמו מלוח), בעלי החיים (יעל, גמל, לטאה, חיפושית) ועוד.
- כדאי לטייל (חשוב להיצמד לשילוט ולפעול על-פי), ליהנות מהאוויר הפתוח למצוא מקום לנוח ולשתות הרבה מים.
- כדאי לחפש בעלי חיים נדירים ולערוך תצפיות על הבז השחור, שהוא אחד הדורסים המעניינים והמסתוריים בישראל, או תצפית על נודדי סתיו ועל ציפורי מדבר אחרות.
- אפשר לחוש את החול הצבעוני (במכתש רמון), לאסוף אותו בכלים שונים וליצור יצירות טבעיות (בעזרת קיסמים, כפיות ועוד). כדאי לעמוד על הייחודיות של החול הזה לעומת חול הים, וללמוד על החול כמשאב לתעשייה כמו למשל תעשיית הזכוכית.

בעקבות הטיול

- אפשר לשלב את החול הצבעוני שאספנו ביצירה החופשית.
- אפשר להתבונן בתמונות ובסרטונים על מדבריות בעולם כמו **מדבריות המלח** - מדבר סאלאר דה אויוני בדרום-מערב בוליביה, מדבר אטושה פאן בצפון נמיביה, או מדבר הקרח באנטארקטיקה, ולעמוד על המשותף ועל השונה בין המדבריות (תנאי מזג אוויר, בעלי חיים, צמחייה, אזור בעולם ועוד).

צופים אל העתיד ופועלים למענו

- טכנולוגיות רבות מפותחות בישראל בעקבות האקלים המדברי המיוחד.
- אפשר להציע לילדים להעלות רעיונות שונים לניצול אקלים זה לטובת החיסכון באנרגיה והחקלאות.

70 דברים

מס' 48
☆☆☆

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

מצדה

הנוף המדברי הנושק לים המלח, שמשתלב באופן מושלם עם קרני האור הראשונות הצצות מעל ההרים במזרח, אי-שם בממלכת ירדן יוצרים את נוף הזריחה המדברי הייחודי שבו אפשר לצפות **ממצדה**.

בשבילי ישראל: מטיילים ביער ובהורש

ישראל נגלית לעין

חורשה היא חלקה שבה ניטעו עצים על-ידי האדם. העצים הם בדרכ כלל מאותו מין וניטעים בשורות.

חורש הוא צורת צומח שמרכיביו מסודרים ב'קומות': העשבונים (צמחים נמוכים) על פני הקרקע, ועליהם מצלים השיחים והעצים. בין כל ה'קומות' משתחלים המטפסים. 'הקומות' של החורש יוצרות צמחייה סבוכה וצפופה ולעיתים גם בלתי עבירה.

יער הוא צורה שבה שולט מין אחד עיקרי, בעל גזע מרכזי אחד, גזעים גבוהים וצמרות שיוצרות חופת צל. חופת הצל מפחיתה ומעלימה את הצמחים שב'קומות' שמתחת לה, מכיוון שחסר להן אור. במצב כזה נעלמים השיחים, והצמחים הנותרים מלבד העצים הם המטפסים והעשבונים שאינם זקוקים לאור רב. מיכאל זהרי חילק את היערות בארץ לשישה סוגים:

יערות אלון תבור - בעבר היה מרבית אזור השרון מכוסה ביער עצום של עצי אלון תבור (או אלון הבשן, כפי שהם נקראו בתנ"ך), הידועים בזכות הצמרות הרחבות שלהם המעניקות צל רב, קליפות הגזע הקשיחות והעמידות ופירות הבלוטים שלהם. אלון התבור עמיד במיוחד במזג האוויר הישראלי החם, וביערות שבהם הוא צומח נוצר מרווח גדול בין העצים המאפשר טיולים ומנוחה.

יערות גדות הירדן - גדלים בעיקר לאורך נהר הירדן וניתן למצוא בהם בעיקר עצי אשל וצפצפה. האשל, עץ עם מורשת תנכ"ית מפוארת (העץ שאותו נטע אברהם אבינו בבאר שבע...) נפוץ במיוחד בארצנו בזכות יכולתו לשרוד ולצמוח במזג האוויר המדברי. הצפצפה, עץ הנוהג להכות שורשים גדולים ועמוקים בקרקע, ידוע במיוחד בזכות הגוון הצהוב של העלים שלו בתקופת השלכת.

מעיינות נחל דן - ביער הגדל לאורך מעיינות נחל דן ניתן להבחין, מלבד עצי האשל והצפצפה, גם בעצי מילה שהיו בעבר חלק מיער שלם של עצים מסוג זה. עצי המילה הם גדולים וגבוהים, וגזעם החזק שימש בימים עברו לעיצוב ולבנייה של כלים רבים (עד היום הוא משמש לבניית גיטרות). במיתולוגיה היוונית ובמיתולוגיה של ארצות סקנדינביה עץ המילה הוא מקום משכנם של יצורים קסומים...

אזור ים המלח - באזור ים המלח ניתן למצוא בעיקר עצי אשל. המינים השונים של עצים אלו נחשבים עמידים במיוחד במזג האוויר המדברי.

יערות גדות הירקון - גדלים, כמובן, לאורכו של נחל הירקון. העץ הנפוץ בהם הוא הערבה - עץ בעל ענפים ועלים ארוכים ושמוטים, שנראה לעיתים כדמות בוכייה. הערבה הבוכייה מוזכרת בתנ"ך במזמור המתאר את הגעגועים לציון בגלות, והיא אחת מארבעת המינים.

יערות האורן - ברחבי הארץ נפוצים במיוחד יערות שבהם גדלים מינים שונים של אורן - עץ המחטים והאצטרובלים. עצי האורן נפוצים בזכות מבצעי נטיעות גדולים שהובילה קק"ל עוד בימי המנדט הבריטי.

שיר לדרך

שיר השתיל

מילים: יצחק שנהר
לחן: יואל ולבה

גם בעיר וגם בכפר
ילד קום ישכים,
ויצא לגיא ולקר
עם שתילים ירקים.

זה היום נטע ונשתל
ונכה פה שרש.
עוד שנה ועוד שנה -
והנה פה חרש.

שירו שיר לשתיל
מיהודה ועד הגליל!
טע ושתל, שתל וטע
גם אני וגם אתה!

הוי, הרחיבו הגומה
למטר ולחמה!
השתיל הרך יגדל -
ופרחה שממה.

מה-לי סלע, מה-לי חול?
יד ויד עוֹדֶרֶת.
תיף ארצנו הקטנה -
ארץ לתפארת!

שירו שיר...

'שיר השתיל' מה נעשה? אפשר...

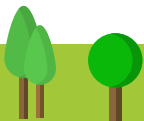
- לקרוא את השיר בקול ולשוחח על תוכנו.
- לתכנן יום שתילה בסביבת הגן (בתיאום עם הגורמים המתאימים) בשיתוף המשפחות.
- לתעד את תהליך השתילה והצמיחה כפעילות קהילתית למען שמירה על סביבה ירוקה.

הלון לנוף האמנותי

ראובן רובין, שקמים עתיקות, 1927
 שמן על בד
 באדיבות מוזיאון בית ראובן

בשבילי ישראל

לפני הטיול

**צופים אל העתיד
ופועלים למענו**

יום הניקיון הבין-לאומי

מנקים את העולם! הרעיון לערוך יום כזה נהגה באוסטרליה, ומאז מדי שנה בחודש ספטמבר מציינים אותו ברחבי העולם, ומיליוני אנשים יוצאים לנקות ולטפח את הסביבה ולשמור עליה. בישראל - מספקת קק"ל למנקים חומר הסברה, שקיות, כפפות חולצות וכובעים.

- אפשר להתבונן במפת ארץ ישראל ולאתר את היערות: באיזה צבע מציינים אותם במפה? מהם שמותיהם? האם יש יער קרוב ליישוב שלנו? האם ישנה חורשה ביישוב שלנו או סמוך אליו?
- אפשר לשאול את הילדים מה היו רוצים לדעת על יער או על חורשה, לתעד את שאלותיהם ולעודד אותם למצוא מקורות מידע שונים. כדאי לאפשר לילדים לספר על המידע שמצאו.
- אפשר ללמוד מה המשותף ומה מבדיל בין חורשה ליער - גודל, סוג הצומח ועוד.
- כדאי להזמין את הילדים לשתף בחוויות שלהם מטיולים ביערות או בחורשות באמצעות תמונות, סרטונים, מפות, עלונים ועוד.
- כדאי להכיר סימנים מוסכמים לטיול בשבילים מסומנים: מהי המשמעות שלהם? אפשר גם להכיר את הלוחות המוצבים ביערות לשם סימון השטח (מפה).
- כדאי ליצור קשר עם קק"ל או עם רשות הטבע והגנים ולהזמין נציג לספר לילדים על עבודתו, על היערות בארץ, על עצי ארץ ישראל ועל כל דבר אחר המעניין את הילדים.
- רצוי להכיר את **כללי הבטיחות** בטיול ביער: חכ"ם בשמ"ש, הבערת אש, שמירה על הצומח, שמירה על בעלי החיים, שמירה על ניקיון, שעות מומלצות.
- מומלץ להתעדכן במזג האוויר ולבדוק **במה כדאי להצטייד** - מה ניקח איתנו בתרמיל? כובע, מים, מפה, משקפת, מגדיר עצים, ציפורים וחרקים, אוכל.

במהלך הטיול

- רצוי להתבונן בסביבה ולגלות אם אנו מטיילים ביער או בחורשה, ואולי בחורש.
- כדאי להתבונן בעצים הגדלים ביער או בחורשה וליהנות מהנוף הטבעי, להאזין לצלילים הטבעיים ולנוח.
- אפשר לחפש במגדיר העצים את שמות העצים הצומחים ביער וללמוד על המאפיינים שלהם. ניתן להזמין את הילדים להכין כרטיסי מידע על עצים שיבחרו לפי קריטריונים מגוונים.
- ניתן לאסוף חומרים מעניינים מהטבע לשם הפקת צלילים, יצירת הַדְבָּק (קולאז') ועוד.
- אפשר לשחק משחקי תנועה כמו תופסת, מחבואים ועוד.
- אפשר לבחור מקום ולערוך פיקניק - תוך הדגשת הערכים של השמירה על הטבע ועל הניקיון.
- מומלץ ליצור קשר עם קק"ל לנטיעת עצים או לטיפול היער.
- אפשר ליצור **מסלול ניווט** - העצים יוצרים אווירה של חיפוש, כדאי להגדיר מה מחפשים ובאיזה מרווח.

בעקבות הטיוול

- אפשר להמליץ על הליכה ב'שביל הבריאות' - הליכה ביערות וביקור בפינות חמד ביערות: אחרי פריחה, תצפיות, שרידים ארכיאולוגיים, סלעים בעלי תצורות מעניינות ופינות שקט ומרגוע.
- ניתן לאמץ 'יער קהילתי' - הנועד לרווחתה של הקהילה. טיפוח היער על-ידי הקהילה מספק הזדמנות לתרום לאיכות החיים של התושבים והמבקרים לצד השמירה על הסביבה והטבע בישראל.
- **יצירה ביער** - מעין מחזור אמנותי - הפיכת הגזעים שנותרו לאחר דילול היערות ליצירות מפוסלות בעץ. אפשר להזמין את הילדים ליצור בעלי חיים או כל דבר אחר מחומרים טבעיים הנמצאים בסביבה.
- **אמץ אתר ביער** - אימוץ אתרים ביער הקרוב למקום המגורים: הכנת שבילי הליכה, ניקיון, שילוט, פעולות הסברה וטיפוח ועוד.

70 דברים

מס' 51
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

יער יתיר

יער יתיר הוא היער הנטוע (יש האומרים על-פי בקשת בן גוריון) הגדול בישראל, 30 אלף קמ"ר שטחו, והוא שוכן בדרום הר חברון. ביער יתיר מיליוני עצי ברוש ואורן, ירוקי עד, אלות ואשלים, חרובים ועוד, המעניקים לנוסעים ולצועדים בו מראה יפהפה של כתם ירוק בלב הנגב הצפוני והר חברון הצהובים והחשופים וגם תחושת יער אמיתית.

70 דברים

מס' 49
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

רמת הנדיב

ברמת הנדיב שבזיכרון יעקב סביב אחוזת הקבר המפוארת של הברון אדמונד דה רוטשילד ורעייתו אדלאיד נטוע חורש טבעי ובו חיות בר וצמחייה, גנים בוטניים ושרידים ארכיאולוגיים. המסלולים מסומנים, הנוף - פראי או מתורבת - יפהפה, וניתן ללמוד בהזדמנות זו על מושבות הברון וראשית ההתיישבות בארץ.

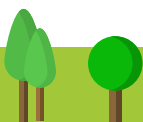
70 דברים

מס' 50
★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

עצים

ישראל היא המדינה היחידה בעולם שבמאה ה-21 ניתן למנות בה מספר עצים גדול מאשר בעבר. במהלך 60 שנים האחרונות נשתלו בישראל יותר מ-200 מיליון עצים.

בשבילי ישראל: מטיילים בהר

ישראל נגלית לעין

הר הוא מבנה גיאולוגי שנוצר מסלעים ומאדמה ומתנשא לגובה של לפחות כמה מאות מטרים מעל לסביבתו. הר נחשב לצורת נוף גבוהה יותר מאשר גבעה, אך ההבדל ביניהם אינו מוגדר בצורה חד-משמעית. רוב ההרים בעולם אינם פסגות יחידות אלא ערוכים בצורת רכסים.

רצועת ההרים המרכזית בישראל נמשכת מהר חרמון ורמת הגולן בצפון-מזרח, דרך הרי הלבנון (הנמצאים בתחומה של לבנון), הרי הגליל, הרי שומרון, הרי יהודה והרי הנגב. בנוסף לרכסי ההרים בישראל מזדקרים גם הרים בודדים כמו מצדה ותבור ואזורים הרריים נרחבים יותר בגליל ובכרמל.

מרבית הסלעים שיוצרים את הרי ישראל הם סלעי משקע ימיים בהם גיר, דולומיט, קירטון, חרסית וצור. כן מצויים בישראל סלעי משקע אגמיים (כמו חוואר) ויבשתיים (כמו אבן חול), וכן סלעי יסוד - הן סלעי פרץ (בזלת) והן סלעי תהום (גרניט).

שיר לדרך

הרועה

מילים: עממי
לחן: עממי

על הָהָר יוֹשֵׁב רוֹעֵה
וּבְיָדוֹ חֶלְלִיל.
הַכֶּבֶשׂוֹת וְגַם הַשֶּׂה
מִקְשִׁיבִים לְצִלְלִיל
לִי, לִי, לִי.

'הרועה' מה נעשה? אפשר...

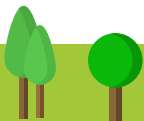
- לקרוא את המילים של השיר ולשוחח על המתואר בשיר: מיהו רועה? מה הוא עושה? למה הוא יושב על ההר? למה הוא מחלל בחליל?
- להכיר את החליל ודרך הפקת הצליל. כדאי להציג כמה חלילים כדי להבחין במשותף ובשונה ביניהם (חומר, צבע, צליל).
- להאזין לשיר ולהתרשם מצליל החליל העדין.
- להציע לילדים לאחוז בחליל דמיוני ולנגן בו בפנטומימה לפי השיר. במילים "לי, לי, לי" המזכירות את צליליו נצטרף בשירה.

הלון לנוף האמנותי

שמואל שלזינגר, רועה בנוף עין הוד, שנות ה-50
שמן על בד
באדיבות המוזיאון הפתוח תפן

בשבילי ישראל

לפני הטיול

- אפשר להתבונן במפת ארץ ישראל ולאחר הרים: באיזה צבע מציינים אותם במפה? מהם שמותיהם? האם יש הר הקרוב ליישוב שלנו? רצוי ללמוד על האופן שבו מסומנים ההרים במפה: גוני הצבע החום מסמנים את גובה ההר ואפשר לחפש מהו ההר הגבוה בישראל והיכן הוא נמצא.
- רצוי להכיר את **כללי הבטיחות** בטיול בהר: חכ"ם בשמ"ש, הבערת אש, שמירה על הצומח, שמירה על בעלי החיים, שמירה על ניקיון, שעות מומלצות.
- מומלץ להתעדכן במזג האוויר ולבדוק **במה כדאי להצטייד - מה ניקח איתנו בתרמיל?** נעלי טיפוס, כובע, מים ואוכל, מפה, משקפת, מגדיר עצים, ציפורים וצמחים.

במהלך הטיול

- כדאי לטפס על ההר בשביל מסומן.
- אפשר לערוך תצפית על הנוף ולגלות מה רואים (יישובים, כבישים, שדות ועוד). כדאי לשים לב לעובדה שהכול נראה קטן כשנמצאים במקום גבוה.
- כדאי להציע לילדים לצלם את הנוף הנשקף מההר.
- רצוי להדגיש את המושגים הקשורים לנוף ההררי: פסגה - (ראש, שיא) הנקודה הגבוהה ביותר בהר או ברכס. מדרון ההר או צלע ההר - החלק של ההר שמשתפל בשיפוע מהפסגה ועד לתחתית ההר. שיפולי ההר - תחתית, מרגלות ההר, החלק התחתון של מדרון ההר. קמר - מבנה קמור שמרכזו בדרך כלל הוא הנקודה הגבוהה יותר, והוא נוצר בתהליך גיאולוגי של קימוט שכבות. קער - מבנה קעור שמרכזו בדרך כלל הוא הנקודה הנמוכה ביותר, והוא נוצר בתהליך גיאולוגי של קימוט שכבות.
- אפשר לחקור את הצמחייה הצומחת על ההר - לגלות את שמות העצים, הצמחים והעשבים.
- אפשר לגלות אם ההר הוא חלק מרכס או הר בודד.

בעקבות הטיול

- אפשר ליצור גבעת חול בחצר הגן ולדמות הר. רצוי לאפשר לילדים לשחק באופן חופשי בגבעה שיצרו.
- אפשר להתבונן בתמונות של הרים בעולם ולהתרשם מהנופים השונים המאפיינים כל הר או רכס הרים.
- אפשר לגלות שיאים של הרים: ההר הגבוה ביותר בעולם, רכס ההרים הגדול בעולם ועוד.
- כדאי לעודד את הילדים לחקור את שמות ההרים בישראל: מהו מקורם (הרים רבים מוזכרים בתנ"ך), היכן הם נמצאים, מהו גובהם ועוד.

70 דברים

מס' 54

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

דרך נוף בגלבוע

נסיעה בדרך הנוף בגלבוע (12 ק"מ בערך) שבמהלכה, מגובה של כ-350 מ', נשקפים יופיים של עמק יזרעאל, של עמק בית שאן ושל עמק חרוד החודר אל ללב. באביב כדאי להוסיף על כל אלה את פריחת אירוס הגלבוע.

70 דברים

מס' 52

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

חרמון

הר החרמון הוא ההר הגבוה ביותר בישראל ונמצא בגבולה הצפוני-מזרחי. שטח החרמון מחולק בין לבנון, סוריה וישראל. במשך החורף ההר מושלג ומבקרים רבים מגיעים על מנת לצפות, לגלוש ולהשתעשע בשלג, לעלות ברכבל ולבלות.

70 דברים

מס' 55

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

תצפית מהמוחרקה

בתצפית על עמק יזרעאל מהמוחרקה, אחת הפסגות הגבוהות של רכס הכרמל, מבחינים בעמק יזרעאל הפרוש במלוא יופיו. על גג המנזר (היפה גם הוא) ממוקמת שושנת רוחות המכוונת את המבט ומציינת את הפרטים הנשקפים. ביום בהיר אפשר לראות את הגליל, הגלבוע והחרמון.

70 דברים

מס' 53

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

הר שלמה והרי אילת

לנסוע לטייל בין הרי אילת זו חוויה מרהיבה, ואחד היפים שבהם הוא הר שלמה (אם כי לא הגבוה מכולם). הסלעים החשופים חומים כהים וכמעט שחורים, הצוקים מחודדים, וברגע מסוים הם משתקפים בים סוף - מראה שלא כדאי להחמיץ.

בשבילי ישראל: מטיילים בשדה

ישראל נגלית לעין

שדה הוא שטח אדמה המכוסה צומח עשבוני, בין אם באופן טבעי ובין אם באופן מלאכותי על-ידי חקלאים. **שדה חקלאות** - שטח קרקע מעובד המשמש לגידולים חקלאיים וניזון באמצעות השקיה. את הגידולים מחלקים בדרך כלל לשני סוגים עיקריים: גידולי בעל גידולי שלחין. מקשה היא שדה חקלאי שבו מגדלים דלועיים כמו אבטיחים, מלונים, קישואים או מלפפונים.

שדה בור - שדה טבעי שאיננו מעובד על-ידי האדם, ומקורות המים שלו הם מי הגשמים ומי תהום. הוא מתאפיין במגוון רחב של בעלי חיים מעל פני האדמה וגם בכאלה החיים מתחת לאבנים הפזורות בשטח, וכן במיני צמחים שונים כגון כלנית, אזוב מצוי, קידה שעירה, חרצית ועוד.

שיר לדרך

שורו, הביטו וראו

מילים ולחן: זלמן חן

שורו, הביטו וראו
מה גדול היום הזה,
היום הזה!
אש יוקדת בַּחֲזֵה
וְהַמְחַרְשָׁה
שוב פולחת בַּשָּׂדֶה.
וְהַמְחַרְשָׁה,
שורו המחַרְשָׁה,
שוב פולחת בַּשָּׂדֶה.

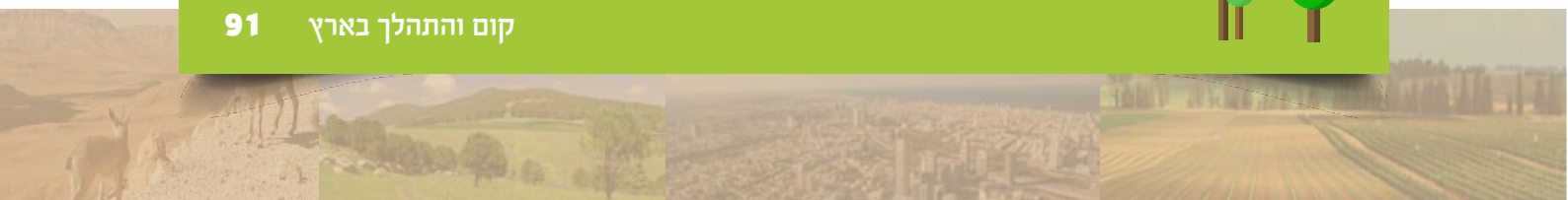
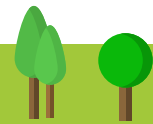
עורו, העפילו, עלו
מה מורא
ומה רַעַב, ומַה רַעֲב?
לא נַחַת וְלֹא נִיעֵף
עד שִׁיזוּבו שׁוֹב
דְּבַשׁ מְסֻלַּע וְחֶלֶב.
עד שִׁיזוּבו שׁוֹב
עד שִׁיזוּבו שׁוֹב
דְּבַשׁ מְסֻלַּע וְחֶלֶב.

את, מכוש, טוריה וקלשון
התלכדו בסַעֲרָה,
ונדליקה שׁוֹב,
שוב את האַדְמָה,
בְּשִׁלְהֶבֶת יִרְקָה.

יד, מכוש, טוריה וקלשון
התלכדו בסַעֲרָה,
ונדליקה שׁוֹב,
שוב את האַדְמָה,
בְּשִׁלְהֶבֶת יִרְקָה.

**'שורו הביטו וראו'
מה נעשה?
אפשר...**

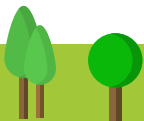
- לקרוא את השיר ולברר את משמעות המילים הקשות: שורו = הסתכלו, יוקדת = בוערת, פולחת = חותכת, את, מכוש, טוריה וקלשון = כלים חקלאיים לעיבוד האדמה, שלֶהֶבֶת = להבה של אש.
- לשוחח על עבודת האדמה ועל הכלים החקלאיים בזמן ההתיישבות, ולחשוב על הערכים שבסיס הציונות.
- להמציא תנועות הממחישות את העבודה החקלאית בשיר ולבצען בפנטומימה כל פעם שמוזכר כלי חקלאי.
- ללמוד לשיר את החלק השני של השיר (את, מכוש...ירוקה), לבנות תבנית תנועתית המורכבת מארבע תנועות הממחישות את העבודה באת, מכוש, טוריה וקלשון, וללוות את השירה של אותו חלק בעזרת התבנית התנועתית שתחזור על עצמה לאורך כל החלק. בחלק הראשון של השיר נתקדם במרחב תוך נשיאה של אחד מהכלים החקלאיים המוזכר בשיר.

הלון לנוף האמנותי

שמואל שלזינגר, נערה עם פרח, שנות ה-50,
שמן על בד
באדיבות המוזיאון הפתוח תפן

לטיול יצאנו

לפני הטיול

**בטעם של פעם...
הוקרים את העבר**

- אפשר לחקור את ההבדל בין אופן העבודה וכלי העבודה בשדה בעבר בתחילת ההתיישבות ועם קום המדינה לעומת ההווה.
- אפשר להתבונן בתמונות החלוצים העובדים ובסרטונים, ולשמוע סיפורים מפי אנשים בקהילה או לבקר במוזיאון חקלאי.

- אפשר לשאול את הילדים אם הם יודעים מהו שדה, האם ביקרו בשדה ומה היו רוצים לדעת על השדה?
- כדאי להתבונן בתמונות של שדות שונים - שדה לא מעובד (בור) ושדה מעובד (חקלאי) - בעונות שונות במצבים ובשלבים שונים (בחריש, בזריעה, בקציר ועוד) להתרשם מהנוף, מהצבעים ולהבחין בין סוגי השדות.
- ניתן לבדוק אם הגן נמצא באזור פורח או בשכונה בנויה, אם יש שדה קרוב לגן, ולבדוק אם הוא שדה בור או שדה חקלאי ומה גדל שם? אפשר לבקש להקצות חלקה קטנה לילדי הגן ולהחליט - מה לגדל.
- אפשר להזמין חקלאי לגן, לשוחח איתו ולשמוע ממנו על עבודתו. אפשר להזמין גם איש מהחברה להגנת הטבע שיסביר על חשיבות ההגנה על הצומח.
- אפשר לאמץ חלקת שדה בור או להקצות חלקה בגן ולזרוע בה פרחי בר.
- רצוי להכיר את כללי הבטיחות בטיול בשדה: שמירה על בעלי החיים, שמירה על ניקיון, שעות מומלצות לטיול, חוק ההגנה על פרחי הבר.
- מומלץ להתעדכן במזג האוויר ולבדוק במה כדאי להצטייד - מה ניקח איתנו בתרמיל? כובע, מים, אוכל, משקפת, מגדיר צמחים, מגדיר חרקים מגדיר פרפרים וציפורים.

במהלך הטיול

- כדאי להתבונן בנוף, להריח את הצומח, להקשיב לצלילים המקיפים אותנו.
- רצוי לצאת לטיול ולחקור את ההבדל בין הנופים והצבעים ולחפש בסביבה שדה פרחים המאפיינים את העונות השונות. רצוי לצאת לטיולים בעונות שונות להתבונן בטבע, לחפש פרחים ולגלות את שמותיהם. אפשר להציע לילדים להצטלם עם הפרחים.
- אפשר לבדוק אם גדלים פרחים מוגנים, ולשוחח על השמירה עליהם.
- כדאי לעקוב אחר שינויים בחלקת שדה הבור ולתעד אותם ב'מאה שפות'. להסתכל במגדירים וללמוד על הצמחים ועל בעלי החיים שפגשנו בשדה.
- בשדה המעובד אפשר ללכת בשבילים (בין התלמים) לגעת באדמה ולחוש אותה, להתבונן בעקבות שלנו, של המחרשות ושל בעלי החיים.
- אפשר לחזור אל השדה בעונות שונות ולעקוב אחר השינויים שחלים בו. רצוי לתעד את השינוי ולציין את שמות הגידולים, ללמוד כיצד התפתחו, ואם במשך כל השנה מגדלים אותם גידולים.
- כדאי לבדוק כיצד מעבדים את השדה ובאילו כלים משתמשים. כיצד משקים?
- אפשר לעבוד את האדמה בחלקה שהוקצתה לילדי הגן.

בעקבות הטיוול

- כדאי ליהנות מפרי הגידולים, לאכול או להכין מאכלים שונים.
- אפשר לקרוא את הסיפור 'שלג של סבונים' מאת רינת פרימו, שבו מסופר על ילדי גן המעיין שאוהבים מאוד את שדה הסבונים הסמוך לגן. מה יקרה לסבונים כאשר יבנו בניין חדש בשטח השדה? אפשר להזמין את הילדים לזהות את הפרחים המוזכרים בסיפור ולהרחיב את הידע על אודות הפרחים סביון, כלנית ועוד. אפשר להזמין את הילדים לחקור אם כל צהוב הוא סביון, או כל אדום הוא כלנית. באיורי הסיפור מתוארים הבניינים וחלקי העיר באפור ואילו חלקי השדה צבעוניים ויפים. ניתן להעלות רעיונות כיצד אפשר להוסיף צבעוניות לשכונה או לרחוב שלנו. ניתן להכריז על מבצע 'צבעוני בשכונה' ולעודד משפחות להוסיף פרחים למרפסות, לשתול פרחים בגינות או לפנות לעירייה בבקשה לשתול פרחים ועוד.
- ניתן לקרוא את הסיפור 'אוצר בשדה' מאת רינת פרימו, שבו מסופר על ילדי איכר המנסים למצוא אוצר הטמון בשדה, ומגלים את שפע היכולת הטמונה בהם ואת טעמם הערב של מאמץ ויגיעה. בסיפור מתוארת העבודה הקשה במרוצת עונות השנה השונות. בעקבות הסיפור אפשר לזרוע חיטה ולעקוב אחר הגידול, להמשיך את התהליך בקציר טחינת גרגירי החיטה הבשלים לקמח ולאפייה.
- אפשר להכין מגדיר פרחים משפחת. המשפחות תצלמנה פרחים שבהם נתקלו בטיולים בשדות. כל ילד יבחר פרח ישראלי. כדאי לחפש מידע במקורות מגוונים, לצלם ולצייר, ולצאת לחפש את הפרח בטבע, לבדוק את התכונות המאפיינות אותו - מתי הוא פורח, באיזה אזור בארץ ועוד. את המידע אפשר לאגוד בחוברת שתחולק כשי לילדים.

70 דברים

מס' 58

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

'ארץ זבת חלב ודבש'

בישראל תנובת החלב לפרה היא הגבוהה בעולם, ונובעת בין היתר בשל הזנה יעילה, טיפוח עקבי של זני הבקר, הקפדה על בריאות הבקר ומחקר מתקדם בתחום הבקר לחלב. שיאנית המניבות בישראל היא הפרה סופה מקיבוץ כרמיה. תפוקת הדבש ממכורות בישראל עומד על 25,000 טון לשנה.

70 דברים

מס' 56

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

הקלאות

ישראל מובילה בעולם בתחום החקלאות. בישראל פותחו שיטות השקיה מדהימות שמאפשרות לגדל יבולים בשטחים הצחיחים ביותר. ישראל חולקת את המידע הזה עם ארצות ועמים רבים, כולל אינדיאנים בני שבט 'הופי' שבאריזונה.

70 דברים

מס' 59

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

השקיה בטפטפות

ההשקיה בטפטפות היא המצאה ישראלית שחוסכת מים באופן משמעותי בכל העולם.

70 דברים

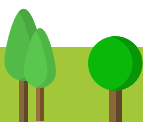
מס' 57

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

יבול כותנה

שני ישראלים מחזיקים בשיא העולמי ביבול כותנה לדונם (245 ק"ג). הממוצע העולמי עומד על 70 קילו בלבד.

בשבילי ישראל:

מטיילים במטע, בפרדס או בכרם

ישראל נגלית לעין

מטע הוא יחידת ייצור חקלאי המאופיינת לרוב בגידול חקלאי יחיד. במטעים מגדלים כותנה, טבק, קפה, קנה סוכר או עצי פרי. אף-על-פי-כן, השימוש במונח 'מטע' אופייני כיום בעיקר לתיאור מטעי עצים. הנטיעה במטעים נעשית באופן מסודר (שורות וטורים) על השטח המוגדר כדי לנהל באופן הטוב ביותר את הנטיעה, ההשקיה, הטיפול והקטיף.

פרדס הוא מטע שבו גדלים עצי פירות הדר. בישראל היו בעבר פרדסים רבים. כיום, בעקבות תיעוש ופיתוח פחתו שטחי הפרדסים, אך עדיין נטועים פרדסים רבים ברחבי הארץ.

כרם הוא מטע שמגדלים בו עצי פרי מסוימים. בדרך כלל מתייחס המושג 'כרם' למקום גידולן של גפנים, שפירותיהן, הענבים, משמשים למאכל ולייצור יין. אולם, גם מטעי זיתים ושקדים מכונים כרמים.

שיר לדרך

אשכולית

מלים ולחן: נעמי שמר

אשכולית על עֵלָה יֵרֵק
נמנממה לָהּ כְּמוֹ תִינּוֹק
נְמָה לָהּ.

לָהּ נֶשֶׁק יֵרֵחַ טוֹב,
אֶת כָּלָה צָבַע צָהָב
אֶת כָּלָה.

בָּא הַגֶּשֶׁם וְהִצְלִיף,
אשכולית גְּדֵלָה וְתִיף
וְתִיף.

לפֶרֶדֶס אֶצְאָה לִי,
בוֹאֵי אשכולית שְׁלִי
לְקִטִיף.

'אשכולית'

מה נעשה?

אפשר...

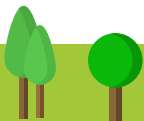
- ללמוד את השיר 'אשכולית' ולשיר אותו.
- לבדוק איזה מידע מוסיף השיר, לדוגמה העונה שבה מבשילה האשכולית "בא הגשם והצליף אשכולית גדלה".

הלון לנוף האמנותי

מרסל ינקו, מטע "פרדס", 1965
 שמן על בד
 באדיבות מוזיאון ינקו דאדא, עין הוד

לטיול יצאנו

לפני הטיול

- כדאי לבדוק אם ביישוב שלנו נטועים פרדס או כרם, ואם היו כאלה בתחילת דרכו של היישוב. אפשר לחפש פרדסים המארחים גנים לקטיף עצמי ולתאם ביקור.
- רצוי להכיר את משפחת פירות ההדר (להריח, לטעום, לקלף, לחוש, לסחוט, לשתות ועוד) ולגלות מה הדומה והשונה ביניהם.
- רצוי לתכנן את הטיול בפרדס או בכרם בעונות שונות, על מנת לתעד אותם בשלבים שונים של הבשלת הפרי. באביב ניתן להריח את פריחת ההדרים, בחורף - שפע פירות בשלים.
- מומלץ להתעדכן במזג האוויר ולבדוק **במה כדאי להצטייד - מה ניקח איתנו בתרמיל?** כובע, מים, תיק בד לקטיף, מסחטות, אוכל לפיקניק, מצלמה.

במהלך הטיול

- כדאי ליהנות מהסיוור בשבילי המטעים, הפרדסים או הכרמים, להתבונן, להקשיב, לשיר, להריח ועוד.
- כדאי לתעד את עצי הפרי בדרכים שונות (איור מדעי, צילום וכד') - האם יש פירות? האם הם בשלים? רצוי לחזור אל התיעוד בטיול הבא אל המטעים ולבדוק - מה השתנה?
- רצוי להכיר את בעלי התפקידים במטעים - כיצד הם קוטפים את הפירות, כיצד מגיע הפרי מהמטע אל החנות? אפשר לסייע בקטיף הפירות.
- אפשר לערוך מסיבת 'מיץ הדרים' - לטעום את הפירות השונים ולהבחין בטעמם השונה - מה הכי מר? מתוק? כדאי לערבב בין הפירות השונים ולגלות 'מיץ אישי' - כדאי לתעד את המרכיבים שלו.
- מומלץ ללכת בשבילי הפרדס כשכל ילד נושא אשכולית בידו (או כדור המדמה אשכולית), לשיר את השיר ולהתכופף עם האשכולית בסוף כל משפט מוזיקלי (החריזה מחזקת את נקודת המנוחה).

אחרי הטיול

- כדאי להכין מאכלים מעצי הפרי, לדוגמה מפירות ההדר אפשר להכין סוכריות מהקליפות, עוגת תפוזים, מיץ תפוזים ועוד. מפרי עץ הזית אפשר להכין שמן זית, מענבי הכרם אפשר להכין יין. רצוי לבקש מהילדים להביא מתכונים מבתם ולהכין את המאכלים לפי המתכונים.
- קוביות קרח צבעוניות: אפשר לשפוך לתבנית של קוביות קרח את 'מיץ האישי' (או כל מיץ הדרים אחר) ולהכניס למקפיא. אחרי כמה שעות - יתקבלו קוביות קרח בטעמים שונים וטעימים.
- אפשר לקרוא את הסיפור '**מעשה בכובע**' מאת ליון קיפניס.

בשבילי ישראל: מטיילים בארץ ישראל

ישראל נגלית לעין

בישראל מגוון נופים ועושר של צמחים ובעלי חיים למרות היותה קטנה. הסיבות לכך קשורות לטופוגרפיה המגוונת ולמפגש בין סוגי האקלים. נופי הארץ הם תשתית לתרבות ולמורשת אשר שזורות זו בזו. נופי הארץ והמגוון הביולוגי שבה מתוארים בספרות, בשירה, בציורים בחפצי אומנות באדריכלות וכד'. בספר דניאל מכונה ישראל 'ארץ הצבי' - 'ויעמוד בארץ הצבי וכלה בידו'.

שיר לדרך

שירת הנווד

מילים: אהרן אשמן
לחן: מרדכי זעירא

הי ציוניוני הדרך...	הי ציוניוני הדרך אבנים לבננות טוב לשוט, תרמיל על שכם אי בלי אן הרחק לנדוד.
בין אילת ומטולה תרמילי נפל בגיא, יד רפה שם בליל חשך גזזה מחלפותי.	בין אילת ומטולה, שם עיפתי ואשב. פרח חן לקטף חפצתי, וננעץ לי קוץ בלב.
הי ציוניוני הדרך אבנים לבננות לא אצא עוד, לא אפליגה, אי בלי אן הרחק לנדוד.	הי ציוניוני הדרך... את היקום פתאם לפתע, ערפלים הליטו לוט, תכל מרחב גזלו ממני שתי עינים כחלות.

'שירת הנווד'

מה נעשה?

אפשר...

- לקרוא את השיר בקול ולהסביר את המילים הקשות: ציוניוני הדרך - מהמילה 'ציון דרך', סימני דרך, דברים הנקרים בדרכנו; אי בלי אן - לאן ללא מטרה; לנדוד - לעבור ממקום למקום (כמו הציפורים הנוודות לארצות החום); יקום - עולם, (בשיר שלנו 'ארץ הגליל'); ערפילים הליטו לוט - הערפילים כיסו כמסך את הנוף; ננעץ לי קוץ בלב - נפגעתי, בתחום האהבה; אשוט, אפליגה - מילים המושאלות מתחום הים וההפלגה וכוונתן 'נדודים' או 'טיול'.
- לשיר ולצעוד במרחב לצלילי הפזמון תוך איסוף אבנים או מקלות. את צלילי הבתים של השיר כדאי ללוות בהקשות על האבנים או בעזרת המקלות שאספנו בטיול.

הלון לנוף האמנותי

משה ברנשטיין, נוף גילי
שמן על בד
באדיבות מוזיאון בר-דוד

לטיול יצאנו

לפני הטיול

- כדאי להתבונן במפת ישראל ולהבחין בנופים השונים: הר, ים, יער, יישובים. אפשר לסמן את היישוב שבו נמצא הגן ולגלות את היישוב השכן.
- ניתן ליצור קשר עם גן ביישוב שכן, ולשלוח מסרים וברכות אלה לאלה במהלך כל השנה. אפשר גם לתכנן ביקור או פעילות משותפת.
- מומלץ להכיר את שיטת סימון השבילים שמטרתה לכוון את המטייל בדרך בטוחה ומהנה (שביל מסומן באמצעות פס צבע בעובי 5 סנטימטרים, ומצדדיו שני פסים לבנים. הצבעים שנבחרו לסימון הם צבעים עזים הנראים למרחוק, ושני הפסים הלבנים שמצידם מדגישים ומבליטים את הצבע המרכזי).
- אפשר להזמין מדריך טיולים לגן ולבקש ממנו לספר על מקצועו, על מסלולי טיולים בארץ, על אתרים מיוחדים ועוד.
- רצוי ליצור שבילים במרחב על-ידי הנחת חלוקי נחל ('אבנים לבנות') ולצעוד עליהן או סביבן.
- כדאי להוסיף לספרייה הישראלית ספרי טיול ותמונות של ישראל, לעיונם החופשי של הילדים.

במהלך הטיול

- אפשר לאסוף גלויות ממקומות שונים בארץ ולשלוח מסרים מכל מקום שבו מבקרים.
- כדאי לבנות משחק מסלול מודולרי המתפתח בהתאם למקומות שבהם מטיילים. בכל פעם שמטיילים באתר או בגוף חדש - נוסף אותו למסלול.
- כדאי לבקש מהילדים להביא תמונות מביקורים במקומות ובאתרים שונים שבהם ביקרו בארץ - לספר עליהם ולשתף בחוויותיהם.
- מומלץ לשיר וללוות בהקשות את 'שירת הנודד'.

בעקבות הטיול

- 'ספרייה ישראלית' - כדאי להקים בגן 'ספרייה ישראלית' אשר מתעדת את העשייה בנושא 'נוף ישראלי'. רצוי לבחור יחד עם הילדים מרחב בגן, אפשר לפרוש שטיח ולהכין אמצעים לתצוגה כמו מדף, תיבות בנייה, וויס לתלייה, מסגרות, כן ציור או מעמד מקורי אחר. במהלך השנה מוסיפים ספרים, חוברות, תמונות וחפצים אשר מתעדים ומעשירים את העשייה החינוכית בגן: ספר שירים עממיים מן היישוב, ספר תבשילי מורשת של משפחות הילדים, סיפורים עממיים מבית סבא וסבתא, מילון למילים חדשות, אטלס מפות של טיולים, שבילים ואתרים ביישוב, מגדיר צמחי חצר הגן שיצרו הילדים, צמחי הארץ או היישוב, מדריך תיירות לאתרים ביישוב שאותו יצרו הילדים, מגדיר אמנים ואנשי רוח מהיישוב ועוד.
- 'תוצרת ישראל' - המוצרים של רוב החברות בעולם נושאים את המותגים שלהן, כמו שוקולד בלגי, גבינה שוויצרית, שעון שוויצרי, פסטה איטלקית, נייר יפני, אוריגמי, בובה יפנית, בובת פינאקו איטלקית, בלט בולשוי ועוד. גם לנו בישראל יש מותגים ייחודיים: כובע טמבל, סנדלים תנכיים, משחק טאקי, מוצרים משבעת המינים ועוד. בגן ניתן להמציא עם הילדים מוצרים איכותיים מתוצרת הגן והארץ, כמו למשל בובה ישראלית, 'דובי כחול לבן', משחק הגן, תערובת תה הגן, ספר פרחים, בושם הגן, מקהלת הגן ועוד. תוצרת עצמית של הגן היא משמעותית עבור הילדים, הם לומדים באמצעותה שהם מסוגלים לעשות דברים בעצמם, מפתחים מיומנויות מוטוריות, מיומנויות חשיבה, דמיון, יצירתיות והערכה למוצרים בכלל. את תוצרת הגן מכינים בשלבים: בשלב ראשון מחדשים את סדנת היצירה כדי שתהיה נגישה ומעניינת לילדי הגן. ניתן להקים מרחבים ליצירת מוצרי הגן: נגרייה, בית מרקחת, מתפרה, מסעדה, סטודיו צילום, מפעל נייר, אולפן הקלטה, חדר ההמצאות ועוד.

- **מסע ישראל:** כדאי להכין יומן מסע אישי שבו יתעדו הילדים את הטיולים שלהם 'בכאילו' ואת הטיולים האמיתיים. רצוי להכין את היומן בגן, להסכים על סמליל (לוגו) משותף, שיר לדרך ועוד.
- **אלבום טיולים:** כדאי להכין אלבום טיולים המתעד את כל הטיולים 'בכאילו' ואת הטיולים האמיתיים של הילדים. אפשר להזמין את הילדים לצייר או לתאר חוויות מהטיולים ולהוסיף לאלבום המשותף.
- **'מיני ישראל' -** אפשר להקים מיני ישראל בארגז החול או במקום אחר שבו יבחרו הילדים. להניח מיניאטורות של אתרים נבחרים ולהוסיף חפצים, צעצועים, כלי תחבורה ועוד. אפשר גם להכין 'מדריך טיולים' למיני ישראל.

70 דברים

מס' 62

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

איים ישראליים

בשטחי מדינת ישראל ישנם איים, אמנם קטנים מאוד, אבל איים, שהמפורסמים ביותר ביניהם הם איי אכזיב. מדובר בשני איים שהוכרזו כשמורת הים של ראש הנקרה, והם משמשים בתי גידול מיוחדים לציפורים וליצורים ימיים. האי הגדול ביותר הוא 'שגביון' והקטן יותר הוא האי 'אכזיב'. מכיוון שהאיים נתונים כל הזמן להשפעת רסס הים הרווי במלח לא התפתחה שם צמחייה.

70 דברים

מס' 60

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

מערת אנשלום, מערת הנטיפים

אחת ממערות הנטיפים היפות בעולם (מערת שורק) התגלתה בארץ ישראל לפני קצת יותר מ-40 שנה, והיא מכילה את כל צורות הנטיפים הידועות. התאורה הופכת את הביקור בה למסע מופלא, לאחד מהמקומות שמציתים את הדמיון ונושאים אותנו למסע בזמן בסביבה קסומה שבה הדקות נמדדות במיליוני שנים.

70 דברים

מס' 63

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

מפל הבניאס

מפל מרשים מאוד של מי נחל הבניאס למרגלות החרמון, הזורם באפיק יפהפה. המקום נקרא שמורת טבע נחל חרמון, ובאחרונה נוסף לו שביל תלוי למטיילים, מעל קניון בזלת ושרידים ארכיאולוגיים.

70 דברים

מס' 61

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

קלעת נמרוד

מבצר קלעת נמרוד נבנה בשנת 1288 לספירה וממוקם במורדות החרמון מעל לבניאס. הוא נראה למרחוק ובלוט בשליטתו על השטח, ביופיו וביכולת שלו להמחיש את סגנון ההגנה והמתקפה בימי הביניים. היום נקרא המקום גן לאומי נמרוד.

70 דברים

מס' 64

★★★

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

הצפית על נשרים

בתצפית על נשרים בשמורת גמלא אפשר להבחין מקרוב בנשרים במעופם ללא צורך במשקפת. הצוקים והקניונים מרהיבים ביופיים (בעיקר לקראת שקיעה) ומסלולי ההליכה, המפלים והשרידים הארכיאולוגיים נושאים אותנו 4,000 שנים אחורנית במנהרת הזמן.

70
נוף ישראלי

הגיגה למדינה

הגיגה למדינה

מגוון הצעות לציין 70 שנה לעצמאות ישראל

- **‘מטמון ישראלי’** - אפשר לתכנן יחד עם הילדים משחק ‘חפש את המטמון’ ברחוב או בשכונה. רצוי לתכנן את המסלול בהתאם להיכרות עם הסביבה: לערוך סיור מקדים ולתעד אותו, לקבוע מקומות עצירה ומשימות, וכן מקום שבו יוטמן ‘מטמון ישראלי’. כדאי להזמין למשחק את משפחות הילדים או גן שכן, ולאפשר לילדים להוביל את המשחק ולהנחות אותו. המשימות בנקודות העצירה תהיינה מבוססות על תהליך הלמידה במרוצת השנה בגן, והמטמון ייקבע ויוכן יחד עם הילדים.
- **‘תערוכה ישראלית’** - כדאי להקים תערוכה מתוצרי העשייה ותיעוד הטילים במהלך השנה. כדאי להתייעץ עם הילדים היכן תוקם התערוכה, כיצד יוצגו הפריטים, אילו פריטים יוצגו ועוד. רצוי להקים את התערוכה יחד עם הילדים בהתאם לתכנון שנערך. במועד שייקבע אפשר להכריז על פתיחת התערוכה: לשלוח הזמנות, למנות ילדים שידריכו את האורחים ויציגו תוצרים אישיים וקבוצתיים. כדאי לערוך טקס פתיחה חגיגי שאליו יוזמנו משפחות הילדים ואורחים נוספים בקהילה.
- **‘ארוחה ישראלית’** - אפשר להכין יחד עם הילדים ארוחה ישראלית - לקבוע מה יהיה התפריט, לאסוף מתכונים, להכין רשימת קניות ולהכין את המאכלים. לארוחה אפשר להזמין את המשפחות או אורחים אחרים מהקהילה. אפשר לשיר שירים ישראליים שנלמדו במהלך השנה. את המתכונים אפשר לאגוד בספר מתכונים ישראלי, לבחור לו שם ולחלקו כמתנה.
- **הורה ישראלי** - אפשר לערוך הרקדה קהילתית-שכונתית שבה יושמעו השירים שנלמדו במהלך השנה בגן. כדאי לנהל תהליך של בחירת ריקודים, להכין ‘תג’ של מדריכים לילדים שילמדו את המוזמנים את הריקודים. רצוי כמובן לפתוח בטקס חגיגי של הנפת הדגל ולסיים בשירת ההמנון.
- **מתנה למדינה** - כדאי לחשוב עם הילדים איזו מתנה כדאי להעניק למדינה. ניתן להתייעץ עם המשפחות והקהילה. לדוגמה: הקמת גינה קהילתית, ניקיון גינה ציבורית, הקמת ספסל בגינה, הקמת שביל הליכה ועוד.
- **פסטיבל ישראל** - אפשר לערוך פסטיבל שירי ילדים שבו יושרו שירים מתוך הרפרטואר שנלמד במהלך השנה בגן. רצוי לנהל את תהליך בחירת השירים לפסטיבל עם הילדים, ולבחור את השיר האהוב עליהם במיוחד. כדאי להתכונן לפסטיבל: לבנות במה ותפאורה, ליצור ריקוד, להכין תלבושות כחול-לבן, למנות בעלי תפקידים (צלם, תאורן, כתב ועוד). רצוי להכריז על המועד שבו ייערך הפסטיבל, לשלוח הזמנות ולהזמין אורחים.
- **שביל ישראל** - אפשר לסמן שביל הליכה יישובי או שכונתי. כדאי לערוך סיורים מקדימים, להתבונן בסביבה ולבחור את השביל המתאים, להכין שלטים ולפרסם בלוח מודעות או בעיתון מקומי. במועד שייבחר כדאי לערוך טקס חגיגי שבו ייגזר הסרט לפתיחת שביל ההליכה.

עם הפנים לעתיד - המוה הישראלי ממציא לנו פטנטים...

70 דברים

מס' 68

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

פרס נובל

12 מזוכי פרס נובל בתחומים ספרות, שלום, כימיה וכלכלה הם ישראלים: הסופר ש"י עגנון, מנחם בגין, שמעון פרס, יצחק רבין, אברהם הרשקו, אהרון צ'חנובר, דן שכטמן, אריה ורשל, מיכאל לווית, דניאל כהנמן, ישראל אומן ועדה יונת.

70 דברים

מס' 65

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

שיגור לוויינים לחלל

ישראל היא אחת מתוך תשע מדינות שחברות במועדון החלל הבין-לאומי ומשגרות לוויינים לחלל בעצמן. ללוויינים שימושים צבאיים ואזרחיים. באחרונה שיגרה התעשייה האווירית שני לוויינים לחלל: לוויין לחקר הסביבה בשיתוף עם סוכנות החלל הצרפתית ולוויין ריגול שנבנה עבור ממשלת איטליה.

70 דברים

מס' 69

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

תמונות ממאדים

הטכנולוגיה שמשתמשת את נאס"א למשלוח תמונות וידאו ממאדים לכדור הארץ פותחה על-ידי שני ישראלים.

70 דברים

מס' 66

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

מעצמה טכנולוגית

מעצמה טכנולוגית - ישראל נמצאת בחזית בכל מה שקשור לחידושים טכנולוגיים שונים בעולם, ולא מעט המצאות שכולנו משתמשים בהן בחיי היום-יום מקורן בישראל.

70 דברים

מס' 70

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

פיתוח טכנולוגי ישראלי

הטלפון הסלולרי של מוטורולה פותח בישראל, כך גם חלקים גדולים ממערכת ההפעלה ווינדוס וכן הדיסק און-קי.

70 דברים

מס' 67

שעושים את ישראל ל"ארץ נהדרת"

פתיחת המסנג'ר

ה'מסנג'ר' הראשון פותח בשנת 1996 על-ידי ארבעה צעירים ישראליים.

70
נוף ישראלי

מקורות להשראה

מקורות להשראה

חומרי הוראה בהוצאת האגף לחינוך קדם יסודי

שם המדריך	תוכן
חצר הגן	בחלק הראשון כלולים הפרקים: חצר הגן - מודל לאיכות הסביבה, הצעות לפעילות בחגים, חצר הגן - שדה מחקר, עבודה עם הורים. החלק השני עוסק במתקנים בחצר הגן, ובו מוצעים עקרונות לתכנון פיזי של המתקנים ודוגמאות של מתקנים. http://edu.gov.il/minhalpedagogy/preschool/subjects/guides-teacher/Pages/courtyard-Kindergarten.aspx
מושטים יד לשלום	המדריך נכתב בעברית ובערבית, הוא נועד לסייע לגננת בישראל לחנך לשלום. המאמרים הפעילויות בו נכתבו, נבחרו ונערכו מתוך גישה פלורליסטית. http://edu.gov.il/minhalpedagogy/preschool/subjects/guides-teacher/Pages/reaching-for-peace.aspx
ילדים מזמנים סביבות משחק ולמידה	עלון מקוון המציג את הגישה 'ילדים כמשתתפים' - ילדים מעורבים בעשייה החינוכית בגן-בתוכן, בארגון הסביבה, תכנון מפגשים ואירועים ועוד http://tracks.roojoom.com/r/73217#/introduction
להכניס את הטבע לגן	גינת טבע מאפשרת התנסות רב-חושית שמתאימה ללמידה של ילדים צעירים בגישה התפתחותית. פעילויות ולמידה במרחבים טבעיים הן משמעותיות לילדים צעירים. http://meyda.education.gov.il/files/PreSchool/lehacnis-teva-lagan.pdf
על השראה סביבה וגן ילדים	משוררים, סופרים ואמנים מתארים ביצירותיהם חוויות בעלות עוצמה מתוך זיכרונות ילדות המלווים בתחושות, בתיאורי מקומות ובאנשים הממלאים תפקיד מרכזי. המחנכות בגן הילדים אחראיות ליצירת מקצת הזיכרונות הללו באמצעות יצירת אקלים איכותי בגן, אינטראקציות איכותיות, תכנון סדר יום מתאים לגילאי הילדים ותכנון הסביבה החינוכית בגן. http://meyda.education.gov.il/files/PreSchool/AlHashraaSvivaVeGan.pdf
ירושלים	"לכל אחד יש עיר ושמה ירושלים..." מילות השיר של נתן יהונתן משקפות את הדרכים השונות שבאמצעותן נקשרים אנשים לירושלים - קשר דתי, תרבותי היסטורי. ירושלים מזמנת למבקרים בה מפגש פיזי עם החיים בעיר, מפגש של כמיהה לחולמים עליה, או מפגש וירטואלי בעזרת האמצעים הטכנולוגיים המגוונים. http://meyda.education.gov.il/files/preschool/AlonJeruzalem.pdf
עצמאות	למושג 'עצמאות' היבטים שונים: פיזיים, רגשיים-חברתיים ורוחניים. לאדם העצמאי ולעם שזכה בעצמאות מתלווים סמכות, אחריות וגם רגשות ביחס לאדם, לחברה ולעולם. http://meyda.education.gov.il/files/PreSchool/AlonAtsmaut.pdf
'בואו לגני' - הפיוט בגן הילדים	התוכנית 'בואו לגני' מפגישה ילדים רכים עם מגוון פיוטים ממסורות ישראל, ובאמצעותם מהדקת את הקשר הבין-דורי ומטפחת את הערכים של התרבות הישראלית והיהודית. http://edu.gov.il/minhalpedagogy/preschool/subjects/subject/music/special-programs/Pages/piyut-in-kindergarten.aspx

תוכן	שם המדריך
<p>הערכה 'זמר לך לגיל הרך' חושפת בפני ילדי הגנים בארץ רפרטואר שירים איכותי, שתפקידו לשמר את מורשת הארץ הזאת ולהעמיק את הזהות הערכית והישראלית גם יחד. הערכה מבוססת על הרעיון שלפיו כל בוגר של מערכת החינוך הקדם יסודית ידע את השירים הללו.</p>	<p>סדרת 'זמר לך לגיל הרך'</p>
<p>http://edu.gov.il/minhalpedagogy/preschool/subjects/subject/music/publications/Pages/zemer-lach-igil-harach.aspx</p>	
<p>http://edu.gov.il/minhalpedagogy/preschool/subjects/subject/music/publications/Pages/zemer-lach-igil-harach-hagim.aspx</p>	
<p>http://edu.gov.il/minhalpedagogy/preschool/subjects/subject/music/publications/Pages/zemer-lach-igil-harach-onot.aspx</p>	
<p>http://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit/Music/iesodi/homrey_lemida/zamer_gil_rah_shirim_ktanim_gdolim.pdf</p>	
<p>http://edu.gov.il/minhalpedagogy/preschool/subjects/subject/music/publications/Pages/zemer-lach-igil-harach-special-events.aspx</p>	
<p>”גוונים” חושפת את הילד לתרבויות המוזיקה של עדות ישראל השונות, ותורמת להרחבת אופקיו, להפיכתו לאדם בעל אישיות פתוחה יותר, סובלנית יותר, עשירה יותר ולחיזוק תחושת השייכות לעם.</p>	<p>ערכת 'גוונים'</p>
<p>http://edu.gov.il/minhalpedagogy/preschool/subjects/subject/music/publications/Pages/Shades.aspx</p>	
<p>בתוכנית ניתן למצוא הצעות לפעילויות להעשרת הידע והחווייה בירושלים. התוכנית כוללת פעילויות הקשורות להיסטוריה, לתרבות, לאמנות, למוזיקה ולספרות של העיר.</p>	<p>ערכת 'ירושלים שלי'</p>
<p>http://edu.gov.il/minhalpedagogy/preschool/subjects/holyday/jerusalem-day/Pages/my-jerusalem.aspx</p>	

אתרים

http://www.bg-house.org/	בית בן גוריון
http://www.gpo.gov.il/	לשכת העיתונות הממשלתית
http://www.greenwin.kkl.org.il/features/forest/forests_in_israel/different_forests_in_israel	קק"ל לצעירים
http://www.herzl.org.il/	מרכז הרצל בהר הרצל ירושלים
http://www.israel-yafa.org.il/hebrew	המועצה לישראל יפה
http://www.kkl.org.il	הקרן הקיימת לישראל
http://main.knesset.gov.il/Pages/default.aspx	אתר הכנסת
http://web.nli.org.il/sites/nli/hebrew/pages/default.aspx	הספרייה הלאומית
http://www.shimur.org/viewStaticPage.aspx?pageID=258	המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל
http://www.sviva.gov.il/Pages/HomePage.aspx	המשרד להגנת הסביבה
http://www.parks.org.il/Pages/default.aspx	רשות הטבע והגנים
https://www.teva.org.il	החברה להגנת הטבע
http://www.tlvstreets.com	אישי רחוב - סיפורים מאחורי שמות רחובות
http://www.weizmann.ac.il/pages/he/weizmann-house	בית הנשיא ויצמן ברחובות
https://www.zemereshet.co.il	זמרשת

שירים בתקליטור

שם השיר	מחבר	מלחין	ביצוע	הקלטה
1. יחד	שמרית אור	קובי אשרת	להקת חלב ודבש	"זמר לך לגיל הרך" שירים לקטנים ולגדולים
2. פה בארץ חמדת אבות	ישראל דושמן	חנינא בן יצחק קרצ'בסקי	מקהלת רננים	
3. שאו צינה נס ודגל	נח רוזנבלום	נח זלודקובסקי	מקהלת נוח	
4. התקווה	נפתלי הרץ אמבר	עממי	שלווה ברטי	"זמר לך לגיל הרך" שירי חגים
5. כחל ולבן	ישראל רשל	ישראל רשל	עוזי חיטמן	"זמר לך לגיל הרך" שירי חגים
6. מנוחה וענפי זית	רפאל ספורטה	עמנואל עמירן (פוגצ'וב)	חבורת חג לטף	"זמר לך לגיל הרך" שירי חגים
7. מי ברכב, מי ברגל?	רפאל ספורטה	עמנואל עמירן	יואל לרנר ומזי כהן	"זמר לך לגיל הרך" שירי חגים
8. רוץ בין עצי הזית	אהרון רזאל	אהרון רזאל	אהרון רזאל	"שיר ציון" התו השמיני
9. עוד לא אהבתי די	נעמי שמר	נעמי שמר	יהורם גאון	
10. קום והתהלך בארץ	יורם טהרלב	יאיר קלינגר	להקת פיקוד הצפון	"זמר לך לגיל הרך" שירים לקטנים ולגדולים
11. בגנה	נעמי שמר	נעמי שמר	דודו זכאי	"זמר לך לגיל הרך" שירים לכל עת
12. מי יבנה בית?	לוי קיפניס	נחום נרדי	חבורת שירו שיר	
13. אורחה במדבר	יעקב פיכמן	דוד זהבי	רן ונמה, שלישיית שריד	
14. שיר השתיל	יצחק שנהר	יואל ולבה	נחמה הנדל	
15. הרועה	עממי	עיבוד: אורי ביתן	יעל ארנון ורד	"סוכריות קופצות" ילדוג'אז
16. שור, הביטו וראו	זלמן חן	זלמן חן	מקהלה	
17. אֶשְׁכֹּלִית	נעמי שמר	נעמי שמר	יפה ירקוני	"זמר לך לגיל הרך" שירים לכל עת
18. שירת הגודד (הי ציוניו הדרך)	אהרון אשמן	מרדכי זעירה	אסתר עופרים	